

www.MinisterieVanPropaganda.org

Samir Amin over links, de crisis en de opkomende landen

De strijd tegen het Belgische besparingsbeleid: een balans
Waarom het Higgs-deeltje belangrijk is

Samir Amin over links, de crisis en de opkomende landen

De strijd tegen het Belgische besparingsbeleid: een balans

Waarom het Higgs-deeltje belangrijk is

MS

Omslag: EPO
Opmaak: EPO, Jan Depover
Druk: Drukkerij EPO
www.drukkerij-epo.be

Redactieadres
Instituut voor Marxistische Studies,
Kazernestraat 68, 1000 Brussel, België
Tel: +32 (0)2 504 01 44 Fax: +32 (0)2 513 98 31
E-mail: imast@marx.be
Website: <http://www.marx.be>

Hoofdredacteur: Herwig Lerouge

Marxistische Studies
(ISSN 1372-0392)

is een uitgave van het Instituut voor Marxistische Studies (IMAST vzw)
Kazernestraat 68, 1000 Brussel

Dit nummer kwam tot stand in samenwerking met vzw IKOVE
© Auteurs en IMAST vzw

Overname en vertaling van bijdragen uit dit tijdschrift is mogelijk
na toestemming van de auteurs.

Trefwoorden

Besparingsbeleid, klassenstrijd, regering Di Rupo, vakbonden, opkomende
landen, monopoliekapitalisme, deglobalisering, protectionisme,
nationalisering, Higgs-deeltje, CERN

Verantwoordelijke uitgever:
Maria McGavigan, Kazernestraat 68, 1000 Brussel

Inhoud

HERWIG LEROUGE

<i>Si quieres ganar, lucha sin descansar</i>	7
---	---

JORIS VAN GORP

Hoe de volgende keer een volledige overwinning behalen?	11
De regering Di Rupo geboren uit 541 dagen politieke chaos	12
Het verzet komt op gang	13
Nationale betoging van 2 december 2011	14
22 december: algemene staking in de openbare diensten	16
De algemene staking van 30 januari 2012	17
Enkele lessen	19

POL DE VOS EN HENRI HOUBEN

Is demondialisering, het nieuwe grote linkse alternatief?	29
Wat betekent demondialisering?	30
AI in Frankrijk in de 19e eeuw	33
Het protectionisme vandaag	36
De argumenten ten voordele van het protectionisme	40
Conclusies	43

RUBEN RAMBOER

Interview met Samir Amin:

Links moet uitpakken met een gedurfd alternatief	45
---	----

SAMIR AMIN

De opkomende landen

en de uitdagingen van de globalisering	57
De geschiedenis van de wereldwijde expansie van het kapitalisme	63
De kapitalistische impasse uit zich scherp in het vraagstuk van de landbouwgrond	65
Vecht het opkomende China de imperialistische orde aan?	66
India: een grootmacht?	70
Brazilië en andere opkomende landen	76
Wat met de andere landen uit het Zuiden?	77
Het alternatief: naar een nieuwe golf van onafhankelijke initiatieven van het Zuiden	80

VIVIANE HUNTER EN ALFRED HUNTER

Is de nationalisering van YPF door Argentinië een aanval tegen de Spaanse staat?	85
---	----

DOMINIQUE MEEÛS, JEAN PESTIEAU

Over de ontdekking van het Higgs-deeltje	89
Van de theorie naar het experiment (praktijk)	91
Fundamenteel onderzoek en imperialisme	93

MATTHEW J. STRASSLER

Waarom het Higgs-deeltje belangrijk is	97
---	----

HERWIG LEROUGE

Si quieres ganar, lucha sin descansar

De woorden galmden op 19 juli 2012 door de straten in alle grote steden van Spanje: *Si quieres ganar, lucha sin descansar*. (Wil je winnen, blijf dan vechten.) Eerst Griekenland, nu Spanje. De laatste Europese statistieken vertellen ons dat de helft van alle Spaanse jongeren zonder werk zit. 70 % van hen woont nog in bij de ouders. Om 3 miljard euro te besparen legt de regering de scholen draconische maatregelen op: verhoging van het leerlingenaantal per klas met 20 %; groter aantal lessen per leerkracht; leerkrachten die afwezig zijn voor een korte periode (van minder dan 10 dagen), mogen voortaan niet meer worden vervangen; verhoging van het inschrijvingsgeld voor scholen en universiteiten; 40.000 banen staan op de tocht. Ook nog in het meest recente bezuinigingsplan: BTW van 18 % naar 21 %; verdere verlaging van de werkloosheidsuitkeringen; afschaffing van de belastingaftrek voor de aankoop van een woning; afschaffing van de eindejaarspremie (een hele maand loon) voor ambtenaren.

Wat voor toekomst hebben die jongeren nog? Logisch dat ze in opstand komen. *Si quieres ganar, lucha sin descansar*.

De strijd is hard. Hij wordt niet altijd bekroond met onmiddellijk succes. De heldhaftige stakingen in Griekenland en de gevechten in Spanje tonen ons dat wat schermutselingen niet zullen volstaan om de werkgevers te doen terugwijken. De concurrentie van banken en multinationals voor het behoud van hun marktoverwicht verscherpt de aanvallen op de loonkosten. De prijs van de arbeidskracht en van de sociale zekerheid moet kost wat kost naar beneden. Zelfs voor een kleine overwinning moet vandaag keihard gevochten worden. Dit systeem kan niet voorzien in de basisbehoeften van de bevolking. Zoveel maakt de situatie in de Zuid-Europese landen wel duidelijk. Er moet niet alleen gevochten worden, de werknemers moeten ook beseffen dat het

hier gaat om de noodzaak om het systeem te veranderen. Zonder dit bewustzijn loeren moedeloosheid en fatalisme om de hoek. Voor een partij die het einde van het kapitalisme eist, is het dan ook belangrijk alle mogelijke lessen te trekken uit die strijdbewegingen. Zo kunnen we zorgen dat we de volgende strijd met meer trefzekerheid voeren, met nog meer vastberadenheid om dit systeem te veranderen.

Op 30 januari 2012 werd België verlamd door een algemene 24-urenstaking in gemeenschappelijk vakbondsfront. Het vormde het orgelpunt van drie maanden strijd en verzet tegen de plannen van de regering Di Rupo. Op meerdere punten ging de regering door de knieën. Toch slaagde ze erin haar belangrijkste doelen te realiseren. Iedereen in België moet voortaan twee jaar langer werken om op vervroegd pensioen te kunnen gaan. Werklozen krijgen een lagere uitkering. En bezuinigingen voor 11 miljard euro, waarvan 90 % op de rug van de werknemers.

Dit roept dan ook de vraag op hoe het mogelijk is dat een beweging die zo opmerkelijk en zo strijdbaar was, niet in staat is gebleken om de regering op deze drie punten op de knieën te krijgen. Het artikel van **Joris Van Gorp** onderzoekt deze kwestie.

De concurrentie tussen de Europese Unie, de Verenigde Staten, Japan en de opkomende landen en ook binnen elk van deze blokken wordt steeds meedogenlozer. De hoofdredacteur van ons weekblad *Solidair* had een interview met de marxistische economist, **Samir Amin**. Volgens hem bewerken de opkomende landen en vooral China momenteel de afbraak van het monopolie van de grote Westerse kapitalistische groepen op de technologie, op het financieel systeem en op de toegang tot de natuurlijke hulpbronnen. Hij beschrijft in welke mate deze zogenaamde "opkomende" landen al dan niet een alternatief kunnen bieden voor het kapitalistische wereldsysteem. De grote uitdaging van vandaag is of de slachtoffers van dit systeem erin lukken om een positief, onafhankelijk en radicaal alternatief op te bouwen. Hij roept radicaal links op om hiervoor een antimonopolistisch front te vormen tegen deze oligarchie met alle werknemers en producenten die er het slachtoffer van zijn, waaronder een groot deel van de middenklassen, de boeren, de KMO's en zelfs een aantal bedrijven.

Hij roept links op om te breken met strategieën die het kapitalisme helpen om uit de crisis te raken. We zitten vandaag niet meer in de oorlogse periode die bol stond van de sociale compromissen tussen arbeid en kapitaal. Er zijn nostalgici die nog steeds denken dat ze het

monopoliekapitalisme kunnen terugdringen op zijn posities van voor 1945. Maar dergelijke stappen achteruit zijn niet mogelijk in de geschiedenis. We moeten het kapitalisme te lijf gaan zoals dat er vandaag uitziet.

Binnen links formuleren sommigen oplossingen die niet raken aan de grond van het systeem. Daartoe behoren ook de voorstanders van een nieuwe vorm van links protectionisme, de voorstanders van de "demonialisering". Ze eisen dat de regeringen een einde stellen aan de open grenzen, aan de concurrentie zonder weerga die leidt tot een neerwaartse spiraal op sociaal en fiscaal vlak. Volgens **Henri Houben** en **Pol De Vos** lost dit soort maatregelen niets op, integendeel, het zal leiden tot vergeldingsmaatregelen en oorlog. Vrijhandel en protectionisme zijn allebei een vorm van burgerlijk beleid. Bovendien zet protectionisme de mensen aan om alleen nog te denken in strikt nationale termen. Het zal onvermijdelijk de lokale werkgever en de lokale arbeider bij elkaar brengen, in plaats van de werknemers van verschillende landen te verenigen. Het geeft ons in geen geval een perspectief op een nieuwe maatschappij.

Viviana en Alfred Hunter analyseren het conflict tussen Spanje en Argentinië over de nationalisering van de oliemultinational Yacimientos Petroliferos Fiscales (YPF). Het protectionisme stelt zich niet op dezelfde manier voor een imperialistisch land als voor een derdewereldland dat zijn natuurlijke hulpbronnen verdedigd.

Ten slotte komen we terug op de ontdekking van boson of het Higgs-deeltje door de Europese Organisatie voor Nucleair Onderzoek, het CERN, in Genève. Professor **Matt Strassler** legt ons het belang van deze ontdekking uit. Van hun kant gaan professor-emeritus, **Jean Pestieau**, en de wiskundige, **Dominique Meeùs**, dieper in op de politieke en sociale aspecten van het enorme onderzoekswerk, dat voorafging aan deze ontdekking.

JORIS VAN GORP

De strijd tegen de regering Di Rupo, najaar 2011- voorjaar 2012

Hoe de volgende keer een volledige overwinning behalen?

Op 30 januari 2012 lag België plat door een 24-uren staking van het gemeenschappelijk vakbondsfront. De staking vormde het eindpunt van drie maanden sociale strijd en verzet tegen de plannen van de regering Di Rupo.

Drie maanden lang bewezen de Belgische vakbonden dat ze nog steeds *alive and kicking* zijn. Op de militantenconcentratie van 15 november 2011, de nationale betoging van 2 december, de nationale staking van de openbare diensten op 22 december en de algemene staking van 30 januari 2012 slaagden de vakbonden erin, soms zelfs met slechts enkele dagen voorbereiding, hun leden massaal te mobiliseren. Drie maanden lang vochten de werknemers en hun vakbonden in Vlaanderen, in Wallonië en in het Brusselse samen, zij aan zij. Deze getuigenis van nationale eenheid van de arbeidersbeweging staat in schril contrast met de communautaire waanzin die ons land de voorbije 4 jaar meemaakte.

Als resultaat van deze beweging heeft de regering op verschillende punten moeten inbinden. Verschillende categorieën werknemers konden hun bijzonder regime van vervroegde pensionering behouden. Maatregelen met als gevolg dat sommige werknemers het tijdstip voor vervroegde pensionering opeens met 5 à 7 jaar zagen toenemen, worden herzien. De verlenging zal maximaal 2 jaar bedragen. Ook andere maatregelen met terugwerkende kracht voor wie al tot bepaalde stelsels toetrad, kregen een bijsturing. Voor sommige werknemers wordt de pensioenberekening minder nadelig dan eerst gepland. Voor de

aangekondigde maatregelen tegen de werklozen bekwam de beweging een uitstel van 11 maanden, tot 1 november 2012.

De regering slaagde erin haar drie centrale doelstellingen te realiseren. Ten eerste zal iedereen in België in de toekomst twee jaar langer moeten werken alvorens te kunnen genieten van vervroegde pensioenering. Allerlei loopbaanonderbrekingen worden beperkt en afgebouwd. De toekomstige pensioenen gaan omlaag door een nadeliger berekening van het pensioenbedrag. Ten tweede start de regering met maatregelen tegen de werklozen; ze gaan in de richting van de veralgemening van het *Duits model* in België. En ten derde slaagt de regering erin 11 miljard besparingen te realiseren. 90 % valt ten laste van de werkende bevolking. Bovendien komt er geen maatregel tegen diegenen die de huidige crisis veroorzaakten: de topbankiers, de miljonairs en de speculanten.

Toch kan men zich afvragen hoe het komt dat zo'n strijdbare beweging niet in staat was om de regering achteruit te drijven op die 3 centrale doelstellingen. Hoe efficiënt is de strategie van de vakbonden als het erop aan komt concreet te wegen op de politieke besluitvorming? Waarom lukte het niet de kracht van hun getal om te zetten in het tegenhouden van maatregelen tegen de werkers en het afdwingen van andere maatregelen ten gunste van de arbeidersbeweging?

Dit probleem is niet nieuw. We zagen al eerder dat de Belgische syndicale beweging het niet gemakkelijk heeft om de politieke wereld te beïnvloeden tijdens grote conflicten. Hetzelfde gebeurde in 1993 bij de strijd tegen het globaal plan en in 2005 bij de strijd tegen het generatiepact.¹

Doorheen het verhaal en de balans van de voorbije beweging willen we hier dieper op ingaan. We bieden enkele denkpijlers om bij volgende grote conflicten als syndicale beweging te wegen op de politieke besluitvorming.

De regering Di Rupo geboren uit 541 dagen politieke chaos

Op 13 juni 2010 werd het huidige parlement verkozen. De communautaire problemen wogen op de regeringsvorming die meer dan 500 dagen duurde. Na 12 maanden van communautair opbod slaagt for-

1 Zie probleemstelling door J. FANIEL, "Crisis behind the Figures? Belgian Trade Unions between Strength, Paralysis and Revitalisation", *Management Revue. The International Revue of Management Studies*, volume 23, nr. 1, 2012, p. 14-31.

mateur Di Rupo erin om 8 partijen² aan tafel te krijgen rond zijn formateurnota van 4 juli 2011. De nota omvat 2 delen. Een eerste deel gaat over de communautaire hervormingen en een tweede deel over sociaaleconomische maatregelen.

De dag erna, op 5 juli 2011 kritiseren de 3 vakbonden, ABVV, ACLVB en ACV, via een persbericht de nota van Di Rupo: "Het gemeenschappelijk vakbondsfront kan niet akkoord gaan met de nota van de formateur als basis voor een regeerprogramma. Het verwerpt dan ook dit onevenwichtig werkstuk. Daar waar de maatregelen voor de werknemers, de slachtoffers van de crisis, heel duidelijk zijn, is dit veel minder het geval voor de echte verantwoordelijken van de crisis. (...) Het is van groot belang dat de vakbonden door de diverse democratische partijen van het land gehoord worden. Ze zullen in ieder geval hun werk blijven doen, nl. opkomen voor de belangen en de rechten van de werknemers. Als deze opnieuw met de voeten getreden worden, zullen ze niet nalaten te mobiliseren en desnoods de sociale vrede op de helling te zetten."³

Op 11 oktober 2011 bereiken de 8 onderhandelende partijen een akkoord over de communautaire hervormingen. Zes⁴ van de acht partijen onderhandelen verder over de sociaaleconomische maatregelen en de begroting. Als België op 22 november bijna 6 % rente moet betalen op staatsleningen, komen de regeringsonderhandelingen onder druk van de financiële markten in een stroomversnelling. Op vrijdag 25 november verlaagt de kredietbeoordelaar Standard & Poor's de notatie van België naar AA. De volgende dag bereiken de zes partijen een regeerakkoord. Op 5 december 2011 beëdigt de koning de regering. De regering Di Rupo is een feit.

Het verzet komt op gang

Op 10 oktober komt de Algemene Raad van het ACV samen. De aanwezigen komen vooral tussen tegen langer werken en pleiten voor acties tegen het generatiepact bis, dat in de maak is. Op 20 oktober komt het Nationaal Comité van het ABVV samen. Sommige centrales pleiten voor acties tot en met een algemene staking. Men keurt een stappen-

2 PS, SPA, CD&V, CDH, Open VLD, MR, Groen! en Ecolo.

3 Persbericht ABVV, ACLVB en ACV: "Nota formateur: onevenwichtig en geen aanvaardbare basis voor regeerprogramma", 5 juli 2011.

4 Zowel Groen! als Ecolo vallen af. Ze hadden het communautair akkoord mee onderhandeld, maar ze worden niet weerhouden om deel uit te maken van de nieuwe regering.

plan goed: algemene concentratie, dan nationale betoging en mogelijkheid van een algemene staking einde december.

Door deze samenkomsten vinden de vakbonden elkaar. Eind oktober volgt een gezamenlijke oproep voor een protestmeeting in Brussel op 15 november. In een gemeenschappelijke verklaring stellen ABVV, ACLVB en ACV hun eisen: kwaliteitsvolle jobs door een Europees relanceplan, het behoud van de automatische indexerings van alle lonen en sociale uitkeringen, het behoud van onze brugpensioenregelingen en van tijdskrediet als middel om extra jobs te creëren, het behoud van de huidige werkloosheidsuitkeringen (waarin nu al degressiviteit bestaat), sterkere openbare diensten, de opheffing van het bankgeheim, een rechtvaardige fiscaliteit – ook de financiële inkomens moeten correct belast worden en de huidige notionele intrestaftrek moet weg, een taks op de financiële transacties en een daadwerkelijke strijd tegen fiscale fraude.

Op 15 november 2011 verzamelen 6.000 tot 7.000 syndicalisten op de Heizel. De syndicale leiders lichten de gemeenschappelijke verklaring toe en kondigen als volgende stap in de mobilisatie een nationale betoging aan voor 2 december.

In ABVV-kringen is er sprake van een nationale staking op 19 december 2011.⁵ Het patronaat roept dat de syndicale reactie voorbarig is, gezien er nog niets officieel beslist is.⁶ De Unie van zelfstandige ondernemers, UNIZO, probeert de publieke opinie op te zetten tegen de komende betoging. UNIZO richt de site www.wijstakenniet.be op waar iedereen een petitie tegen de betoging en stakingen kan ondertekenen.

Nationale betoging van 2 december 2011

Op vrijdag 2 december betogen meer dan 80.000 arbeiders en bedienden door de straten van Brussel. De beweging is op zijn hoogtepunt. Het enthousiasme is groot onder de betogers. Iedereen voelt de kracht van de beweging en rekt op een verdere mobilisatie in de volgende dagen en weken. Velen stellen hun hoop op nieuwe acties in december.

Tussen 2 december en 13 december debatteert men op de vakbondshoofdkwartieren over het verder zetten van de beweging. De PS en de SPA voeren de druk op binnen het ABVV. Ze waarschuwen tegen verdere acties. Ze beweren dat de kans reëel is dat de pas gevormde rege-

5 *Le Soir*, "Décembre, Belgique : avis de tempête sociale", 16 november 2011.

6 *La Libre Belgique* en *Le Soir*, 16 november 2011.

ring valt. Ze waarschuwen voor een liberale regering. Ook binnen het ACV ondervinden ze druk van de kopstukken uit CD&V en CDH om de acties stop te zetten.

Op 6 december vergaderen het Nationaal Comité van het ABVV en het Nationaal Bestuur van het ACV. Het Nationaal Comité van het ABVV besluit aan het ACV een voorstel te doen voor een nationale staking eind januari 2012. Op het Nationaal Bestuur van het ACV eisen sommige centrales directe actie. Anderen blijven focussen op de onderhandelingen over "de contractbreuk".⁷ De volgende dag, op 7 december, gaat een steunbetoging door voor de werknemers van ArcelorMittal te Luik. Zij protesteren tegen de beslissing van Arcelor om de warme lijn te sluiten. Ze eisen het behoud van de warme lijn en de consolidatie van de koude lijn te Luik. De betogers eisen dat de regering deze eisen ondersteunt door desnoods het Luikse staal te nationaliseren. De PS riep zelfs op om mee te betogen "uit solidariteit met de werknemers van Arcelor", maar verdedigde met alle middelen "dat er geen enkele band is tussen de gebeurtenissen bij Arcelor en de regeringsmaatregelen". Volledig in die lijn presenteerde premier Di Rupo de regeringsverklaring in de Kamer, terwijl in Luik 35.000 mensen betoogden.

Op dinsdag 13 december komen de nationale instanties van beide vakbonden opnieuw samen. Nadien volgt topoverleg tussen de vakbonden. Na 11 dagen discussies over het verdere verloop van de beweging komt er een compromis uit de bus, met een aanpassing van het oorspronkelijk eisenprogramma. Het bijsturen van de contractbreuken is voortaan de belangrijkste eis. Men dient een nationale stakingsaanzegging in voor 30 januari 2012. Op 14 december communiceren de vakbonden over hun beslissing via een perscommuniqué. *De Tijd* schrijft hierover: "Als de regering-Di Rupo niet bereid is haar plannen bij te sturen, wordt op maandag 30 januari gestaakt. Dat lieten de vakbonden ACV, ABVV en ACLVB gisteren weten. Daarmee breien ze een vervolg op de betoging van vrijdag 2 december. Dat de beslissing bijna twee weken op zich liet wachten, bewijst dat de bonden het niet gemakkelijk hadden om de violen te stemmen. Het resultaat is een compromis. (...) Wie het communiqué aandachtig leest, merkt dat het een terugvalpositie bevat. De vakbonden richten hun scherpste pijlen op een aantal beslissingen die met terugwerkende kracht effect hebben.

7 De maatregelen van de regering raken iedereen die in de toekomst gebruik wil maken van vervroegde pensionering, tijdskrediet en loopbaanonderbreking. Maar de regeringsmaatregelen wijzigen ook de voorwaarden (contract) voor wie nu al in deze stelsels zit. Voor deze werknemers komt dit neer op contractbreuk.

(...) De bonden doen een ultieme oproep tot onderhandelen aan de federale regering en de werkgevers.”⁸

22 december: algemene staking in de openbare diensten

De “ultieme” oproep tot overleg maakt niet veel indruk op de regering. Integendeel, de regering lijkt de terugvalpositie van de vakbonden eerder als een teken van zwakte te zien. De regering Di Rupo wil voor 1 januari 2012 de wetteksten over het pensioen en brugpensioen door het parlement jagen. “De tijd is rijp om de vakbonden in snelheid te pakken”, besluit de regering. Op 16 december 2011 verklaart Van Quickenborne, minister van Pensioenen in een interview: “Geen extra toegevingen aan vakbonden.”⁹ In de nacht van 15 op 16 december heeft hij zijn ambtenaren tot half één 's nachts laten werken om alle teksten klaar te stomen zodat hij die op vrijdag 16 december kan indienen in de commissie Sociale Zaken van de Kamer. Maatregelen die in de pijn zitten: optrekken van de minimum pensioenleeftijd van 60 naar 62 jaar, verlengen van de minimumloopbaan van 35 naar 40 jaar, verstrengen van de gelijkgestelde periodes (periodes van inactiviteit die toch voor het pensioen meetellen), ingrepen in het ambtenarenpensioen ...

De nieuwe SPA-minister van Werk, Monica De Coninck, zet tegelijk in alle stilte de nieuwe wetsvoorstellen inzake brugpensioen en langer werken op papier. Op die manier wil de regering de hervormingen nog vóór 1 januari 2012 door het parlement gesluisd krijgen. De stemming over het pensioenplan is in het parlement voorzien voor donderdag 22 december.

“Als Van Quickenborne actie wil, kan hij acties krijgen”, reageerde Chris Reniers, algemeen secretaris van de socialistische overheidsvakbond ACOD nog dezelfde dag. “Dat Van Quickenborne de pensioenhervormingen snel door het parlement wil jagen, zet kwaad bloed. De vakbonden willen dat er voorafgaand nog overlegd wordt. Voor maandag 17 uur wil Reniers een ‘signaal’ van minister Van Quickenborne.”¹⁰ In het weekend van 17-18 december raken de concrete maatregelen van de regering bekend. Vooral onder de spoor mannen bestaat spontaan veel woede over de wijziging in de pensioenberekening. Op maandagavond 19 december dienen de vakbonden van de openbare dien-

8 *De Tijd*, 15 december 2011.

9 *De Tijd*, 16 december 2011.

10 *De Tijd*, 17 december 2011.

sten van ACV en ABVV een stakingsaanzegging in voor donderdag 22 december, de dag dat men in het parlement over de hervormingen stemt. In de loop van dinsdag 20 december gaat het spoor in Henegouwen spontaan in staking. De 21e december deint de spontane staking bij het spoor verder uit. Dit stimuleert de mobilisatie in alle openbare diensten.

Op 22 december gaat de nationale 24 urenstaking van de openbare diensten door. Het is een succes. Een aantal privébedrijven (uit de metaal in West-Vlaanderen en Antwerpen en steengroeven uit Wallonië) gaan mee in staking. Regering en patroons vrezen de voortzetting van de staking. In een poging om de locomotief van de beweging te stoppen, doen ze een aantal toegevingen aan het rijdend personeel van het spoor. Van Quickenborne stelt dat de uitvoeringsbesluiten geregeld zullen worden met Koninklijke Besluiten. Dit creëert ruimte voor onderhandeling en bijsturing van de uitvoeringsbesluiten tot 1 april 2012. Op die manier trekt de regering de vakbonden mee in het overleg. De vakantieperiode tussen Kerst en Nieuwjaar brengt een pauze in de strijd.

De algemene staking van 30 januari 2012

Na de feestdagen hervat het syndicaal en politiek leven. Hoe moet het nu verder? In verschillende steden organiseren de vakbonden interprofessionele militantenvergaderingen. Op 10 januari spreekt Rudy De Leeuw in Antwerpen 400 ABVV-militanten toe. Hij vraagt de instemming van de militanten om de beslissing over het doorgaan van de staking van 30 januari over te laten aan het ABVV-Bureau van 24 januari. Meer dan 14 tussenkomsten pleiten voor het handhaven van de staking van 30 januari en voor een direct besluit. Verschillende tussenkomsten zetten zich af tegen de opstelling van de SPA.

Ook in het ACV is de druk vanuit de basis groot. Verschillende centrales pleiten voor het handhaven van de stakingsaanzegging. Ondertussen verlopen de onderhandelingen met de regering over de contractbreuk uiterst moeizaam. Dit doet de nationale leiding van het ACV op dinsdag 17 januari besluiten de oproep voor actie op 30 januari aan te houden. De druk vanuit de basis houdt aan. Het ACV wil de regering aanzetten tot meer spoed en toegeeflijkheid in de onderhandelingen. Het Bureau van het ABVV volgt en beslist op 18 januari eveneens om de stakingsaanzegging voor 30 januari te handhaven. De volgende dagen

gaat de discussie verder in beide vakbonden: wordt het een staking of houden ze het bij symbolische acties van een beperkte groep militanten?

Regering en patronaat zien het met lede ogen aan. Ze ontketenen een ware *vakbond-bashing* en proberen de vakbonden onder druk te zetten. Bruno Tobback, voorzitter van de SPA, valt de vakbond openlijk aan. In de pers vergelijkt hij de staking van 30 januari met het gebruiken van een atoombom. De staking-bashing dwingt de vakbonden in het tegenoffensief. Delegees reageren door maximaal te mobiliseren en te informeren. De aanvallen tegen de staking zetten zich om in een bredere mobilisatie voor de staking. De vakbonden zetten ook de egeaanval in via Twitter en Facebook, media waar ze tot nu toe overwegend afwezig waren. Dat is een positieve evolutie.

De staking gaat door en is globaal een succes. Werknemers uit alle grote bedrijven doen mee, nergens draait de productie. Het openbaar vervoer ligt stil. Ook werknemers in middelgrote bedrijven en KMO's staken. Een parameter die de omvang van de staking indirect aantoont, is het aantal km file op de wegen. Voor Vlaanderen noteert men die dag maar 7 km files, tegen 200 km op normale dagen. 7 km, terwijl er geen openbaar vervoer is: het toont aan dat veel mensen thuis zijn gebleven, ook van de KMO's en de diensten.

Het strijdbare deel in alle vakbonden, zowel aan de basis als aan de top, voelt zich gesterkt door de staking en probeert de beweging verder te zetten. Ze zien de Europese actiedag van 29 februari als een aangrijpingspunt om verder te mobiliseren. Toch slagen ze er niet in om heel de vakbond op hun standpunt te krijgen. Sommigen laten zich verlammen door de vakbond-bashing. Anderzijds nemen de onderhandelingen met de regering elke reden weg om verder actie te voeren tegen de contractbreuken. Op 12 februari resulteren deze immers in het repareren van de meeste contractbreuken voor de werknemers uit de privésector. Voor al wie de acties baseerde op het gewijzigde eisenprogramma van 13 december, is hiermee de strijd afgelopen. De onderhandelingen voor de openbare diensten slepen nog enkele weken aan. Uiteindelijk leiden ze ook daar tot het repareren van de meeste contractbreuken. De regering doet op een aantal domeinen meer toegevingen om de beweging effectief te doen landen.

De beweging eindigt op 29 februari. Die dag voert een beperkt aantal syndicale militanten actie in het kader van de Europese actiedag. Het neemt echter niet weg dat de beweging tegen Di Rupo definitief ten einde is. De regering heeft toegevingen moeten doen. Toch slaagde

ze erin haar drie centrale doelstellingen te realiseren: iedereen twee jaar langer laten werken; eerste hervormingen van de werkloosheidsvergoedingen; op de rug van de werkende bevolking 11 miljard besparen. De topbankiers, de miljonairs en de speculanten komen er met de schrik vanaf.

Enkele lessen

Op 2 december verbaasde de beweging iedereen door haar omvang en haar strijdbaarheid. Hoe komt het dat zij toch niet in staat is gebleken om de drie centrale doelstellingen van de regering ongedaan te maken? Van bij het begin stelde de beweging steeds dat de werkers al betaald hebben, dat deze keer de echte verantwoordelijken voor de crisis moeten betalen. Hoe komt het dat ze er toch niet in slaagt echte maatregelen tegen de miljonairs, de topbankiers en de speculanten door te drukken? Dit is immers een cruciale opdracht voor iedereen die een beleid wil op maat van de werkende mensen.

Weten waarvoor je vecht en hieraan blijven vasthouden

Het pamflet van het gemeenschappelijk vakbondsfront dat opriep voor de betoging van 2 december schoof volgende eisen naar voor: "Neen aan blinde bezuinigingen!" "Handen af van de index, handen af van het brugpensioen en het pensioen, handen af van de wacht- en werkloosheidsuitkeringen". Het pamflet eindigde met volgende bedenking: "Het geld halen waar het zit! De overheidsfinanciën saneren is een noodzaak. Maar men moet het geld halen waar het zit, bij wie meest verdient, bij wie meest bezit, bij wie het verstoppt, bij wie de staatskas leegzuigt."¹¹ Verder stonden in het pamflet concrete voorstellen, zoals zwaardere belasting op inkomens uit vermogen, afschaffing van de notionele interest... Deze eisen mobiliseerden vele syndicalisten. Dat bewezen de 80.000 betogers op 2 december.

Maar op 13 december krijgen we een communiqué met een sterk gewijzigde inhoud. In een gemeenschappelijk perscommuniqué van de drie vakbonden lezen we: "ACV, ABVV en ACLVB eisen overleg met de federale regering en de werkgevers (...) De scherpste aanklacht is die

11 Pamflet van de drie vakbonden voor de nationale betoging op 2 december. Zie http://www.abvv.be/c/document_library/get_file?uuid=78287858-ec1e-4013-bc89-f245b612591c&groupId=10134.

van contractbreuk: voor de werknemers die eerder al in een bepaald stelsel stapten (tijdkrediet, loopbaanonderbreking, brugpensioen) en die vanaf 1 januari 2012 hun pensioenrechten zien ingekort; voor de oudere werknemers die aan de slag willen blijven, maar hun cao-rechten op deeltijdwerk zien uitgehold; voor de werknemers die reeds opgebouwde pensioenrechten zien ingekort.”¹² *De Tijd* analyseert het perscommuniqué: “Wie het communiqué aandachtig leest, merkt dat het een terugvalpositie bevat. De vakbonden richten hun scherpste pijlen op een aantal beslissingen die met terugwerkende kracht effect hebben. Het gaat dan bijvoorbeeld over het feit dat werknemers die nu al tijdkrediet opnemen vanaf 1 januari plots zullen zien dat in hun pensioenrechten gesnoeid wordt.”¹³ Vanaf 14 december beperkt het streven van de vakbonden zich feitelijk tot het bijsturen van de “contractbreuken” via het overleg. Dit vormde een keerpunt. Het bepaalde het verdere verloop van de beweging, met alle gevolgen voor het bereikte resultaat. Hoe is dit te verklaren? Welke mechanismen spelen binnen de vakbonden, welke ideeën die maken dat ze in de loop van de beweging afwijken van hun eigen oorspronkelijke doelstellingen? En hoe kunnen we dat voorkomen?

Het belang van het inhoudelijk debat in de vakbonden

Sociale strijd beperkt zich niet alleen tot acties. Daarnaast zijn ook de richting van de strijd, het eisenprogramma, het afwegen van de krachtsverhoudingen, de tactiek, de ideologische en politieke opstelling... van belang. Een heel essentieel element is het eisenprogramma, met eisen die vertrekken van de noden en de verzuchtingen van de werkende mensen. Correcte en mobiliserende eisen en hun vertaling naar een beperkt aantal breekpunten, de eenheid van de massa rond deze breekpunten en de vastberadenheid om deze eisen te realiseren zijn de moeder van elke overwinning. De mobilisatie voor actie, betogingen en stakingen zijn de vader van de overwinning. Elke succesvolle strijd heeft zijn moeder én zijn vader nodig. Correcte eisen kunnen slechts tot stand komen na politieke en ideologische discussie, na de zaak vanuit verschillende kanten bekeken te hebben.

In de loop van de strijd moeten de eisen regelmatig opnieuw bevestigd en verdedigd worden. De Algemene Centrale van het ABVV verspreidde vanaf einde december een nationale oproep voor de algemene staking

12 Perscommuniqué van de drie vakbonden, 14 december 2011.

13 *De Tijd*, 15 december 2011.

van 30 januari en verwerpt de regeringsmaatregelen: "Alarm! Antisociale maatregelen op komst. De nieuwe regering zit pas in het zadel en ze schiet al met scherp op het einde van onze loopbanen. Ze wil antisociale maatregelen door onze strot jagen. En het moet snel gaan. Zonder overleg met de vakbonden... We verwerpen deze blinde maatregelen, want ze treffen alle actieve en niet-actieve werknemers en verhogen de armoede in ons land. Doe mee aan de algemene staking op 30 januari 2011."

Te dikwijls concentreren enthousiaste syndicalisten zich in het heetst van de sociale actie uitsluitend op de actieplanning, de organisatie en de mobilisatie voor de actie. Ze verliezen daarbij het inhoudelijke debat uit het oog. Dat verklaart waarom de feitelijke wijziging van het eisenprogramma op 14 december zo weinig debat losweekte. Een grote meerderheid was blij met de aangekondigde staking van 30 januari.

Een democratische inhoudelijk debat over de doelstellingen van een strijd is onontbeerlijk voor het slagen van een strijdbeweging.

Te vroeg ..., te laat ..., voor de burgerij is het nooit hét moment

Op 28 november 2011 maakte de regering haar regeerakkoord bekend. Alle maatregelen die Van Quickenborne én Monica De Coninck op 16 december zouden indienen in de Kamer, stonden al in dit regeerakkoord. Het idee dat een regering beslist heeft en dat er niets meer aan te wijzigen is, heeft invloed in vakbondskringen.

De pers ondersteunt en propageert dat idee op verschillende manieren. In de aanloop naar de militantenconcentratie van 15 november stelden verschillende journalisten dat het "te vroeg" was, "er zijn nog geen maatregelen bekend". Diezelfde journalisten schreven over de betoging van 2 december dat die "te laat" kwam omdat alles al beslist was door de regering.

De CNE, de christelijke bediendencentrale in Franstalig België, kritiseert terecht deze redenering: "Het gekende liedje: 'Eerst is het te vroeg, dan is het te laat'. Maar tenzij de mensen mee aan de politieke onderhandelingstafel zitten, hebben ze geen kans om tussen te komen in de besluitvorming. Op voorhand iets weigeren wat riskeert besloten te worden, is dus even gepast als een afgesloten akkoord contesteren. (...) Alles wat gedaan is, kan ook weer ongedaan worden gemaakt: er is niets onherstelbaar noch definitief aan de politieke keuzes. Zolang wij niet tevreden zijn over die beslissingen, zullen we die blijven contesteren."¹⁴

14 <http://www.jugezparvousememe.be/message.html>.

Dat de regering al beslissingen genomen heeft, mag ons niet verlammen. Wat beslist is, kan herroepen worden. Het is verkeerd op dat moment "terug te vallen" op "meer haalbare bijsturingen".

Het ijzer smeden als het heet is

2 december 2011 was een succes. Tienduizenden syndicalisten voelden aan dat de beweging sterk stond en bij heel wat collega's enthousiasme opwekte. Het patronaat was in alle staten en vreesde voor een lange periode van zware sociale onrust. Voor de regeringspartijen was het na 2 december alle hens aan dek. We hebben uiteengezet hoe er in de vakbonden 11 dagen lang discussie was over het verdere verloop van de beweging. In die periode deden de regeringspartijen alles om de sociale actie te doen uitdoven en de vakbonden op de piste van het overleg te krijgen. Op zo'n moment moet de vakbond vasthouden aan zijn eisen, de mobilisatie opdrijven en de actie verharderen. Regeringen plooiën alleen voor krachtige sociale actie.

Ban de slechte raadgevers

Het ABVV, het ACLVB en het ACV hebben traditioneel banden met respectievelijk de socialistische, de liberale en de christelijke partijen. Bij belangrijke sociale conflicten gebruiken die partijen hun invloed om politieke ideeën onder de syndicalisten te verspreiden.

De syndicale strijd beschermen en ontwikkelen tot de overwinning kan alleen als de syndicalisten erin slagen verlamme politieke ideeën te doorzien en te weerleggen.

De mythe van de "noodzakelijke bezuinigingen". De regeringspartijen lieten geen gelegenheid voorbij gaan om te herhalen dat de regeringsmaatregelen niet te vermijden waren. Enkel dagen voor de nationale staking van de openbare diensten van 22 december verklaarde Laurette Onckelinx (PS): "We kunnen niet anders in de economische toestand die we nu meemaken. Al doet het zeer, er is geen alternatief en diegenen die zich verzetten tegen deze hervorming zijn conservatieven."¹⁵

Zulke ideeën vragen om weerlegging doorheen de politieke discussie. "We kunnen niet ontsnappen aan de bezuinigingen, iedereen moet een inspanning doen? Dit begrotingsakkoord laat diegenen betalen die

15 RTL-TV1, 19 december 2011.

al slachtoffer zijn van de crisis en bovendien spaart het diegenen die ze hebben veroorzaakt en ervan profiteren. Het akkoord zorgt niet voor een spreiding van de inspanningen. Het spitst alle inspanningen toe op de meerderheid en op zwaksten of de meest kwetsbaren: de werklozen, de jongeren, de vrouwen (waarbij het grootste aantal onvolledige beroepsloopbanen geconcentreerd zitten), de gepensioneerden, de werknemers die morgen ontslagen worden..." reageerde de christelijke bediendenvakbond.¹⁶

Eerder hadden 5 belangrijke Waalse vakbondsleiders van het ABVV de standpunten van de PS gekritiseerd met volgende argumenten: "We krijgen honderden keren te horen wat de Europese Unie eist: de begroting moet koste wat het kost in evenwicht komen, de pensioenleeftijd moet omhoog, het brugpensioen en de index moeten afgeschaft, de openbare diensten geprivatiseerd, enzovoorts. Dat is de cocktail van (slechte) remedies die rechts maakt, ook al is al zo dikwijls aangetoond dat ze economisch niet werken en dat ze alleen maar sociale bloedbaden aanrichten. (...) Jullie strijden niet tegen de crisis, jullie passen gewoon de regels toe die jullie worden opgelegd."¹⁷

En natuurlijk is er een alternatief. De vakbonden stelden zelf alternatieven voor: schaf de notionele intrest af, stop de fiscale cadeaus aan de ondernemingen, belast de vermogens, rechtvaardiger fiscaliteit. De PVDA voerde campagne onder het motto: "Het is hun crisis, doe hen betalen". De PVDA stelde de invoering van een miljonairtaks¹⁸ voor. Ze kan jaarlijks meer dan 8 miljard opbrengen. Beweren dat er geen alternatief is, is een leugen. Het dient alleen om de syndicalisten te ontmoedigen.

De mythe van de politiek van "het minste kwaad". De regeringspartijen probeerden twijfel te zaaien en de vastberadenheid te ondermijnen met volgende ideeën: "Wie actie voert tegen de regering, riskeert de val van de regering. En dan komen de liberalen, of zelfs de NVA aan het roer. Dan zal het nog erger zijn." "Wij, socialisten, zijn jullie garantie

16 <http://www.jugezparvouvsmeme.be/message.html>

17 Open brief van vijf vakbondsverantwoordelijken van het Waalse ABVV. November 2011. Ondertekend door: Alain Lambert (federaal ondervoorzitter ACOD), Francis Wégimont (algemeen secretaris ACOD), Manuel Morais-Rosa (voorzitter BBTK Wallonië), Nico Cué (algemeen Secretaris MWB), Paul Lootens (algemeen secretaris Algemene Centrale). Zie *Solidair*, nr. 45 (2011), 24 november 2011.

18 Een taks die enkel de 2 % rijkste gezinnen treft. Een taks van 1 % op het vermogen boven de 1 miljoen en 2 % op het vermogen tussen 2 en 3 miljoen. En 3 % op het vermogen boven de 3 miljoen.

voor het minste kwaad." Menige syndicalist zag zich met deze ideeën geconfronteerd, als hij moest nadenken over volgende vragen: moeten we nu de actie verharder? Of is het toch beter om terug te plooiën op het overleg? Wat gebeurt er als we nu doordoen, riskeren we dan dat het nog erger wordt?

Allereerst moeten we ons de vraag stellen of de samenstelling van een regering de beslissende factor is voor het al dan niet doorvoeren van bepaalde maatregelen. De geschiedenis van de arbeidersbeweging leert ons dat de sociale strijd die erin slaagt de krachtsverhoudingen te wijzigen in het voordeel van de werkende bevolking, veel belangrijker is dan de samenstelling van de regering. Het is nuttig terug te grijpen naar wat Louis De Brouckère, een vertegenwoordiger van de linkervleugel van de BWP¹⁹, hierover 100 jaar geleden al zei: "Het Parlement is niet het punt waar de politieke strijd wordt gevoerd, het is het proletariaat dat iedere dag het echte gevecht voert, over heel het land, onder duizenden uiteenlopende vormen van klassenstrijd. Daartoe beschikt het over de organisatie die de politieke leiders dwingt om hoe dan ook met zijn bestaan rekening te houden. Er is de staking, in zekere zin altijd politiek, wanneer er klasseneisen worden gesteld. Er zijn nog de brede publieke opinie, de meetings, demonstraties, allerhande petitieën die in onze democratie, zelf elders, een onbetwistbare invloed hebben."²⁰ Dit is nog steeds bijzonder actueel. Neem de historische staking van 1960-61 tegen de Eenheidswet. De staking was gericht tegen een regering van katholieken en liberalen. Dat verlamde de arbeidersbeweging niet. Door de sociale actie realiseerde ze op het terrein krachtsverhoudingen die de uitvoering van de goedgekeurde Eenheidswet de jaren daarop succesvol tegenhield. Neem recenter de strijd tegen het CPE (*contrat première embauche*)²¹ in Frankrijk in 2006. De regering moest toen door aanhoudend verzet (betogingen) een gestemde wet weer intrekken.

"De PS in een regering", is dat de meest voordelige situatie voor de werkende bevolking? De 5 Waalse vakbondsverantwoordelijken van het ABVV denken hier in elk geval heel anders over. Zij stelden dat er "voor het socialisme niets slechter is dan een partij die zich links noemt, die aan de macht is gekomen dankzij 'honderdduizenden stemmen' van mensen die op een ommekeer in de maatschappij hopen, maar die

19 De socialistische partij in België, waaruit de SPA en de PS gegroeid zijn.

20 Louis de Brouckère, *Middelen tot socialistische actie*, 1907. Zie: http://www.marxists.org/nederlands/de_brouckere/1907/1907middelen_actie.htm.

21 Soort van startbaanovereenkomst voor jongeren onder de 26, maar die zou hebben geleid tot misbruiken van het ontslagrecht en tot armoede onder die jongeren.

blindelings een rechtse politiek voert. Wij zullen de straat op trekken om jullie hieraan te herinneren elke keer als dat nodig is.”²²

Opnieuw naar onze geschiedenis van de arbeidersbeweging. “De staat is een instrument van de heersende klasse.” Op deze marxistische stelling baseerde Louis de Brouckère zich in 1909, toen hij voor-spelde wat ook nu aan het gebeuren is: “De socialist die ermee instemt om deze staatsmachine te doen draaien (...) kan niet anders dan die te doen werken tegen het proletariaat, wat zijn persoonlijk gevoel ook mag zijn. De goedkeuring van de begrotingen van Binnenlandse Zaken en van Justitie maakt bovendien de socialisten mee verantwoordelijk voor de repressie tegen de arbeiders. (...) Op die manier worden de socialisten voor de proletariërs per definitie de advocaten van de burgerij.”²³

Niet de samenstelling van de regering bepaalt de overwinning. De beslissende factor is de mate waarin de arbeidersbeweging erin slaagt om de sociale strijd te ontwikkelen en te verharderen.

Versterk de PVDA

De PVDA heeft zich in deze beweging ingespannen om de vakbonden maximaal te ondersteunen in de correcte sociale strijd tegen bezuinigen en langer werken. De PVDA publiceerde in september 2011 in haar weekblad *Solidair* een crisisdossier dat de hele strijd tegen de regering Di Rupo in een breder antikapitalistisch kader plaatste. Aansluitend zorgde de partij voor het nodige campagnemateriaal. De affiche “Het is hun crisis, doe hen betalen – speculanten, topbankiers en miljonairs” kreeg ruime verspreiding. De voorzitter van de PVDA, Peter Mertens, schreef een boek *Hoe durven ze?* over de euro, de crisis en de grote hold-up. Meer dan 21.000 exemplaren werden verkocht. 6.500 mensen woonden een avond met Peter Mertens bij over het boek. De partij publiceerde een studie over de pensioenen; de dokterspraktijken Geneeskunde Voor Het Volk maakten een onderzoek over de gevolgen van langer werken. Beide studies werden veel gelezen in het syndicaal milieu. Ook “De Top 50”, een studie van de PVDA die onthulde dat de 50 grootste bedrijven nauwelijks 1,04 % belastingen betalen op hun winsten, kreeg veel aandacht. De studiedienst van de PVDA maakte hierdoor faam. Het weekblad *Knack* wijdde er een artikel aan: “De

22 Open brief van vijf vakbondsverantwoordelijken van het Waalse ABVV, november 2011.

23 L. De Brouckère in *Le Peuple*, mei 1909.

PVDA beschikt van alle partijen over de meest naarstige studiedienst. (...) De juistheid van de cijfers die de PVDA aanreikt, valt bezwaarlijk te ontkennen.²⁴ De PVDA maakte 7 nationale pamfletten om de sociale strijd te ondersteunen. Wekelijks maakte ze analyses over de actualiteit, van commentaar voorzien in het weekblad van de partij. Het was voor vele syndicalisten een ondersteuning voor hun dagdagelijks discussies binnen de vakbond en op het werk. Heel wat syndicalisten waardeerden dit werk. Tussen 1 december 2011 en 20 februari 2012 zijn 455 syndicalisten lid geworden van de PVDA.

Laat ons even dromen hoe het anders had kunnen verlopen

Gesteund door het succes van de betoging van 2 december starten de vakbonden een krachtig tegenoffensief. De vakbondsorganisaties informeren de werknemers in de bedrijven en in de vakbondscomités. Op 19 december organiseren ze een eerste 24-urenstaking. Deze staking kent een ongekend succes. De vakbond roept onmiddellijk op voor een nieuwe 24-urenstaking op vrijdag 6 januari. De staking van 6 januari slaagt opnieuw. Voortbouwend op deze successen kondigen de vakbonden tweewekelijkse vrijdagstakingen aan. Ze bevestigen nogmaals het eisenprogramma: weg met de bezuinigingen, de maatregelen van de regering moeten ingetrokken worden, handen af van de index, haal het geld waar het zit. Beetje bij beetje begint de bevolking te begrijpen waar het echt om gaat. Temeer daar de Europese Commissie de Belgische regering dicteert om niet toe te geven aan de vakbonden. Als reactie worden in alle grote steden betogingen gehouden op zaterdag 14 januari. Dit betreft heel brede lagen van de bevolking in de strijd. De publieke opinie eist meer en meer dat de echte verantwoordelijken voor de crisis betalen. De vrijdagstaking van 20 januari is opnieuw een succes. Hierdoor en door de toenemende woede tegen de regering aangemoedigd, ondersteunt het gemeenschappelijk vakbondsfront de invoering van een miljonairtaks. Dankzij al deze gemeenschappelijke acties lost het nationalistisch virus langzamerhand in het niets op en keren de mensen zich tegen de regeringspartijen, maar ook tegen de NVA die de zijde van de regering gekozen heeft. De syndicale wereld maakt zich op voor de

24 *Knack*, 11 januari 2012

volgende 24-urenstaking op 3 februari. Plannen liggen klaar om vanaf die datum een staking tot de finish te starten. De Europese Vakbondsfederatie roept op tot solidariteit met de Belgische arbeidersstrijd. De regering is niet meer bij machte het tij te keren. Ze schraapt haar besparingsplan of ze valt. De (nieuwe) regering beseft dat de vakbondsbeweging in kracht is gegroeid en geen enkel nieuw besparingsplan zal aanvaarden. Ze ziet zich genoodzaakt om maatregelen te nemen tegen de miljonairs en de speculanten om het begrotingstekort op te lossen.

Joris Van Gorp (joris.vangorp@pvda.be) is lid van de Nationale Raad van de PVDA en nationale verantwoordelijke voor de campagne "Het is hun crisis. Doe hen betalen". Tussen 2004 en 2008 was hij provinciaal voorzitter PVDA-Antwerpen. Van 1977 tot 1987 werkte hij als arbeider bij BASF-Antwerpen waar hij syndicaal actief was als vakbondsafgevaardigde.

Is demondialisering, het nieuwe grote linkse alternatief?

Arnaud Montebourg, kersvers minister van Industrieel Herstel in de nieuwe sociaaldemocratische regering in Frankrijk, is geen onbekende. Bij de voorverkiezingen voor de aanduiding van de "linkse" kandidaat voor de presidentsverkiezingen, haalde hij met bijna 18 % van de stemmen de derde plaats achter de twee tenoren François Hollande en Martine Aubry. Zijn programma? De demondialisering. Frankrijk en Europa beschermen tegen de aanvallen van het "neoliberalisme"¹, tegen de openstelling van de grenzen, tegen de ongebreidelde concurrentie die leidt tot fiscale en sociale dumping.

In de huidige ministeriële ploeg fungeert hij als speerpunt van een beleid dat het patronaat wil dwingen zijn maatschappelijke engagementen tegenover de natie na te komen. Dat is de betekenis van zijn tussenkomsten bij de farmaceutische onderneming Sanofi en autobouwer Peugeot; hij verwees de plannen van de respectievelijke directies naar de prullenmand.

Is dit nieuwe alternatief het programma van terugkeer naar de natie? Is het protectionisme een oplossing voor de perverse gevolgen van de kapitalistische mondialisering? Zullen we getuige zijn van de concurrentie tussen links en extreemrechts voor de verdediging van het grondgebied en de bescherming van de nationale producten?

1 Het neoliberalisme is een nieuwe ontwikkeling van de liberale gedachte. Over het algemeen duidt men er de ideologische opvattingen mee aan waarop het beleid van de VS van Ronald Reagan en het Groot-Brittannië van Thatcher steunde.

Wat betekent demondialisering?

De oorsprong van het begrip ligt bij Walden Bello², een progressieve Filippijnse intellectueel, die zeer actief is op sociale wereldfora. Hij stelt voor dat de derdewereldlanden barrières optrekken om zich te verdedigen tegen de aanvallen van het Westen, in het bijzonder voor wat betreft het recht op intellectuele eigendom. Hij beschouwt de eigendomsbrevetten als een nieuwe vorm van kolonisering en stelt dat het Zuiden de mogelijkheid moet hebben zich daarvan te bevrijden. In deze context betekent demondialisering dat de landen die de armoede en de onderontwikkeling achter zich willen laten, zich de middelen moeten toe-eigenen om zich nationaal te verrijken en zich daarvoor grotendeels moeten losmaken van de door de multinationals gedomineerde wereldeconomie.

Zo'n programma valt in de Derde Wereld nogal in de smaak. Open grenzen betekenen immers dat reuzenondernemingen het grondgebied overspoelen met goedkope producten en de lokale economie bedreigen. Hetzelfde gebeurt met de in het Noorden of soms elders verzamelde kennisbrevetten van de boeren uit het Zuiden. Deze brevetten zetten een domper op de strijd tegen de ellende omdat ze de overheden die al financieel verpletterd worden door de buitenlandse schuldenberg, verplichten de producten en productieprocessen die de ontberingen van hun bevolking zouden kunnen verlichten, zeer duur te betalen.

Is protectionisme waardevol voor regio's die aan de spits van de economische vooruitgang staan maar op dit ogenblik een industrialiseringsproces doormaken? Moet de arbeider uit Aulnay-sous-Bois op dezelfde manier verdedigd worden als de boer uit Mali, door barrières op te richten die de goederen – die hem op straat zouden doen belanden – aan de grens tegenhouden? Sommige linksen antwoorden hierop "ja". Ze voeren aan dat het vandaag dezelfde multinationals zijn die zowel in het Noorden als in het Zuiden actief zijn. De toegang wordt dus niet langer geweigerd aan buitenlandse concurrenten maar aan het eigen patronaat dat de productie verhuist naar andere regio's waar het kan profiteren van de erbarmelijke arbeidsomstandigheden en de vaak afwezige milieuwetgeving. Zo zetten de multinationals de nu nog voordelige sociale situatie in Europa onder druk om ze uiteindelijk helemaal af te breken. Daarvoor kunnen zij steunen op het liberale

2 Walden Bello, *Deglobalization: Ideas for a New World Economy*, Zed Books, Londen, 2002.

(of neoliberale) beleid dat de grenzen openstelt voor goederen en kapitaal en op de internationale instellingen die erover waken dat de regels worden nageleefd, namelijk het Internationaal Monetair Fonds (IMF), de Wereldbank en de Wereldhandelsorganisatie (WTO).

De Franse economist Frédéric Lordon is een grote voorstander van dit alternatief en brengt een ongetwijfeld nuttig onderscheid aan. Als men wil demondialiseren, zo zegt hij, dan moet men het eerst eens worden over de betekenis van de term "mondialisering". Er zijn twee mogelijke definities die enigszins van elkaar verschillen.

De eerste heeft betrekking op de uiterlijke gevolgen voor de rest van de maatschappij, niet rechtstreeks gewild door de ondernemingen maar onlosmakelijk verbonden met hun activiteiten (de milieuvervuiling bijvoorbeeld). In dat geval "betekent de mondialisering een toestand van de wereld waarin de uiterlijke gevolgen zo'n grote impact en intensiteit hebben dat ze bepaalde vormen van supranationaal bestuur noodzakelijk maken". Eén actor alleen kan het probleem van de opwarming van de aarde niet oplossen. Daarvoor is overleg en coördinatie op wereldvlak nodig.

De tweede definitie slaat op de liberalisering van de markten. De mondialisering is dan "het proces van de ontregeling van het grootste mogelijke aantal markten op de breedst mogelijke internationale basis". Anderen noemen dit de neoliberale mondialisering.

De eerste definitie, zo bevestigt Lordon, is van politieke orde, de tweede van economische orde. En hij pleit dus voor de afschaffing van de mondialisering in de tweede betekenis: "Demondialiseren ... betekent dat de veralgemeende liberalisering wordt teruggedraaid, op de eerste plaats die van de markten van goederen en diensten en van de kapitaalcirculaties".³ Hij wil de economische ontwikkeling van de voorbije dertig jaar, die gebaseerd is op het neoliberalisme, terugdraaien maar hij wenst uiteraard niet terug te komen op de mondiale (en niet de lokale) noodzaak de handen ineen te slaan en een oplossing te zoeken voor wereldomvattende problemen.

Dat onderscheid van Lordon is belangrijk. Maar het schept ook verwarring tussen wat echt economisch is en wat veeleer tot het politieke terrein en dus tot de politieke economie behoort. Wat hij en andere auteurs van hetzelfde strekking echter versluieren, is het accumulatieproces dat al van in het begin de kern van het kapitalisme uitmaakt.

3 Frédéric Lordon, "Qui a peur de la démondialisation?", *Le Monde diplomatique*, Les blogs du Diplo, 13 juni 2011 (<http://blog.mondediplo.net/2011-06-13-Qui-a-peur-de-la-demondialisation>).

Het doel van de ondernemingen, van hun directie en hun aandeelhouders, zo zegt men meestal, is de winst, de rentabiliteit. Vaak heeft men het zelfs over maximale winst of rentabiliteit. Waar zij in werkelijkheid naar streven is de accumulatie, dat wil zeggen een mechanisme dat de winst aanwendt om de productie verder op te drijven en zo in de toekomst nog grotere winsten te realiseren. Dat is de kern en de motor van de kapitalistische ontwikkeling. Ook zogezegde "kortetermijn"-strategieën die berusten op zuiver financiële inkomsten, volgen dit principe. In werkelijkheid offert een dominante actor een onderneming of een afdeling of een product op om op korte termijn het maximum eruit te halen, met het oog op latere voordelen voor zichzelf.

Het is de kapitalist, de onderneming die het meest en het snelst heeft geaccumuleerd, die de wet kan dicteren en zijn of haar eisen opdringen aan zijn of haar rivalen. Het gaat dus ook om de zucht naar macht en die is niet beperkt tot het economische terrein alleen.

Het parcours van Albert Frère is in dat opzicht symptomatisch. Hij stond aan het hoofd van een familiebedrijf dat nagels produceerde en maakte zich onmisbaar voor de staalnijverheid van Charleroi. Voor de herstructurering van de sector werd hij ruimschoots door de overheid vergoed. Met dit geld kon hij de hand leggen op twee centrale holdings: Pargesa (die de aanzienlijke buitenlandse activa van Paribas controleerde nadat dit bedrijf door Frankrijk was genationaliseerd) en de Groep Brussel-Lambert, die aandelen had in de elektriciteitssector en in Petrofina. Die aandelen verkocht hij om zich binnen te wurmen in twee machtige multinationals: Total en GDF-Suez. Vandaag is hij multimiljardair (volgens de lijst van Forbes bezit hij ongeveer 2,8 miljard euro) en hij wordt beschouwd als de machtigste man van Frankrijk en België. Een sprekend voorbeeld van een geslaagde accumulatiestrategie!

Om dat te bereiken moet men constant uitbreiden, niet aarzelen om rivalen uit te schakelen of delen van hun markten in te pikken... Al gauw wordt de regionale markt te klein en moet je mikken op heel het nationale grondgebied. Wanneer ook die markt niet meer volstaat, moet men binnendringen in andere landen, eerst die met dezelfde kenmerken als het land van oorsprong dat het aanvankelijke succes heeft mogelijk gemaakt, daarna de verder liggende landen. Al gauw is men actief over heel de planeet.

De kapitalistische accumulatie duwt de ondernemingen dus onverbiddeijk naar de internationalisering. Dat verandert de schaal waarop in talrijke sectoren gewerkt wordt. Men bevoorraadt niet langer een

miljoen regionale inwoners, noch de tien miljoen van heel het land, maar het miljard inwoners in de ontwikkelde zones en weldra een tweede miljard in de zogenoemde opkomende landen en nog verder weg. Een fabriek moet dus een almaar grotere markt bevoorraden. Eén fabriek in een dorp of in een provincie volstaat niet langer. Er zijn honderdduizenden exemplaren nodig, zelfs miljoenen. Minder is niet langer winstgevend.

Zo is de economische mondialisering in de eerste plaats een proces dat onlosmakelijk verbonden is met het kapitalisme en vanaf het ontstaan van het kapitalisme aanwezig is. Eerst wordt de verkoop in almaar verscheidener landen geïntegreerd, vervolgens wordt geleidelijk de productie geïnternationaliseerd. Dat is een onontkoombare evolutie van het systeem, die alleen kan bestreden worden door komaf te maken met het systeem zelf.

De demondialiseringstheorieën werpen volgende vraag op: is een ander beleid mogelijk dan het beleid dat gepaard gaat met het proces van economische mondialisering als men het kapitalisme met zijn wetten en principes intact laat? Het antwoord is ongetwijfeld positief maar de redenen en motivaties verschillen sterk van die van de voorstanders van demondialisering.

Al in Frankrijk in de 19e eeuw

Het is niet oninteressant even terug te grijpen naar de oorsprong van het debat over de respectievelijke voordelen van de vrijhandel en het protectionisme, dat (toevallig) in Frankrijk wordt gevoerd. De discussie ontbrandt in het begin van de 19e eeuw, na de nederlaag van Napoleon in Waterloo. De Restauratie zegeviert en de koning komt terug: eerst Lodewijk XVIII, daarna Karel X.

De industriële milieus zijn spontaan gewonnen voor de vrijhandel. Zij bewonderen het Engelse systeem, het meest ontwikkelde in die tijd. Ze verzetten zich tegen de administratieve pesterijen van het koninklijk hof die het kapitalistisch initiatief afremmen. Ze willen vrijere, opener en minder pietluttige mechanismen.

Londen stuurt een gezant naar Frankrijk: John Browning. Hij moet het land bekeren tot de vrijhandel en de voorstanders samenbrengen in verenigingen ter verdediging van de handel tegen het heersende protectionisme. De eerste jaren kent Browning almaar meer succes. Daarna groeit de tegenstand, vooral in industriële middens. Hij krijgt

alleen steun in sectoren die vooral op de uitvoer gericht zijn – zoals bijvoorbeeld de wijnsector – en in intellectuele middens.

Het fabriekskapitalisme gaat de protectionistische toer op. De Franse economie krijgt gevaarlijke concurrentie van de invoer van Engelse goederen die meestal een stuk goedkoper zijn. De vrees leeft dat het land zal herleid worden tot een woestijn die wordt bevoorraad met producten van de overzijde van het Kanaal. Groot-Brittannië van zijn kant beschermt zijn eilanden tegen het buitenland met handelsbarrières. Adam Smith en David Ricardo nemen in hun geschriften dit beleid op de korrel.⁴ Vervolgens komen organisaties onder leiding van Richard Cobden (1804-1865) in actie en ze eisen de afschaffing van de douanetarieven. Maar het is pas in 1846 dat Londen zich definitief – een eeuw lang – achter de vrijhandel zal scharen.

Ondertussen is Frankrijk grotendeels gewonnen voor het protectionisme. En de ferventste aanhangers zitten in de industrie.

De economist Friedrich List (1789-1846), aanvankelijk een liberaal, verblijft meermaals in Frankrijk en leert er de Franse argumenten en de economische situatie van het land kennen. Door zijn onophoudelijke kritiek op de bureaucratie wordt hij vanaf 1820 het slachtoffer van de repressie van de Duitse aristocratie. Hij krijgt in 1825 asiel in de Verenigde Staten, waar nog een politicus woont die het protectionisme genegen is: Alexander Hamilton. List bekomt de Amerikaanse nationaliteit en keert in 1833 naar Duitsland terug (als Amerikaans consul in Leipzig) om er de vorming van het *Zollverein*, een Duitse douane-unie, te steunen. Al snel is hij ontgoocheld over de trage vooruitgang van het kapitalisme en keert eind de jaren dertig terug naar Frankrijk waar hij het grootste deel van zijn gezaghebbende boek schrijft: *Système national d'économie politique*.⁵ In 1846 pleegt hij zelfmoord.

Zijn werk vormt de kern van de verdediging van het protectionisme. In tegenstelling tot het liberalisme van de vaders van de moderne economie (Smith en Ricardo) verkondigt hij de noodzaak de ontluikende industrieën te beschermen tegen de concurrentie, anders zullen ze nooit van de grond komen. Pas dan kunnen de grenzen opengesteld

4 In zijn centrale werk stuurt Ricardo aan op de volledige afschaffing van invoerrechten op graan vanuit het continent: David Ricardo (1817, 3e uitg. 1821), *Des Principes de l'économie politique et de l'impôt*, Guillaumin, Parijs, 1847.

(http://fr.wikisource.org/wiki/Des_principes_de_l'économie_politique_et_de_l'impôt en http://classiques.uqac.ca/classiques/ricardo_david/principes_eco_pol/principes_eco_pol.html).

5 Friedrich List (1841), *Système national d'économie politique*, vertaald in 1857, heruitgegeven bij Gallimard, Parijs, 1998.

worden. Gezien zijn interesse voor de ontwikkeling van Duitsland, is hij dus voorstander van dit protectionisme.

De voorstanders van de vrijhandel of van douanetarieven zijn vooral te vinden in de burgerij. Hun belangen staan immers op het spel. Zij die voldoende sterk zijn om hun nationale markt te domineren en zelfs te exporteren, zullen de vrijhandel gunstig gezind zijn. Zij die de komst van nieuwe rivalen uit het buitenland vrezen omdat ze het zelf al moeilijk hebben, zullen voorstander zijn van het protectionisme.

Ook toen al kwam het niet goed over als je een bepaalde oriëntatie verdedigde op basis van je eigen belangen. De industriëlen rechtvaardigen zich door te wijzen op het belang van sociale bescherming voor de werknemers. Dat doen ze in naam van de natie, de soevereiniteit van het volk en de eenheid van allen tegen de buitenlandse vijand, de Britse fabrikant.

Zo schrijft de economist Charles Dupin dat "de concurrentie, niet alleen internationaal maar kosmopolitisch, universeel [...] het grootste gevaar is voor de arbeidersklasse". Zonder douanebelemmeringen "verlagen de ondernemingen voortdurend de arbeiderslonen".⁶ De industrieel Auguste Mimerel uit Roubaix van zijn kant maakt zijn collega's wijs dat "het niet in de eerste plaats gaat om de bescherming van enkele privileges maar vooral van de arbeiders en in laatste instantie van heel de natie". Hij voegt eraan toe dat die bescherming het land de mogelijkheid moet bieden te ontsnappen aan "die wonde van het pauperisme die Engeland" in die tijd "aanvreet en verslindt".⁷

Het is in die context dat Karl Marx in Brussel een tussenkomst doet in het debat over de vrijhandel. Het essentiële en doorslaggevende punt van zijn argumentatie is dat de vrijhandel en het protectionisme twee mogelijke beleidsopties zijn voor de burgerij. Bijgevolg zijn ze niet de politiek van arbeidersklasse en deze heeft er dan ook geen belang bij zich achter een van beide te scharen. Na zijn uitvoerige kritiek op de openstelling van de grenzen en de daardoor ontstane concurrentie tussen de arbeiders voegt hij eraan toe: "Geloof maar niet, mijne heren, dat wij met onze kritiek op de vrijhandel het protectionisme willen verdedigen." En hij preciseert: "Het protectionisme draagt bij tot de ontwikkeling van de vrije concurrentie in het binnenland."

Hij besluit: "Maar in het algemeen is het protectionisme dezer dagen conservatief terwijl de vrijhandel vernietigend is. Deze laatste ontbindt

6 David Todd, *L'identité économique de la France : Libre-échange et protectionnisme 1814-1851*, Grasset, Parijs, 2008, p.258.

7 David Todd, *op. cit.*, p. 304.

de oude nationaliteiten en drijft de tegenstelling tussen de burgerij en het proletariaat ten top. In één woord: de vrijhandel bespoedigt de sociale revolutie. Het is enkel in deze revolutionaire zin, mijne heren, dat ik stem voor de vrijhandel.”⁸

Eind 1848 wordt Louis-Napoléon Bonaparte met grote meerderheid verkozen tot eerste president van de Republiek. Vier jaar later laat hij zich na een staatsgreep tot keizer uitroepen. Op 15 januari 1860 tekent Frankrijk een vrijhandelsakkoord met Engeland. Dit opent een tijdperk van vrijhandel op heel het continent. Slechts na de val van het keizerrijk zal Adolphe Thiers in 1872 een belangrijke verhoging van de invoerrechten op grondstoffen opleggen. In 1882 lopen de onderhandelingen voor de hernieuwing van het pact van 1860 af met een sissers. Tien jaar later duwen de Méline-tarieven – naar de naam van deze conservatieve republikein – Frankrijk in het protectionistische kamp.

Het protectionisme vandaag

Het huidige debat lijkt heel erg op dat van het begin van de 19e eeuw. Ondanks het “linkse” en “volkse” karakter van de hedendaagse argumenten gaat het debat in essentie over de keuze tussen twee mogelijke lijnen voor de burgerij: het protectionisme of de vrijhandel.

Wat vooral veranderd is, is de internationale economische situatie. In de 19^e eeuw bestonden nog twee systemen naast elkaar, zelfs in Europa: enerzijds het kapitalisme en anderzijds hybride vormen van prekapitalisme, vertegenwoordigd door de aristocratie. Vandaag domineert vooral het kapitalisme van de grote monopolies (of oligopolies) die alle investeringen voor hun rekening nemen en grote delen van het economisch, sociaal, politiek en ideologisch leven controleren. Ook betwisten machtige staten elkaar de wereldoverheersing. Sinds de Tweede Wereldoorlog is het vooral de VS die de plak zwaait ten nadele van de Europese landen en Japan. Maar deze laatste hebben zich herpakt en kunnen nu, althans op economisch vlak, met Washington rivaliseren.

Op het einde van de jaren zeventig en in het begin van de jaren tachtig beseft de Amerikaanse burgerij dat ze niet lang weerstand zal kun-

8 Karl Marx, *Discours sur la question du libre-échange*, toespraak gehouden op de openbare zitting van 7 januari 1848 van de Democratische Vereniging van Brussel, gepubliceerd in Brussel in 1848 (<http://www.marxists.org/français/marx/works/1848/01/km18480107.htm>).

nen bieden aan de opmars van de Europese (Duitse) en vooral de Japanse ondernemingen. Die beschikken immers over een troef die de Amerikaanse ondernemingen niet hebben: een grotere productiviteit. Om daarmee te rivaliseren moeten de Amerikanen kunnen rekenen op goedkope arbeidskrachten.

Daarom gaat de Amerikaanse elite ofwel een deel van de eigen productie afbouwen en zich rechtstreeks bevoorraden in de Derde Wereld, ofwel de productie zelf delokaliseren naar Mexico of Oost-Azië. Op dat ogenblik zijn de geleverde waren nog in essentie nationaal, behalve in Europa waar de vorming van een gemeenschappelijke markt de handel binnen Europa begunstigt. De VS zal beginnen met hele stukken van de industriële productie in handen te geven van de zogenoemde opkomende landen. Dat is nieuw want vroeger leverde het Zuiden uitsluitend grondstoffen.

Deze ommekeer wordt mogelijk dankzij de snelle ontwikkeling van de technologie, in het bijzonder de informatica en de telecommunicatie, waardoor men snel kan communiceren van het ene punt van de aardbol naar het andere. De transportmiddelen drijven het ritme van de uitwisselingen op. De commerciële luchtvaart wordt veiliger en betrouwbaarder en kan leveringen van over de oceaan en uit andere continenten waarborgen. En tot slot: de aanwezigheid en het belang van het socialistische kamp in deze regio (China, Korea, Vietnam) maken dat de VS een aantal staten, vooral in Oost-Azië, de vrije hand geeft om zich autonoom te ontwikkelen. Ze mogen verwerkende multinationals aantrekken en zelfs oprichten met het oog op de export.

In de VS zelf concentreert de leidende klasse zich op haar sterke punten: informatica, biotechnologie, farmaceutische industrie, vrijetijdsbesteding, financiële sector, diensten aan ondernemingen... Zij steunt op de aanvoer van goederen uit de Derde Wereld om de Amerikaanse werkers te voorzien van elektronische producten, voedingsmiddelen en kleding aan stabiele of zelfs dalende prijzen (in tegenstelling tot vastgoed en huurwoningen). Daardoor kan zij lagere lonen betalen, in tegenstelling tot bijvoorbeeld Japan, waar de werknemer alles moet kopen in eigen land aan Japanse prijzen. En de Amerikanen steken het verschil op zak.

Deze oriëntatie vergt een almaar grotere openstelling van de grenzen. De producten uit de Derde Wereld moeten de VS onbelemmerd, zonder douanetarieven, kunnen binnenkomen. Anderzijds moet de Amerikaanse export wereldwijd vrij spel krijgen. Dit gaat gepaard met een dereguleringsbeleid: de financiële sector wordt geliberaliseerd,

de sociale, administratieve en milieuverplichtingen van de ondernemingen worden versoepeld en het kapitaal kan naar believen uitwijken.

In 1995 geeft Percy Barnevik, CEO van de Zwitsers-Zweedse multinational ABB en lid van de Ronde Tafel van Europese industriëlen⁹ volgende gelukkige en sindsdien beroemde definitie: "Ik definieer de mondialisering als de vrijheid voor mijn groep om te investeren waar hij wil, te produceren wat hij wil, zich te bevoorraden en te verkopen waar hij wil, met zo weinig mogelijk beperkingen op het vlak van arbeidsrecht en sociale conventies."¹⁰

We staan hier niet veraf van Marx' oordeel over de gevolgen van de vrijhandel: "Mijne Heren, laat u niet imponeren door het abstracte woord *vrijheid*. Wiens vrijheid? Het is niet de vrijheid van een eenvoudig individu in aanwezigheid van een ander individu. Het is de vrijheid van het kapitaal om de werker te verpletteren."¹¹

De instorting van de Sovjet-Unie zal deze beweging nog versnellen. Washington legt de Wereldhandelsorganisatie en andere instanties formules ter ondersteuning van de liberalisering op. Dat brengt de Japanse economie in moeilijkheden; ze zal twee zwarte decennia kennen. De groeivoet valt terug naar het niveau van de zwakste landen op de planeet, terwijl Japan zich tussen 1950 en 1990 onderscheidde als een land met een buitengewone groei. Maar Tokyo protesteert niet en de Japanse multinationals blijven zich verder ontwikkelen in Azië. In sommige sectoren blijven ze onbetwistbaar de sterkste.

Ook Duitsland sputtert niet tegen. Berlijn profiteert van de gelegenheid om haar eenmaking op te dringen. De Duitse ondernemingen eigenen zich een bijkomende markt van zo'n 20 miljoen inwoners toe. Zij azen ook op nieuwe afzetgebieden in Oost-Europa. De jaren negentig zijn enigszins moeilijk maar vandaag is duidelijk dat de Duitse ondernemingen volop van de situatie hebben geprofiteerd.

Onder de grote kapitalistische landen trekt vooral Frankrijk aan het kortste einde. Duitsland en Japan zijn netto exportlanden. Londen steunt vooral op haar financiële positie en dankzij het internationale karakter van de dollar kan de VS opteren voor een permanent handelstekort. In plaats van de uitwisseling te eisen en nationale deviezen binnen te halen potten de ondernemingen en kapitalisten groene

9 Ronde Tafel van Europese industriëlen: deze patronale lobby werd opgericht in 1983, groepeerd zo'n vijfenveertig leiders van Europese multinationals en oefent een cruciale invloed uit op de oriëntaties van de Europese Unie.

10 Citaat uit Attac, *Enquête au cœur des multinationales*, Uitgeverij Mille et une nuits, Parijs, 2001, p. 9.

11 Karl Marx, *op. cit.*

bankbiljetten¹² op. Ofwel omdat ze stortingen in dollars zullen moeten doen – de internationale grondstoffenhandel gebeurt hoofdzakelijk in dollars – ofwel omdat de dollar in tijden van crisis een veilige belegging is. Zoals we hebben gezien heeft ook dat systeem de beurzen van de Amerikaanse elite gespekt.

Voor Frankrijk is deze situatie echter minder voordelig. De Franse invloed in de kolonies slinkt. Het land verliest marktaandeel op de exportmarkt en het handelsdeficit groeit. De moeilijkheden stapelen zich op. Het land wordt continu vergeleken met Duitsland en talrijke commentatoren benadrukken het verlies aan competitiviteit. De overheidsschuld is aanzienlijk, vooral voor een land waarvan de staat effectief economisch actief is (Frankrijk heeft veel overheidsbedrijven, bijv. Renault), en het begrotingstekort is verre van weggewerkt.

Het is dan ook niet verwonderlijk dat het debat over protectionisme in Frankrijk ontbrandt en ook het scherpst gevoerd wordt: een deel van de Franse burgerij, vooral de middenlaag, heeft belang bij meer bescherming. Deze kleine patroons zijn het slachtoffer van de delokalisaties van de grote multinationals, ze verliezen immers contracten. Daar waar in Duitsland de grote groepen de nevenbedrijven te hulp schieten ofwel om mee te verhuizen naar het buitenland om de centrale fabriek te blijven bevoorraden, ofwel om financiële tegemoetkomingen te krijgen om het hoofd boven water te houden, gebeurt zoiets niet in Frankrijk. Vandaar de terughoudende opstelling tegenover de mondialisering, de bitterheid ook en de angst om uit de leidende klasse gestoten te worden.

We kunnen nu terugkeren naar onze centrale vraag: is een andere politiek mogelijk? We moeten erkennen dat de meerderheid van de leidende klassen in de VS, Europa en Azië baat hebben bij een openstelling van de grenzen. Zelfs de Franse monopolie- en financiersburgerij die aan het hoofd staat van Peugeot, Renault, Suez, Total, L'Oréal, LVMH, BNP Paribas, de Société Générale... heeft belang bij deze strategie. Zo kan ze immers buitenlandse markten binnendringen en massa's geld verdienen. Tegen die politiek ingaan betekent een openlijke strijd voeren tegen deze grootburgerij. Maar waarom dan de strijd beperken tot de eis van bescherming van de grenzen?

De situatie kan echter veranderen. Op dit moment komt het liberalisme de grote ondernemingen heel goed uit. Maar zal dat ook nog zo zijn binnen vijf of tien jaar? Niets is minder zeker. Een land als Frankrijk (of een ander) zou kunnen concluderen dat de voordelen van de vrij-

12 De kleur van de dollarbiljetten.

handel niet langer opwegen tegen de nadelen en dat protectionisme een betere gok zou zijn. Ze zouden dus de huidige consensus kunnen doorbreken. Wat zouden de voorstanders van de demondialisering dan meer gedaan hebben dan het terrein voorbereiden voor de nationale elite die ze verondersteld worden vandaag te bekampen?

De argumenten ten voordele van het protectionisme

Het protectionisme, is een "logische maatregel" met het oog op de afschaffing van de concurrentie tussen onze Europese lonen en dumpinglonen (zoals in China).

Lordon schrijft: "Tenzij we een paar decennia geduld oefenen totdat dat de Chinese economie zich gaat richten op de betere inkomensklasse, de lonen stijgen en de sociale en milieunormen worden gelijkgeschakeld met de onze, ziet ik niet goed hoe de Europese loontrekkers zouden kunnen beschermd worden behalve met een beperking van de zogezegde onvervalste concurrentie (zo opgevat om beter alle vervalsingen te laten spelen die eigen zijn aan de concurrentie tussen perfect ongelijke socioproductieve modellen). Is er een ander middel om de concurrentie te beperken dan selectieve en goed gerichte douanerechten? Waarom niet toegeven dat zo'n beperking automatisch onder de categorie van demondialisering valt?"¹³

Barrières optrekken tegen producten uit het buitenland, dat is volgens Lordon de oplossing. Het probleem is dat als China uitvoert, het ook invoert, in het bijzonder technologie, Duitse gereedschapsmachines, Europese wagens, Franse luxeproducten enzovoort. Het mes snijdt aan twee kanten en de werkers zullen hun baan verliezen als deze markten verloren gaan.

De vraag is dus of men meer verliest dan men wint. Op dit ogenblik hebben de meeste landen een deficit tegenover China. Maar wereldwijd is dat niet het geval. Europa is eerder een netto uitvoerder en zou niet veel belang hebben bij een beschermingsstrategie die zich uiteindelijk tegen haarzelf zou keren.

Bovendien gebruikt Europa al bepaalde instrumenten om te verhinderen dat buitenlandse producten binnenkomen: technische normen, milieunormen en andere. Elk verkocht product op het continent moet officieel goedgekeurd worden. Er zijn vast en zeker zinnige argumenten

¹³ Frédéric Lordon, *op. cit.*

die het respecteren van de regels rechtvaardigen: veiligheid, kwaliteit enzovoort. Maar het is ook een manier om de eigen lokale productie, die zeer snel en met gemak zal beantwoorden aan de juiste normen, te bevoordelen. Vaak is het zelfs de nationale industrie die deze normen oplegt. De concurrentie moet zich maar aanpassen. Natuurlijk is dergelijk beleid des te doeltreffender naarmate de producten meer gesofisticeerd zijn en hoger geschoolde arbeidskrachten vergen.

Tot slot berust de argumentatie van Lordon op het idee dat de Chinezen (en eventueel enkele anderen) verantwoordelijk zijn voor de concurrentie tussen de werkers. Dat is natuurlijk niet juist. Het zijn de kapitalisten die de werkers in die situatie plaatsen. Tegen de ene zegt de patroon dat hij te duur is, tegen de andere dat hij niet flexibel genoeg is, tegen nog een andere dat hij niet productief genoeg is enzovoort. Daar zijn geen Chinezen voor nodig.

Marx legde het in 1848 al uit: "Het protectionisme draagt bij tot de vrije concurrentie in het binnenland." Voor de werkers is het even rampzalig.

Barrières creëren de illusie dat de sociale stelsels zullen beschermd worden. Niets is minder waar. Het gevecht voor de accumulatie blijft bestaan, ook in de aanwezigheid van douanetarieven. Hij die het meest winst maakt, het snelst groeit, de belangrijkste markten kan inpalmen, is de winnaar. En indien er protectionisme is en een land of de kapitalisten in dit land kunnen een bepaalde regio niet binnendringen vanwege de extra-economische remmingen terwijl zij er in hun accumulatieloga behoefte aan hebben, kan maar één middel die hindernis uit de weg ruimen: de inzet van politiek en militair geweld.

Het protectionisme geldt als "eerste etappe van de omkering van de mondialisering".

Lordon werpt op dat er een enorm verschil is tussen het extreemrechtse nationalisme en de "demonialisering" van links. Hij beschouwt de demonialisering als een omkering van de algemene liberalisering van de jaren tachtig en vooral negentig: "Demonialiseren in de betekenis van de tweede definitie van de mondialisering, betekent dat de veralgemeende liberalisering worden teruggeschroefd: op de eerste plaats die van de markten van goederen en diensten en die van de kapitaalcirculaties."¹⁴

Als oplossing stelt hij de noodzaak van een betere "regulering" door de overheid. En omdat dit vandaag op wereldschaal ondenkbaar is, moeten we voorlopig maar beginnen op nationaal of regionaal vlak:

14 Frédéric Lordon, *op. cit.*

“Alle structurele wijzigingen in de financiële wereld ondersteunen op dit ogenblik de macht van het aandeelhouderschap. Men moet een eenvoudige regionale herregulering overwegen... die niet zonder adequate beschermingsmaatregelen kan. Het is dus niet de nationaliteit van de operatoren die op het spel staat – want het is waar dat de Franse overheidsinvesteerdere niet minder vraatzuchtig en gewelddadig zijn dan de andere! Het is de mogelijkheid een enclave van vreedzaam economisch leven te creëren zonder te moeten wachten op de grote convergentie op wereldvlak. Maar deze mogelijkheid is niet meer dan een andere naam voor breuk met de mondialisering.”¹⁵

Breken met de mondialisering kan echter maar op twee manieren. Een eerste mogelijkheid is dat de Europese Unie haar “eigen protectionisme” paart aan een agressieve verdediging (economisch, politiek en militair) van de vrijhandel voor zichzelf in de rest van de wereld... Deze “oplossing” leidt onder het kapitalisme onvermijdelijk naar oorlog tussen de economische blokken. De enige andere mogelijkheid is de strijd om te breken met het kapitalisme en een alternatieve economie op te bouwen waarin de concurrentie in functie van de winst en de accumulatie wordt vervangen door een planning op basis van de behoeften.

Lordons zienswijze houdt ook nog een onderliggende utopie in: die van de terugkeer naar “het gouden tijdperk” van de Westerse loontrekker tussen 1950 en 1980. Maar dat was een heel uitzonderlijke situatie. De krachtsverhoudingen waren toen in het voordeel van de werkers. De kapitalisten hadden twee bijzonder gewelddadige wereldoorlogen ontzettend, de tot dan zwaarste economische crisis uitgelokt, de opkomst van de meest barbaarse fascistische regimes in de geschiedenis van de mensheid mogelijk gemaakt. Bovendien was er een alternatief: het socialistische kamp. Het gevaar bestond dat de bevolkingen zich massaal bij de communistische partijen zouden aansluiten en definitief het liberalisme en de markteconomie – die de grote ondernemingen en kapitalisten in staat stellen rijkdom te vergaren – zouden verwerpen.

De burgerij heeft dus ingestemd met een ver doorgedreven sociale zekerheid, strengere belastingsmechanismen voor de rijken, een economische en sociale ontwikkeling met overheidstussenkomst om de natuurlijke anarchie van het kapitalisme bij te sturen, de opbouw en de snelle groei van collectieve diensten die toegankelijk waren voor iedereen en de erkenning van vakbonden als onontkoombare nationale actoren. Maar het was dat of het socialisme.

15 Frédéric Lordon, *op. cit.*

De situatie is nu helemaal anders: de burgerij kan haar macht met veel meer arrogantie bevestigen nu het alternatief van het socialistische kamp niet echt meer bestaat. De discussie zou zich opnieuw moeten toespitsen op het systeem waarin we leven. Met zijn overhaasting en hoogdringendheid en acute oplossingen, zoals het instellen van douanetarieven, versluiert Lordon dat probleem.

Om de burgers, de werkers en de uitkeringsgerechtigden opnieuw te winnen voor het socialistische perspectief zijn er springplanken nodig die de werkers doen inzien dat het kapitalistische systeem alleen kan voortbestaan ten koste van hen. De protectionist, zelfs de meest altruïstische, komt echter op de proppen met een lokale oplossing voor de werkers van de "natie", die van dan af worden verkozen boven de anderen, zoals die uit het Noorden geprivilegieerd zijn in vergelijking met die uit het Zuiden. Daardoor versterkt hij het minst solidaire en het meest isolationistische gedrag binnen de arbeidersklasse. Hoe kan dit nu een prelude of zelfs maar een begin zijn van de bewustwording van de noodzaak van een echte maatschappelijke verandering?

Conclusies

Vrijhandel en protectionisme zijn twee politieke pistes van de burgerij. Ze worden door haar ontwikkeld en ingezet wanneer ze er behoefte aan heeft. Wanneer ze zich sterk voelt en buitenlandse markten wil binnendringen, zal ze de vrije internationale handel gunstig gezind zijn. Verkeert ze in moeilijkheden en kan ze de concurrentie niet aan, dan zal ze pleiten voor douanetarieven.

In beide gevallen zijn de werkers onderworpen aan de eisen van het patronaat. Of het nu gaat om open of gesloten grenzen, de werkers moeten met elkaar wedijveren. Daardoor dalen de lonen tot het laagst mogelijke niveau en wordt de flexibiliteit ten top gedreven. Als de krachtsverhoudingen in hun nadeel zijn worden alle voordelen afgeroemd. En dat is op alle niveaus hetzelfde: lokaal, regionaal, nationaal en internationaal.

In de 19^e eeuw deden de patroons tijdens stakingen beroep op arbeiders uit de naburige dorpen om de stakende arbeiders te vervangen, "ratten" dus. Of ze schakelden een andere productie-eenheid in om toch maar de goederen geproduceerd te krijgen. Het was wachten op de oprichting van nationale vakbonden om de solidariteit onder de arbeiders te organiseren en te verhinderen dat soortgelijke praktijken

de arbeidersklasse verzwakten. Dat ging niet zonder moeite of hoogoplopende discussies. En ook vandaag kan deze verworvenheid heel snel weer teruggedraaid worden. Het is niet eenvoudig om de staalarbeiders te mobiliseren voor een staking bij het onderwijzend personeel, of de ambtenaren voor de automobielarbeiders enzovoort.

Op dit ogenblik doet zich hetzelfde verschijnsel voor, maar op een veel grotere schaal, internationaal en op het Europese continent. Waarom zou het onmogelijk zijn dezelfde mechanismen in te voeren die de lokale problemen hebben opgelost, namelijk een internationale solidariteit? Uiteraard is het moeilijker, er liggen immers heel wat hindernissen op de weg: een verschillende taal, cultuur, tradities, sociale en politieke voorwaarden... Anderzijds wordt maar al te vaak vergeten dat dezelfde hindernissen moesten genomen worden om de werkers nationaal te organiseren: in de 19^e eeuw sprak een werker uit Mons niet noodzakelijk dezelfde taal en had hij niet noodzakelijk dezelfde gewoontes en tradities als iemand uit Luik of Antwerpen. En toch moesten ze verenigd worden.

Het protectionisme is hier geen oplossing. Integendeel: het doet de mensen nog meer op zuiver nationaal vlak redeneren. Om nog niet te zeggen dat dit onvermijdelijk zal leiden tot het idee dat de lokale patroon dichter bij de lokale arbeider staat, in plaats van de werkers uit verschillende landen onderling. Het protectionisme biedt in elk geval geen perspectief voor de opbouw van een nieuwe maatschappij. In het beste geval zou het volgens de linkse voorstanders enkele voordelen hebben opgeleverd na de Tweede Wereldoorlog. Daarom hebben we de grootste vragen dit protectionisme.

In de huidige omstandigheden gaan wij niet de conclusie van Marx uit 1848 herhalen en zeggen dat wij voorstander zijn van de vrijhandel en de kapitalistische mondialisering zoals ze nu wordt toegepast. Integendeel, wij verwijzen liever naar een andere conclusie, een conclusie van Marx en Engels, ook uit 1848, uit het *Manifest van de Communistische Partij*: "Proletariërs aller landen, verenigt u!"

Pol De Vos (pdevos@itg.be) is arts en dokter in de medische wetenschappen en werkt in het departement Volksgezondheid van het Instituut voor Tropische Geneeskunde in Antwerpen. Hij is lid van de Studiedienst van de Partij van de Arbeid van België. (Voor zijn bibliografie zie: poldevos.blogspot.com).

Henri Houben is economist. Hij is gespecialiseerd in de automobielsector en auteur van *La crise de trente ans* (De dertigjarige crisis), uitg. Aden 2011, alleen in het Frans beschikbaar. Hij is onderzoeker bij GRESEA en het Instituut voor Marxistische Studies.

Interview met Samir Amin

Links moet uitpakken met een gedurfd alternatief

Volgens u dateert de huidige crisis al van 1971?

Samir Amin. In die tijd zegden economen zoals Frank, Arrighi, Wallerstein, Magdoff, Sweezy en ikzelf dat de nieuwe grote crisis was aangebroken. De "grote". Niet zomaar een kleine met wat schommelingen zoals er daarvoor al veel waren. Het is begonnen met het loslaten van de wisselstandaard tussen de dollar en het goud. Ze kwam tot uiting in een bruske duik van het groeipercentage in amper een paar jaar tijd tot exact de helft van wat het was in de naoorlogse bloeiperiode. In Europa daalde het van 5 naar 2,5 % en in de VS van 4 naar 2 %. De oorzaak daarvan lag bij een daling, in dezelfde orde grootte, van de investeringen in de productiesector. De grote crisis is begonnen en bleef duren van 1972-73 tot 1980.

In de jaren 1980 reageerden Thatcher en Reagan op die crisis met een politiek die de groeicijfers niet deed stijgen, maar deze integendeel op hun zeer lage niveau hield: privatiseringen voor de uitbreiding van het terrein voor de kapitaalgroei, liberalisering van de financiële markt en directe besparingen. Er waren wel hele kleine schommelingen rond dat groeipeil. Nu er in België een lichte stijging is in die groei van - 0,1 naar + 0,1 %, jubelt iedereen: "De crisis is voorbij". Dat is belachelijk. Het is trouwens nooit de bedoeling geweest van de liberalen om de groei te herstellen, wat ze ook mogen beweren. Het doel was vooral de inkomens te herverdelen in het voordeel van het kapitaal. Opdracht volbracht.

Als je van de crisis alleen maar een financiële analyse maakt, kan je ook de oorzaken alleen maar vinden bij zaken die rechtstreeks met die financiële analyse verband houden, bijvoorbeeld de deregulering als

hoofdoorzaak. De banken en andere financiële instellingen blijken de voornaamste begunstigen te zijn van die kapitaalexpansie. Dat maakt het gemakkelijker om die dan ook als enige verantwoordelijken aan te wijzen.

Maar laat ons niet vergeten dat de oligopolies over het algemeen hun voordeel hebben gehaald uit de expansie van de geldmarkten. De winsten van de oligopolies vloeien voor 40 % voort uit hun financiële operaties... Het is de overheersing van "het oligopolie of de algemeen verbreide monopolies", die de economie in een accumulatiecrisis heeft gestort. En die komt zowel tot uiting in een crisis van onderconsumptie, als in een rentabiliteitscrisis. Alleen sectoren met dominante monopolies slaagden erin hun hoge winstvoet te herstellen, maar dat ging ten koste van de rentabiliteit van de productie-investeringen. Elke mogelijkheid om daarop winst te realiseren, hebben ze vernietigd.

"Het oligopoliekapitalisme of het kapitalisme van de algemeen verbreide monopolies." Zo noemt u toch wat volgens u een nieuwe fase is in de ontwikkeling van het kapitalisme. Waarin verschillen die monopolies wezenlijk van de monopolies van een eeuw geleden? Ligt het nieuwe niet in de term "algemeen verbreid"?

Samir Amin. Ja, sinds het begin van de 20^e eeuw zijn er een aantal dominante spelers in de financiële sector, in de staalnijverheid, de chemie, de automobielen enz. Maar die monopolies waren eilanden – zeker, grote eilanden – in een oceaan van echt onafhankelijke KMO's.

Maar we hebben sinds een dertigtal jaren een – kwalitatief nieuwe – graad van kapitaalconcentratie zonder voorgaande bereikt. *Fortune* heeft het vandaag over 500 oligopolies. Hun beslissingen controleren effectief de hele wereldeconomie. Aan toeleveringszijde én aan afnemerszijde controleren ze alle sectoren waarvan ze niet rechtstreeks eigenaar zijn.

Nemen we de landbouwsector. Vroeger had een boer te maken met een reeks bedrijven voor elk van zijn activiteiten: voor aankopen van zijn input, bankkredieten en verkoop aan winkels. Vandaag wordt een midden- en kleinbedrijf in de landbouw aan toeleveringszijde geconfronteerd met een financieel blok van banken en met enorme productiemonopolies van meststoffen, pesticiden en ggo's. Monsanto is het meest treffende voorbeeld. En aan afnemerszijde wordt diezelfde KMO geconfronteerd met de grote distributieketens en grootwarenhuizen. Doorheen die controle, aan toeleveringszijde en aan afnemerszijde, ziet hij zijn autonomie en zijn reële inkomen steeds verder verschrompelen.

Hebt u het daarom vandaag liever over een proces van kapitaalaccumulatie, gecommandeerd door "de maximalisering van een monopolistische rente", dan over de "maximalisering van de winst"?

Samir Amin. Ja. Die controle verzekert de monopolies van de aanslag van een monopolierente, geïnd op de globale massa van de meerwaarde (omgevormd tot winsten) die het kapitaal uit de uitbuiting van de arbeid haalt. Die rente wordt imperialistisch voor zover deze monopolies in de periferie van het geglobaliseerde systeem actief zijn.

De maximalisering van deze rente zorgt voor een concentratie van inkomsten en fortuinen in handen van de plutocratie, want de geldaristocratie controleert deze monopolies ten nadele van beloning van de arbeid en zelfs ten koste van de beloning van het niet-monopolistische kapitaal.

De toenemende ongelijkheid neemt absurde vormen aan. Het is in het uiterste geval te vergelijken met een miljardair die de hele wereld bezit en iedereen in armoede zou achterlaten. Het oppompen van de rente, samen met een bezuinigingsbeleid, vermindert de kredietwaardige vraag door, relatief gezien, de inkomsten uit arbeid te vermindere-
ren.

En hoe wordt die monopolierente opnieuw geïnvesteerd?

Samir Amin. In elk geval niet in de productie, want er is geen vraag. Zij wordt dus geïnvesteerd in een vlucht vooruit op de financiële markten. Het financieel beleggen van dit toenemende overschot is de enige mogelijkheid om accumulatie onder commando van de monopolies voort te zetten. Dat is wat we de "financialisering" van het economisch systeem noemen.

We maken de laatste 25 jaar een historisch nooit eerder geziene expansie van de investeringen op de financiële markten mee. Het volume van de transacties op die markten bedraagt meer dan 2.500.000 miljard dollar, terwijl het bruto binnenlands product op wereldschaal 70.000 miljard dollar bedraagt. In die zin is speculatie geen bijkomende kwaal, maar een logische vereiste van het systeem.

De financialisering, dat wil zeggen liever financieel investeren dan te investeren in de reële productieve economie, is het logisch gevolg van het oligopoliekarakter van het hedendaagse kapitalisme. Op die manier hebben de financiële markten een overheersende plaats in het marktsysteem. Het is op die markten dat de oligopolies (en niet alleen de banken) hun monopoliewinsten maken en met elkaar in concurrentie treden voor die winsten.

Door de financialisering kwam de hoofdverantwoordelijkheid in de controle over de reproductie van dit accumulatiesysteem te liggen bij een dertigtal bankreuzen van de Triade VS-Europa-Japan.

De onderwerping van het bedrijfsbeheer aan de waarde van de beurs aandelen, de vervanging van het pensioenstelsel gebouwd op herverdeling door een systemen met kapitaaldekking (via de pensioenfondsen), de flexibele wisselkoersen en het opgeven van het systeem waarbij de centrale banken de intrestvoet bepalen en deze verantwoordelijkheid aan "de markten" overlaten, moeten we allemaal zien als deel van deze financialisering.

Men heeft het vandaag over een regulering van het financiële systeem als middel om uit de crisis te raken.

Samir Amin. Dat zijn alleen maar holle frasen om de publieke opinie te bedotten. Dit systeem is gedoemd om zijn waanzinnige wedloop naar financiële rentabiliteit voort te zetten. Het is het product zelf van de accumulatieloga onder controle van de monopolies. Regulering zou bovendien tot het tegenovergestelde leiden van wat het zou nastreven. Het zou de crisis nog verergeren. Als men het financieel overschot zijn afzetkanaal in de financiële investering afpakt, waar zou het dan naartoe gaan? Nergens! Het zou een massale devaluatie van het kapitaal met zich meebrengen, wat zich – onder andere – zou vertalen in een massale val van de beursgenoteerde waarden.

De oligopolies of monopolies (de "markten") en hun politieke dienaars kunnen niet anders dan hetzelfde financiële systeem weer tot bloei te brengen. Maar hiervoor zijn gigantische bedragen van de centrale banken nodig om alle rommelkredieten uit de wereld te helpen en om de rentabiliteit en de financiële expansie te herstellen. Die factuur zal betaald worden door de werknemers in het algemeen en de volkeren uit het Zuiden in het bijzonder. Tot op vandaag zijn de monopolies aan zet. En hun strategieën hebben altijd het beoogde resultaat gehad: besparingsplannen.

Precies, die besparingsplannen blijven maar op elkaar volgen. We weten dat dit tot een neerwaartse spiraal leidt waardoor de crisis alleen maar vererbert. Zijn de politici dan allemaal onbekwaam?

Samir Amin. Maar nee! Het is over de doelstelling dat ze ons iets wijsmaken. Als de regeringen aan de macht beweren dat ze streven naar schuldvermindering, dan vertellen ze een weloverwogen leugen. Hun doel is helemaal niet de schuld te verminderen, maar dat de intresten op de schuld verder betaald worden en, bij voorkeur, aan nog hogere

tarieven. De gefinancialiseerde monopolies hebben voor hun strategie juist een toename van de schuld nodig, een financieel interessant middel om het surplus van de monopolierente op te slorpen. Het kapitaal wint daarbij, het zijn interessante beleggingen.

Ondertussen zorgen die besparingsplannen wel voor een verscherping van de crisis. Daar ligt duidelijk een tegenstelling. Zoals Marx zegde, het streven naar maximale winst vernietigt de fundamenten die dit mogelijk te maken.

De kapitalen hebben geen andere logica dan hun eigen belang. Opdat de staat functioneert ten dienste van het kapitaal in zijn geheel, moet ze zich boven de onmiddellijke belangen plaatsen. Dan kan ze eventueel een politiek op lange termijn opleggen. Maar vandaag is het typische aan de situatie dat het financieel kapitaal een directe dictatuur uitoefent. De staat is de exclusieve dienaar van het kapitaal geworden. Een fatale tegenstelling. Het systeem is onder onze ogen aan het imploderen, maar het is veroordeeld om zijn waanzinnige wedloop verder te zetten. De financialisering is noodzakelijk voor zijn reproductie.

In reactie op de crisis van de jaren dertig wist de staat nochtans politieke maatregelen op langere termijn op te leggen: een keynesiaans beleid met uitgaven die tewerkstelling en investeringen in de productie stimuleerden en dus economische groei bevorderden. Waarom?

Samir Amin. In het begin luidde het antwoord op de crisis van 1929 precies hetzelfde als vandaag: bezuinigingsmaatregelen, met hun neerwaartse spiraal. De economist Keynes zei dat dit absurd was en dat ze het omgekeerde moesten doen. Maar wanneer zijn ze naar hem gaan luisteren? Pas na de Tweede Wereldoorlog. Niet omdat zijn ideeën niet goed waren en ook niet omdat de burgerij pas na de oorlog overtuigd was, maar omdat de arbeidersklasse haar hiertoe heeft gedwongen. Het einde van de Tweede Wereldoorlog betekende de overwinning van de democratie op het nazisme, de overwinning van het Rode Leger op het nazisme. En de angst voor het communisme.

Vandaag kunnen een paar scherpzinnige burgerlijke economen – er zijn er niet zoveel – op dezelfde manier van de besparingsmaatregelen zeggen: “Dat is absurd.” En dan? Zolang er geen omkering van de krachtsverhoudingen komt door de sociale bewegingen blijft het doorgaan.

Op dit ogenblik gaan de volkeren, de slachtoffers van de crisis, nog niet voldoende in het offensief. En als het kapitaal niet door zijn tegenstanders verplicht wordt om water in de wijn te doen, zal het dat

niet doen. Het streeft verder naar zijn doel: de financiële winst op korte termijn maximaliseren.

We kunnen stellen dat er na 1989 een soort tweede *belle époque* kwam tot 2008, hoewel die van in het begin gepaard ging met oorlogen van Noord tegen Zuid. In die periode bouwde het kapitaal voor de oligopolies de noodzakelijke structuren uit voor het behoud van hun rente. En net zoals de financiële globalisering heeft geleid tot de crisis van 1929, zo heeft die nu recent geleid tot de crisis van 2008. We bereiken vandaag een zelfde cruciaal punt, dat een nieuwe golf van oorlogen en revoluties aankondigt. Maar er zijn een aantal significante verschillen. Ik heb al gesproken over de onvermijdelijk met elkaar verbonden algemeen verbreide monopolies, plutocratie en financialisering van het systeem. Bovendien hebben we vandaag niet meer te maken met een "breed imperialisme" (van allerlei imperialistische machten die met elkaar in conflict liggen), maar met een collectief imperialisme, van de Triade.

Gelooft u dan niet in een oorlog tussen de imperialistische mogendheden?
Samir Amin. Neen. De centralisatie van het kapitaal heeft effectief het collectief imperialisme van de Triade gecreëerd. Het imperialisme wordt niet meer in het meervoud geschreven. Er zijn kameraden die denken dat dit systeem uiteen zal spatten door een toenemende tegenstelling tussen Europa en de Verenigde Staten. Maar die tegenstellingen zijn secundair. De gemeenschappelijke belangen verklaren waarom Europa zich politiek onvoorwaardelijk, spontaan en volledig afstemt op de Verenigde Staten. Die staten zijn zich bewust van hun gemeenschappelijk belang als het gaat om het echte gevaar, dat van de opkomende landen en de Derde Wereld. De Triade beschikt over tal van instrumenten voor haar overheersing van het wereldsysteem (Wereldhandelsorganisatie - WTO, IMF, OESO, EU, G7, NAVO enz.).

Waarom vormen die opkomende landen een gevaar?

Samir Amin. Sinds 1970 oefent het monopolie zijn overheersing op de industriële productie niet meer uit zoals vroeger. Het kapitalisme van de algemeen verbreide monopolies domineert het wereldsysteem met wat ik noem hun "alleenrecht op vijf gebieden", hun vijf voorrechten. Een, de controle over de toegang tot de grondstoffen wat een militaire controle over de planeet impliceert. Twee, de controle over de technologie, op papier nog versterkt door de WTO die de octrooien waar de monopolies aanspraak op maken, te veel beschermt. Drie, het alleenrecht op het discours met geprivilegieerde toegang tot de media. Vier,

de controle over het financiële en monetaire systeem, geglobaliseerd door de grote monopolies van de Triade. Vijf, de massavernietigingswapens. Onder het eerbare voorwendsel de proliferatie van kernwapens te voorkomen, houden zij dit monopolie op grote schaal voor zichzelf.

Dit systeem, dat ik *apartheid on a global scale* heb genoemd, impliceert een permanente oorlog tegen de staten en de volkeren uit de periferie, een oorlog die de VS en hun NAVO-bondgenoten al zijn begonnen in 1990, tijdens de Golfoorlog.

Welnu, die opkomende landen en vooral China zijn bezig dat alleenrecht van de monopolies te vernietigen. Allereerst dat op de technologie. We gaan van *Made in China* naar *Made by China*. China is niet langer het atelier van de wereld voor filialen of voor de vennoten van het monopoliekapitaal. China beheerst de technologie die ze ook zelf kan ontwikkelen. Op sommige terreinen, bijvoorbeeld de toekomsttechnologie van de elektrische auto, zonne-energie enz., beschikt het land al over spits technologie die zelfs vooroploopt op het Westen.

Vervolgens laat China het geglobaliseerde financieel systeem zichzelf vernietigen door zelfs die zelfvernietiging te financieren. Het financiert het Amerikaanse deficit en bouwt parallel onafhankelijke of autonome regionale markten uit via de groep van Sjanghai, waar Rusland toe behoort, maar potentieel ook India en het Zuidoosten van Azië.

Ten slotte, de toegang tot grondstoffen en de mogelijkheden die China van haar kant aanbiedt, brengen de Triade in een zeer lastig pakket. De Amerikaanse veiligheidsdiensten overwogen zelfs de noodzaak van een preventieve oorlog tegen China.

Om daaraan het hoofd te kunnen bieden, opteerden de Chinezen voor de financiering van de langzame dood van de Verenigde Staten door hen te helpen bij hun deficit. De plotselinge dood van zo'n beest zou te gevaarlijk zijn.

“Er is een andere wereld aan het opkomen, die nog barbaarser dan voorheen zou kunnen, maar die het ook beter zou kunnen doen.” Waar hangt dat van af?

Samir Amin. Ik heb geen kristallen bol. Maar het kapitalisme is in zijn seniele fase aanbeland. Er zijn geen creatieve ondernemers meer, alleen nog “sjoemelaars” (*wheeler-dealers*).

De burgerlijke beschaving met haar waardesysteem – lof van het individueel initiatief natuurlijk, maar ook eerlijkheid en respect voor de wet, en zelfs solidariteit op nationaal vlak – wordt momenteel vervangen door een systeem zonder morele waarden. Een nieuwe wereld is geboren. Er

zijn heel wat tekenen van deze transformatie: criminele Amerikaanse presidenten, marionettenstaatschefs in Europa, despoten in het Zuiden, obscurantisme (Taliban, christelijke, boeddhistische sektes...), algemeen verbreide corruptie (vooral in de financiële wereld)... We kunnen het kapitalisme van vandaag beschrijven als een seniel kapitalisme, dat een nieuw tijdperk van gigantische bloedbaden kan inluiden.

In een dergelijke periode leiden de sociale bewegingen, de protesten tot politieke veranderingen, voor het beste of het ergste. Fascistisch of progressief. In de 20^e eeuw hadden we het Sovjetmodel, een mogelijk andere wereld, ondanks zijn beperkingen en tegenstellingen. Vandaag hebben we geen concrete, zichtbare wisseloverschakeling. Die is dus nog uit te vinden.

Zullen de slachtoffers van dit systeem erin slagen om een positief, onafhankelijk en radicaal alternatief te vormen? Dat is de politieke inzet vandaag. Radicaal links moet het initiatief nemen om een front op te bouwen, een antimonopolistisch sociaal blok. De historische voorwaarden zijn hiervoor aanwezig. Tot dit antimonopolistisch sociaal blok zouden alle werknemers en producenten kunnen behoren, alle slachtoffers van de oligarchie, waaronder een groot deel van de middenklassen, de boeren, de KMO's en zelfs bedrijven.

U stelt dat links moet afzien van strategieën die het kapitalisme uit de crisis helpen.

Samir Amin. Er zijn nostalgici die zich inbeelden dat ze het monopoliekapitalisme kunnen "terugdringen" op zijn posities van voor 1945. Maar de geschiedenis laat nooit zulke stappen achteruit toe. We moeten het kapitalisme te lijf gaan zoals het vandaag is.

We beleven een historische periode waarin radicaal links moet durven. Ik heb het over links, dat overtuigd is dat het kapitalistisch systeem fundamenteel voorbijgestreefd is.

In de landen uit het Noorden zijn de voorwaarden aanwezig om het monopoliekapitaal, dat zijn macht uitoefent dankzij zijn politieke en mediagenieke handlangers, te isoleren. Dit zou kunnen beginnen met een sociale en politieke alliantie – pas op, ik heb het niet over een verkiezingsalliantie – die de overgrote meerderheid samenbrengt. In de periferieën betekent stoutmoedigheid de uitbouw van een alternatief historisch blok, anticompradore.¹

1 De term *compradore* duidt een burgerij aan die haar fortuin haalt uit de handel met de imperialistische landen en de belangen van deze laatsten verdedigt (in tegenstelling met een nationale burgerij.)

Is die durfer vandaag?

Samir Amin. Het gebrek aan durf ter linkerzijde is momenteel verschrikkelijk. U herinnert zich nog wel hoe blij en tevreden de sociaal-democraten waren toen het Sovjetregime instortte, en samen hiermee de communistische partijen van Oost-Europa. Ik heb hen toen gezegd: "Wat een gebrek aan scherpzinnigheid! Na de val van het communisme zal het morgen jullie beurt zijn om te vallen. Het kapitaal heeft jullie niet meer nodig, het had jullie alleen nodig omdat de communistische dreiging bestond."

En in plaats van zich radicaler te gaan opstellen, zijn ze integendeel langzaam naar rechts gaan opschuiven. Ze zijn sociaal-liberalen geworden. En sindsdien zijn ze niets meer. Stem je nu voor electoraal links of voor electoraal rechts, dat is hetzelfde: het parlement, dat de volgende dag samenkomt, zegt: "We kunnen niets doen, het is de markt die beslist, de beursagenschappen, de superpartij van het monopoliekapitaal."

We zien zelfs belangrijke geleidingen van radicaal links dat discours aanvaarden uit voorzichtigheid, uit angst of uit ontredding. Er zijn zelfs mensen die zich nochtans *communisten* laten noemen, die beweren dat ze alleen maar een linkervleugel van de sociaaldemocratie kunnen zijn. Altijd diezelfde logica van "zich schikken in de omstandigheden van het kapitalisme". Een logica van het minste kwaad.

Wat zouden de ordewoorden kunnen zijn van deze "politieke alliantie" die u voorstelt?

Samir Amin. Het is een globaal project, dat begint met uit te leggen dat er een alternatief bestaat voor het bezuinigingsbeleid. In populaire vorm komt dit neer op het afbreken van het discours van het kapitaal dat "de winsten niet groot genoeg zijn en de lonen nog steeds te hoog liggen". Waarom zouden we dat niet omdraaien en zeggen dat de lonen niet hoog genoeg zijn en de winsten te groot?

Dat is natuurlijk niet genoeg. Authentiek links moet de sociale wanorde waar de monopolies voor hebben gezorgd, omkeren. Het moet strategieën naar voor schuiven om maximale tewerkstelling te verzekeren en te zorgen dat er garanties blijven voor fatsoenlijke lonen met een groei die gelijkloopt met de productie van de sociale arbeid.

Dit is gewoonweg niet mogelijk zonder de monopolies te ont-eigenen. Het gaat gepaard met de nationalisatie van de sleutelsectoren van de economie. De nationalisaties zijn, in een eerste fase,

etatisering en deprivatisering, de overgang naar staatsbeheer met een transfer van de privé-eigendom van het kapitaal naar de staat. Maar stoutmoedigheid houdt hier in dat men plannen voorstelt voor de socialisering van het beheer van de genationaliseerde monopolies.

Nemen we bijvoorbeeld die monopolies die de landbouw controleren aan toeleveringszijde en aan afnemerszijde, de chemische industrie aan de ene kant, de banken en de grote distributieketens... Als we deze deprivatiseren, kunnen er in de verkozen raden van beheer vertegenwoordigers komen van de landbouwers, van de werknemers uit de verkoop en distributieketens, van de consumenten en ook van de lokale overheden (die bezig zijn met milieubeheer, maar ook ... met onderwijs, huisvesting, ziekenhuizen, urbanisme, transport, enz.)

Maar een socialistische economie beperkt zich niet tot de socialisering van haar management. Zij moet de relatie tussen de mens, de natuur en de maatschappij integreren. De destructieve dimensie van de kapitaalaccumulatie is vandaag veel groter dan de constructieve dimensie. Verder gaan op kapitalistische wijze, komt neer op het vernietigen van het individu, van de natuur en van de volkeren. Het socialisme is niet gewoon kapitalisme zonder de kapitalisten.

Er moet een "definancialisering" komen. Een wereld zonder Wall Street, om de titel te hernemen van het boek van François Morin. De nationalisering en socialisering hebben wel te verstaan ook betrekking op de banken. Het impliceert ook de onvoorwaardelijke afschaffing, zonder pardon, van de speculatiefondsen en de opheffing van de pensioenfondsen die vandaag trouwens hoofdoperatoren zijn geworden in de hele financialisering. Het afschaffen van die pensioenfondsen moet gebeuren ten voordele van pensioensystemen die het repartitiestelsel toepassen.

Maar we zouden het banksysteem volledig kunnen herdenken. De afgelopen decennia is het banksysteem veel te veel gecentraliseerd geworden en gesocialiseerde verkozen beheerraden zouden veel te veel tegengestelde belangen met elkaar moeten verenigen (tussen diegenen die krediet verlenen en diegenen het krijgen). Zo zouden we ons een "landbouwbank" kunnen voorstellen, geleid door een gekozen raad die is samengesteld uit de verschillende partijen waar ik het hierboven over had. Of een "industriële bank" waar in de gekozen raden de industriële klanten zitten, naast de centra voor technologisch onderzoek, diensten die de milieueffecten controleren...

En de vakbonden?

Samir Amin. De vakbonden hebben zeker een belangrijke rol te spelen, op voorwaarde dat ze inventief zijn. Je mag niet denken dat de orde-woorden van vijftig jaar geleden nog iets waard en efficiënt zijn. Er is ondertussen wel iets veranderd. Vijftig jaar geleden was de arbeidersklasse voor 80 % relatief stabiel en maar voor zo'n goede 20 % instabiel – vooral bij vrouwen en migrantenarbeiders. Er was zo goed als geen werkloosheid, het ging om een minimale zogenaamd "normale" werkloosheid van 3 %. Vandaag is de arbeidersklasse voor 40 % stabiel, voor 40 % onstabiel en voor 20 % werkloos. De verhoudingen zijn echt wel verschillend.

De beweging kan niet meer herleid worden tot eisen die slechts afkomstig zijn van de helft van de arbeidersklasse, van het stabiele gedeelte. Het is absoluut noodzakelijk dat men ook rekening houdt met de rechten van de werklozen en de werknemers in onzekere banen. Blijkbaar behoren tot die laatste groep een groter percentage migranten, een grotere proportie vrouwen en jongeren, met al wat dit inhoudt aan problemen voor de eenheid. Om al die strijd op één lijn te krijgen, is het belangrijk de diversiteit te erkennen en, tot op een zeker punt, ook hun eigen belangen.

U benadrukt het feit dat u marxist bent en geen neomarxist, of "neomarxiaan" of "marxiaan"...

Samir Amin. De neomarxisten willen breken met het historisch marxisme. Dat zijn degenen die "verder dan Marx" willen gaan. Ik ben echter ook geen "paleomarxist", zoals diegenen die het historisch marxisme onvoorwaardelijk steunen, diegenen die de gedaante aannemen van priesters van het marxisme, die niets anders kennen dan de heilige teksten en die oeverloos van commentaar voorzien. Door tussen de lijnen te lezen proberen ze er antwoorden te vinden voor actuele problemen die zich in die tijd niet stelden.

Marxist zijn betekent vertrekken van twee gigantisch belangrijke zaken die Marx deed. Ten eerste, de kritiek van de werkelijkheid. Maar dan de werkelijkheid, gesitueerd in haar tijd. Hoewel het kapitalisme van vandaag niet meer is wat het was, blijft het fundamenteel de kritiek van het kapitalisme. Ten tweede, de kritiek van het ideologische beeld van dat kapitalisme, dat wil zeggen van de economische theorie en het economisme.

Marxist zijn betekent noodzakelijk communist zijn, want Marx maakte de theorie niet los van de praktijk – het engagement in de strijd voor de emancipatie van de werknemers en de volkeren. En com-

munist zijn wil ook zeggen internationalist zijn. Het is onmogelijk de wereld te veranderen door de meerderheid van de volkeren, vooral de volkeren uit de periferie, te vergeten.

Samir Amin is econoom. Hij is directeur van het Derde wereldforum in Dakar en auteur van talrijke boeken, waaronder *Le développement inégal: Essai sur les formations sociales du capitalisme périphérique*, Éditions de Minuit, 1973, *La déconnexion*, La Découverte, 1986, en meest recent, *Sortir de la crise du capitalisme ou sortir du capitalisme en crise?* Le Temps des cerises, 2009 en *Le monde arabe dans la longue durée : Le « printemps » arabe ?* Le Temps des cerises, 2011.

Ruben Ramboer is hoofdredacteur van het weekblad *Solidaire*.

De opkomende landen en de uitdagingen van de globalisering

De toenemende kracht van de opkomende landen uit het Zuiden stelt hen in staat de uitdagingen van de globalisering op te nemen. De neergang van de oude en in crisis verkerende centra (de VS, Europa en Japan) tegenover de onstuitbare groei van de opkomende landen (China en andere), dat is de situatie van vandaag. Er zijn drie opties: 1. de huidige crisis treft ook de opkomende landen en remt hun ontwikkeling af; 2. de opkomende landen blijven desondanks groeien en sturen aan op een heropleving van het kapitalisme, meer gefocust op Azië en Zuid-Amerika; en 3. de ontwikkeling van de opkomende landen maakt komaf met de globalisering zoals die er vandaag uitziet en genereert een echt policentrische wereld waarin deze landen tijdens hun evolutie naar volksdemocratische alternatieven en krachtig herstel samenwerken en de nieuwe uitdagingen het hoofd bieden.

Volgens de populairste stelling hebben de overwinningen van de anti-imperialistische strijd uit het verleden niet de weg gebaand voor het socialisme, maar voor een nieuwe *boom* van het kapitalisme. Ik kritiseer deze opvatting in eerste instantie omdat het historisch kapitalistisch model – dat nu als exclusief wordt beschouwd – van bij het begin werd gevestigd op de grondslag van de productie en reproductie van de wereldwijde polarisatie. Dat kenmerk is zelf het gevolg van de massale verjaging van de boeren van hun land, wat de weg vrijmaakte voor de expansie van het kapitalisme. Dit model kon alleen blijven bestaan dankzij de massale immigratie naar het Amerikaanse continent. Een reproductie hiervan in de perifere landen is vandaag dan ook onmogelijk. Deze landen hebben immers zelf zowat 80 % van de wereldbevolking, waarvan de helft op het platteland woont. Als deze landen hun achterstand op dezelfde manier zouden willen inhalen, zouden er zo'n

vijf of zes Amerikaanse continenten nodig zijn. En zo'n inhaalbeweging is een illusie. Vooruitgang in die richting is een doodlopend straatje. Daarom beweer ik dat de anti-imperialistische strijd potentieel antikapitalistisch is. Wie niet kan "bijbenen", moet "iets anders doen". Uiteraard is de omvorming in de zin van langetermijnvisies over "de ontwikkeling" van opkomende landen geenszins "onvermijdelijk". Ze is slechts noodzakelijk en mogelijk. De versnelde groei van de opkomende landen binnen het kapitalistische wereldsysteem en met kapitalistische middelen versterkt de illusie dat ze de achterstand kunnen inhalen. Dezelfde illusie leefde tijdens de eerste golf van "het ontwaken van het Zuiden" in de 20^e eeuw, hoewel deze inhaalbeweging veeleer "langs socialistische weg" gebeurde.

Vandaag werpt de imperialistische Triade (de VS, Europa en Japan) alle economische, financiële en militaire wapens in de strijd om haar wereldoverheersing in stand te houden. Opkomende landen die strategieën uitwerken om de Triade haar voordelen te ontfutselen – de controle over de technologie, de exclusieve toegang tot de natuurlijke bronnen wereldwijd en de militaire controle over de planeet – moeten vroeg of laat met de Triade in aanvaring komen. Dit conflict helpt elke illusie over de mogelijke "vooruitgang van die landen binnen het systeem" de wereld uit en geeft de volksdemocratische krachten de kans om de loop der gebeurtenissen te beïnvloeden en vooruitgang te boeken op de lange weg van de overgang naar het socialisme. Tot vandaag was de versnelde groei van de opkomende landen het gevolg van kapitalistische maatregelen binnen de kapitalistische globalisering. De landen die in die richting werden gestuurd en gedwongen werden om voorrang te verlenen aan de export, hebben ook behoorlijk wat schade ondervonden van de economische crisis in de oude centra.

Het conflict tussen de centra en de landen in de periferie is een gegeven van de eerste orde in de geschiedenis van de kapitalistische ontwikkeling. Daarom moet de bevrijdingsstrijd van de volkeren van het Zuiden het kapitalisme zelf in vraag stellen. De imperialistische rente gelinkt aan de wereldexpansie van het kapitalisme en die historisch gedomineerd wordt door de Triade, is immers niet alleen een belangrijke winstbron voor het monopoliekapitaal. Ze conditioneert ook de reproductie van de maatschappij in haar geheel. Het is dan ook geen toeval dat het Zuiden nog altijd "de stormzone" is waar met de regelmaat van een klok opstanden uitbreken, die potentieel zeer effectief kunnen zijn. Het is duidelijk dat de heersende klassen in het zogenoemde "opkomende" Zuiden hebben gekozen voor een strategie die noch passief

de overheersing van de oude centra van het wereldsysteem ondergaat, noch er zich tegen verzet: het is een strategie van actieve interventies. Hierop baseren zij hun hoop om de ontwikkeling van hun land te versnellen.

Opkomende landen?

Allerlei mensen gebruiken de term opkomende landen in de meest uiteenlopende context. En meestal zonder de nodige voorzorg om er ook de precieze betekenis van te geven. Ik preciseer hier de betekenis die ik zal hanteren voor dat geheel aan economische, sociale, politieke en culturele veranderingen die het mogelijk maken om te spreken van het "opkomen" van een staat, van een natie en van een volk, dat binnen het kapitalistische wereldsysteem in een perifere situatie (in de zin die ik zelf eerder al aan deze benaming gaf) werd geplaatst.

Emergence of het opkomen laat zich niet afmeten aan een hoog groeicijfer van het bbp (of van de export) over een lange periode (meer dan tien jaar). Het kan ook niet afgemeten worden aan het feit dat de maatschappij in kwestie een hoog niveau zou hebben bereikt van haar bbp per hoofd van de bevolking. Op deze manier meten de Wereldbank, alle instellingen voor "samenwerking" van de Westerse mogendheden en de klassieke economen *emergence*.

Emergence impliceert heel wat meer: een volgehouden groei van de industriële productie in het betreffende land en de toenemende capaciteit van zijn bedrijven om ook op wereldschaal competitief te zijn. Daarbij moet nog aangegeven worden over welke industrieën het gaat en wat we verstaan onder competitiviteit.

We moeten de ontginningsbedrijven die grondstoffen uit de bodem halen (mijnen en brandstoffen) alvast uit het onderzoek halen. In landen die door de natuur goed voorzien werden op dit gebied, kunnen die bedrijven op zich alleen al zorgen voor een versnelde groei, zonder daarom het geheel van de productieactiviteiten in het land in kwestie in hun kielzog mee te slepen. Het extreme voorbeeld van dergelijke "niet-opkomende" situatie is dat van de Golfstaten, of van Venezuela, Gabon en andere.

Ook moeten we de competitiviteit van de productieactiviteiten van de economie in kwestie begrijpen als de competitiviteit van het productiesysteem in zijn geheel en niet louter van een bepaald

aantal productie-eenheden op zichzelf. Via offshoring of onderaanneming kunnen multinationals die actief zijn in landen uit het Zuiden, aan de basis liggen van het opzetten van lokale productie-eenheden (als zelfstandige bedrijven of als dochteronderneming van multinationals) die inderdaad in staat zijn uit te voeren op de wereldmarkt. Dit zou hen dan in de taal van de klassieke economie meteen ook het label "competitief" opleveren. Dergelijk verminkt concept van competitiviteit, dat voortkomt uit een erg laag bij de grondse empirische methode, is niet het onze. De competitiviteit die wij bedoelen, is die van het productiesysteem. En dan moet er ook nog een productiesysteem zijn. Dat wil zeggen dat de economie in kwestie moet opgebouwd zijn uit productie-instellingen en uit productietakken die voldoende onafhankelijk zijn om te kunnen spreken van een systeem. De competitiviteit van dat systeem hangt dan af van verschillende economische en sociale factoren, onder meer zowel van het algemene onderwijsniveau en het opleidingsniveau van de werknemers op alle niveaus, als van de efficiëntie van het geheel van de instellingen die het nationale economische beleid beheren (fiscaliteit, zakelijk recht, arbeidsrecht, krediet, overheidssteun enz.). En dit productiesysteem in kwestie moet op zijn beurt niet beperkt zijn tot alleen maar de veredelingsindustrieën die instaan voor de verwerking van gefabriceerde productie- en consumptiegoederen (maar als deze industrie er niet is, dan is er meteen ook geen sprake meer van het bestaan zelf van een productiesysteem, die naam waardig). In dit productiesysteem moet zowel de voedsel- en landbouwproductie zitten, als de diensten die nodig zijn voor de normale functionering van het systeem (transport en kredietverlening in het bijzonder).

Een werkelijk bestaand productiesysteem kan echter meer of minder "hoog ontwikkeld" zijn. Daarmee bedoel ik dat het geheel van zijn industriële activiteiten naar waarde moet worden geschat: hebben we te maken met "banale" productie of met productie van spijttechnologie? Het is belangrijk om het zogenaamde opkomende land te situeren vanuit dit oogpunt: in welke mate stijgt het verder op de schaal van geproduceerde waarden?

Het begrip *opkomen* impliceert dus een politieke en holistische benadering van de kwestie. Een land kan pas als opkomend worden gezien in de mate dat de logica die door de overheid is opgezet, een op zichzelf gerichte economie nastreeft (zelfs als ze openstaat voor het buitenland) en hierdoor meteen ook haar eigen nationale

economische soevereiniteit bevestigt. Deze complexe doelstelling houdt dan de bevestiging van deze soevereiniteit over alle aspecten van het economisch leven in. Ze houdt in het bijzonder een beleid in waardoor het land zijn autonomie inzake de voedselvoorziening kan verstevigen. En verder ook de eigen soevereiniteit: de controle over zijn natuurlijke rijkdommen en de toegang tot grondstoffen buiten zijn grondgebied. Deze veelvoudige en complementaire doelstellingen staan in scherp contrast met de objectieven van een *compradore*¹ macht die zich tevreden stelt met het afstemmen van het groeiemodel, uitgewerkt voor het land in kwestie, op de vereisten van het overheersende (liberaal-gemondialiseerde) wereldsysteem en op de mogelijkheden die dit biedt.

De tot nu toe voorgestelde begripsomschrijving van *opkomen* zegt niets over het perspectief: in welk kader past de politieke strategie van de betreffende staat en van de maatschappij; die van het kapitalisme of die van het socialisme? Toch kunnen we deze vraag niet buiten de discussie houden, omdat de keuze van dit perspectief door de leidende klassen onmiddellijk belangrijke positieve of negatieve gevolgen heeft voor het succes zelf van die *emergence*. En op dit vlak hoort u mij niet zeggen dat enkel een optie die past in het kader van een kapitalistisch perspectief en die middelen van kapitalistische aard aanwendt (de controle over en de uitbuiting van de arbeidskracht en een zekere vrijheid van de markt), omdat ze "realistisch" zou zijn, is geroepen om met succes bekroond te worden. Maar ik zal ook niet beweren dat alleen een radicale socialistische optie die deze kapitalistische vormen (van eigendom, arbeidsorganisatie en marktcontrole) in vraag stelt, bij machte is om het vol te houden op lange termijn en de maatschappij in kwestie vooruit te doen gaan in het wereldsysteem.

De verhouding tussen het beleid als opkomend land enerzijds en de sociale veranderingen die hiermee gepaard gaan anderzijds, hangt niet uitsluitend af van de interne samenhang van dat beleid, maar ook van de mate waarin dit beleid complementair is (of in tegenstelling staat) met die sociale veranderingen. De sociale gevechten – klassenstrijd en politieke tegenstellingen – doen zich niet voor om zich "aan te passen" aan de logica van de uitbouw van het project van de opkomende staat; de sociale strijd is een bepalend element in deze logica. De lopende ervaringen illustreren de verscheidenheid

1 Compradore: burgerlijke klasse die in afhankelijke landen opereert in dienst van Westerse imperialistische bedrijven en mogelijkheden.

en de schommelingen in deze verhoudingen. Het "opkomen" gaat dikwijls gepaard met een verscherping van de ongelijkheid. En dan moeten we ook nog de exacte aard van deze ongelijkheden preciseren. Ofwel gaat het om een ongelijkheid die een uiterst kleine minderheid of een grote minderheid (de middenklassen) bevoordeelt en die zich voltrekt in een kader, dat de verarming van de meerderheid van de werkende bevolking veroorzaakt. Ofwel gaat ze gepaard met een verbetering van de levensomstandigheden van de meerderheid – ook al zou het groeipercentage van de arbeidslonen lager liggen dan dat van de inkomens die van het systeem profiteren. Anders gezegd, het gevoerde beleid kan "opkomen" al dan niet verbinden met verarming. *Emergence* is geen definitief en star statuut van het land in kwestie; het voltrekt zich in opeenvolgende stappen. Ofwel bereiden de eerste stappen de volgende met succes voor. Ofwel zorgen die juist voor een impasse.

Op dezelfde manier is ook de verhouding tussen de opkomende economie en de wereldeconomie zelf constant in verandering en ligt deze in de lijn van uiteenlopende algemene perspectieven. Deze perspectieven kunnen gunstig zijn voor de versterking van de soevereiniteit of deze integendeel verzwakken. De perspectieven kunnen gunstig zijn voor de versterking van de sociale solidariteit in het land of hiervoor integendeel een verzwakking betekenen. *Emergence* is dus geen synoniem van exportgroei en van toenemende kracht van een land beoordeeld volgens deze maatstaven. Want deze groei van de uitvoer spoort met de groei op een nader te bepalen interne markt (van de volksklassen, van de middenklassen). En de toenemende export kan een ondersteuning of juist een hinderpaal worden voor de groei van die interne markt. De groei van de export kan dus de relatieve autonomie van de opkomende economie ten overstaan van het wereldsysteem verzwakken of versterken.

We kunnen dus niet in algemene termen spreken over *emergence*, noch over algemene modellen (het Chinese model, het Indische, Koreaanse of Braziliaanse model). Voor elk geval moeten we de opeenvolgende stappen in de evolutie van het opkomende land in kwestie concreet onderzoeken, de sterke en zwakke punten ervan bepalen, een analyse maken van de dynamiek van de tegenstellingen die hierin opduiken.

Emergence is een politiek project en niet alleen een economisch. De mate van succes van een opkomend land wordt dus bepaald door de mate waarin het in staat is om de middelen terug te dringen,

die de aanwezige dominante kapitalistische centra inzetten om hun overheersing te handhaven. Het gaat dus niet om economische successen van opkomende landen, gemeten in termen van de klassieke economische theorieën. Ik heb deze middelen omschreven in termen van controle van de overheersende machten op de technologische ontwikkeling, op de toegang tot de natuurlijke rijkdommen, op het globale financiële en monetaire systeem, op de communicatiemiddelen en op het bezit van massavernietigingswapens. En ik heb de stelling verdedigd van het bestaan van een collectief imperialisme van de Triade (Verenigde Staten, Europa, Japan) die met alle middelen haar geprivilegieerde posities in de overheersing van de planeet zal willen handhaven en er alles aan zal doen om de opkomende landen te verbieden deze overheersing in vraag te stellen. Hieruit heb ik twee besluiten getrokken. Ten eerste dat de ambities van de opkomende landen in conflict komen met de strategische doelstellingen van de imperialistische Triade. En ten tweede dat de mate waarin dit conflict gewelddadig zal zijn, afhankelijk is van de graad van radicaliteit waarmee elk van de opkomende landen de privileges van de hoger vermelde landen in vraag stelt.

De opkomende economie is dus niet los te koppelen van de internationale politiek van de betrokken landen. Passen ze zich aan aan de politiek-militaire coalitie van de Triade? Aanvaarden ze dan ook de strategieën die de NAVO op punt stelt? Of trachten ze integendeel hier tegen in te gaan?

De geschiedenis van de wereldwijde expansie van het kapitalisme

Van 1500 tot 1900 waren het uitsluitend westerlingen die vorm gaven aan de structuren van de nieuwe wereld van het historische kapitalisme. Natuurlijk verzetten de veroverde volkeren uit de periferie zich. Ze moesten echter het onderspit delven en werden verplicht zich de status van ondergeschikten te laten welgevalen. De 20^e eeuw ving aan met "het ontwaken van de volkeren in de periferie" – er brak een nieuw hoofdstuk aan in de geschiedenis. De eerste manifestaties waren de Iraanse revolutie in 1907; de Mexicaanse revolutie (1910-1920); de Chinese (1911), een voorloper van die van 1949; de revolutie van 1905 in de "semiperifere" natie Rusland, een voorloper van de Oktoberrevolutie in 1917; de Moslim-Arabische Nahda; de stichting van de Beweging van Jonge Turken; de Egyptische revolutie van 1919 en de stichting van de

Indische Congrespartij. De volkeren in de periferieën schaarden zich achter de vlag van het socialisme (Rusland, China, Vietnam, Cuba) of achter de vlag van de nationale bevrijding en eisten verschillende niveaus van progressieve sociale hervormingen.

Aziatische en Afrikaanse regeringen en volkeren verklaarden in 1955 in Bandung vastberaden dat ze een nieuw wereldsysteem wilden opbouwen op basis van de erkenning van de rechten van de tot dan toe verknechte naties. Dit "recht op ontwikkeling" was de basis voor de globalisering van dat tijdperk binnen een multipolair onderhandelde structuur die aan het imperialisme werd opgelegd. Het moest zich noodgedwongen bij deze nieuwe eisen neerleggen. De industriële vooruitgang die tijdens het Bandungtijdperk in gang werd gezet, lag niet in de lijn van de imperialistische logica. De overwinningen van de volkeren van het Zuiden hebben deze vooruitgang afgedwongen.

Deze eerste golf van ontwaken van de volkeren in de periferieën raakte echter uitgeput. Daar zijn veelvuldige en gecombineerde redenen voor, die zowel te maken hebben met de interne beperkingen en tegenstellingen als met het succes van het imperialisme. Dit vond immers nieuwe wegen om het wereldsysteem weer aan zich te onderwerpen en opnieuw de controle te verwerven over de technologische vernieuwing, de toegang tot de natuurlijke rijkdommen, het financiële systeem, de communicatie en informatie en de massavernietigingswapens. Maar de triomf van de Triade van het nieuwe collectieve kapitalisme was van korte duur. Een nieuw tijdperk van chaos, oorlogen en revoluties is aangebroken. Het tweede ontwaken van de naties in de periferie verhindert de imperialistische Triade om zelfs maar de mogelijkheid te overwegen haar dominante positie in stand te houden met andere middelen dan militaire controle over de planeet.

De geschiedenis van de wereldexpansie van het historisch kapitalisme is er een van accumulatie, hoofdzakelijk gefinancierd door de plundering van de volkeren in de periferieën ten voordele van de volkeren in de oude centra. Die geschiedenis begon met de verovering van Amerika, gevolgd door de slavenhandel en de kolonisering, met als meest recente voorbeeld de kolonisering van Palestina. En niet alleen de boerenbevolking – in het verleden de overgrote meerderheid – werd geplunderd. In regio's die op bepaalde ogenblikken welvarender waren dan Europa zelf (zoals China en India), werd ook de industriële productiecapaciteit (verwerkende industrie en ambachten) vernield.

Het conflict tussen de centra en de periferie betekent een première in de hele geschiedenis van de kapitalistische ontwikkeling. Daarom is

de – van nu af aan over het algemeen zegevierende – strijd van de volkeren uit het Zuiden voor hun bevrijding wezenlijk verbonden met het in vraag stellen van het kapitalisme. De imperialistische rente, verbonden met de wereldexpansie van het historisch kapitalisme, is immers niet alleen de voornaamste bron van winst voor het monopoliekapitaal, maar is ook een voorwaarde voor de reproductie van de maatschappij in haar geheel. Het is dus geen toeval dat de radicale hervorming van het systeem in het Noorden niet aan de orde van de dag is, terwijl het Zuiden nog altijd “het gebied van de stormen”, van herhaalde, potentieel succesvolle opstanden vormt.

De kapitalistische impasse uit zich scherp in het vraagstuk van de landbouwgrond

De ontwikkeling van het historisch kapitalisme is gebaseerd op privé-eigendom van de landbouwgrond, op de onderwerping van de landbouwproductie aan de eisen van de “markt” en de geleidelijke en versnelde verdringing van de boerenbevolking ten voordele van een handvol kapitalistische landbouwers die niet langer boeren zijn. Uiteindelijk ging het maar om een onbetekenend percentage van de bevolking (5 tot 10 %), maar dat percentage slaagt erin voldoende te produceren om heel de bevolking van de betrokken landen te voeden en zelfs een aanzienlijk overschot uit te voeren. Deze kapitalistische weg was enkel mogelijk dankzij de uitlaatklep van de immigratie naar het Amerikaanse continent. Die uitlaatklep bestaat vandaag niet meer voor de volkeren in de periferieën. Bovendien zal de moderne industrialisering enkel een kleine minderheid van de landbouwbevolking kunnen opsorpen omdat de huidige technologische vooruitgang – een noodzakelijke voorwaarde voor haar doeltreffendheid – in vergelijking met de 19^e eeuw het aantal arbeidskrachten tot een minimum herleidt. De kapitalistische weg kan hier niets anders voortbrengen dan “de planeet van de sloppenwijken”; goedkope arbeid produceren en tot in het oneindige blijven reproduceren. In Europa, Noord-Amerika en Japan creëerde de kapitalistische weg – zij het laat-tijdig – de voorwaarden voor een sociaal compromis tussen kapitaal en arbeid (dat kwam in het bijzonder tot uiting in de periode na de Tweede Wereldoorlog met de welvaartstaat). De voorwaarden voor een herhaling van dit model zijn niet aanwezig in de periferieën van vandaag. Deze weg kan enkel zijn sociale basis vinden in de nieuwe middenklasse. Zij worden de exclusieve begunstigden van deze ontwikkeling.

Ongetwijfeld laat de overheersende voorstelling van de realiteit niet toe er zelfs maar aan te denken het kapitalistische wereldsysteem in vraag te stellen. De verslagen heersende klassen in het Zuiden hebben zich grotendeels geschikt in hun rol van onderworpen compradores. De ontredderde bevolking die vecht om te overleven, lijkt haar lot te aanvaarden of – nog erger – slikt de nieuwe illusies die de leidende klassen hen voorspiegelen. Toch is het duidelijk dat de leidende klassen van de zogenaamde “opkomende” landen uit het Zuiden hebben gekozen voor een strategie die noch gebaseerd is op passieve onderwerping aan de overheersende krachten in het wereldsysteem, noch op een openlijk verklaard verzet er tegen. Zij vestigen hun hoop op een strategie van actieve interventies om de ontwikkeling van hun land te versnellen.

De maatschappijen uit het Zuiden – of toch minstens een aantal van hen – beschikken vandaag over de instrumenten waarmee zij de controlemiddelen van de imperialistische centra tot nul zouden kunnen herleiden. Deze maatschappijen kunnen zich op eigen kracht ontwikkelen, zonder in afhankelijkheid te vervallen. Zij beschikken over een potentieel aan technologisch meesterschap, dat zij voor zichzelf zouden kunnen aanwenden. Door het gebruik van hun natuurlijke rijkdommen opnieuw voor zichzelf op te eisen, kunnen zij het Noorden dwingen om zich aan te passen aan een minder noodlottige consumptiewijze. Ze kunnen uit de financiële mondialisering stappen. Vandaag stellen ze het monopolie op massavernietigingswapens, dat de Verenigde Staten voor zichzelf willen houden, al in vraag. Ze kunnen de Zuid-Zuid-handel – van goederen, diensten, kapitalen en technologie – ontwikkelen. Iets wat niemand zich in 1955 kon voorstellen, toen er in al deze landen nog geen industrie en technologische kennis bestond. Meer dan ooit hebben ze de mogelijkheden zich effectief los te maken. Gaan deze maatschappijen dat ook daadwerkelijk doen? En wie zal het doen? De leidende klassen? De volksklassen die de macht veroveren?

In een eerste fase hoogstwaarschijnlijk overgangsregimes met een nationaal-volks strekking.

Vecht het opkomende China de imperialistische orde aan?

In het hart van de zogenoemde “opkomende landen” neemt China een heel eigen plaats in. Niet alleen door haar grootte, maar ook door het succes van de verregaande industrialisering en de bijzondere methode en aanpak van de landbouwkwestie. Beide werden mogelijk gemaakt

door de socialistische revolutie en het maoïsme. De relatie tussen enerzijds de door het partijapparaat uitgeoefende macht (een partij die zich nog altijd communistisch noemt), de sociale groep waarop die partij zich steunt (vooral de “middenklassen”, de belangrijkste begunstigden van de huidige ontwikkeling, maar ook de kapitalisten) en anderzijds de volksklassen (de arbeiders en de boeren) is dan ook uniek. De omvorming – in negatieve zin (namelijk een openlijk kapitalistisch herstel) of in positieve zin (bepaald door de voorwaarden van een “sociaal compromis” in het voordeel van de volksklassen) – kan nog alle kanten uitgaan. De keuze tussen de democratische vormen die sociale vooruitgang waarborgen enerzijds, of anderzijds de “traditionele” democratiseringsvormen waarnaar de middenklassen verlangen (maar zelfs dat is niet zeker), vormt de kern van de uitdaging voor de aanwezige linkse of rechtse krachten.

Volgens het heersende discours maakt Azië een inhaalbeweging en rekent het af met de erfenis van onderontwikkeling door zichzelf in het centrum van het kapitalistische systeem te plaatsen en niet door met dat systeem te breken. En op het eerste gezicht schijnt het ook die weg op te gaan. Zulk kapitalisme zou zijn imperialistisch karakter verliezen, in elk geval voor wat betreft Oost- en Zuid-Azië. Het resultaat van zo'n evolutie zou een multipolaire wereld zijn, georganiseerd rond minstens vier (de VS, Europa, Japan en China) of zeven regio's, als we er ook Rusland, India en Brazilië aan toevoegen.

Deze analyse is nogal kort door de bocht. Om meerdere redenen.

Ten eerste: deze voorspelling houdt geen rekening met het beleid dat Washington in petto heeft om het Chinese project te kelderen. Uiteindelijk is de permanente militaire aanwezigheid van de VS in West-Azië een rechtstreeks tegen China gerichte militaire dreiging. Bovendien heeft Europa nog altijd niet gebroken met het Atlantisch bondgenootschap en blijft dus achter de Amerikanen aanhollen. Om gelijksoortige en andere specifieke redenen blijft Japan zijn beschermer aan de andere kant van de Stille Oceaan ontzien. De dagen van het collectieve imperialisme van de Triade zijn dus verre van voorbij.

Ten tweede: het is misleidend om “succes” enkel te meten aan de hand van de economische groeivoet. Bovendien kun je weinig waarde hechten aan de projectie van de toekomstige groeivoet, ook al is het maar met een paar jaar. Of verdere groei in Azië mogelijk is, hangt af van interne en externe factoren. Verschillende reacties zijn mogelijk naargelang de sociale modernisering van de strategische modellen die de lokale heersende klassen kiezen en naargelang de externe reacties.

Belangrijker nog dan de betekenis van de jacht naar gestage groei, gebaseerd op een ecologisch evenwicht van de planeet, is dat het conflict met de landen van de imperialistische Triade – die tot nu toe de exclusieve begunstigen waren van alle rijkdommen van de planeet – daarvoor alleen scherper zal worden.

Het overheersende discours schrijft het succes van postmaoïstisch China enkel toe aan de deugden van de markt en het openen van zijn deuren voor de wereld. Toch had China tijdens de dertigjarige periode van het maoïsme (1950-1980) al een uitzonderlijke groei gerealiseerd. De groeivoet in China was dubbel zo hoog als die van India of enige andere belangrijke regio in de Derde Wereld. De prestaties van de laatste twee decennia van vorige eeuw waren uiteraard nog uitzonderlijker. Deze unieke realisaties zouden er niet gekomen zijn zonder de economische, politieke en sociale basis die hiervoor in de voorgaande periode werd gelegd.

Het imperialisme van de Triade is echter gebaseerd op de hierboven vermelde nieuwe middelen die het voormalige industriemonopolie vervangen. De nieuwe privileges van de imperialistische centra zullen de polarisatie uitdiepen, niet milderen. In die zin is de term “opkomende landen” een ideologische farce. Dit zijn geen landen die “de achterstand inhalen” maar landen die het perifere kapitalisme van morgen uitbouwen. En China vormt hierop geen uitzondering: het is nu al een onderaannemer voor de winst van het kapitaal en de consumptie van de imperialistische centra!

Het marktsocialisme: een stap naar de socialistische overgang of een kortere weg naar het kapitalisme?

De Chinese leidende klasse heeft gekozen voor de weg van het kapitalisme. Het “marktsocialisme” wordt een kortere weg voor de geleidelijke invoering van de structuren en basisinstellingen van het kapitalisme, met zo min mogelijk wrijvingen en ongemakken tijdens de overgang.

Welke mogelijkheden biedt deze weg aan het China van vandaag? Er bestaan nu al bondgenootschappen tussen de staatsmacht, de nieuwe klasse van grote privékapitalisten, de rijke boeren in gebieden die profiteren van de kansen van de beschikbare markten in de steden en de snel groeiende middenklasse. Maar dit overheersende blok sluit de overgrote meerderheid van arbeiders en boeren uit. Elke analogie met de historische bondgenootschappen van de burgerij in sommige Europese landen met de boerenklasse (tegen de arbeidersklasse), evenals

met het historische compromis tussen kapitaal en arbeid van de sociaaldemocratie, is kunstmatig.

Het kapitalistische ontwikkelingsmodel geeft de voorkeur aan de export. Daarop is de groei geënt van de consumptie van de middenklasse. Het is het model bij uitstek voor de perifere accumulatie. De gevolgen zijn nu al flagrant: wreedaardige uitbuiting van arbeiders, die opnieuw het schrikbeeld van de 19^e eeuw oproept, en een milieucatastrofe. Een authentiek ontwikkelingsmodel daarentegen moet onvermijdelijk gebaseerd zijn op de ontwikkeling van de binnenlandse markt ten voordele van de werkende klassen en moet versterkt worden door de ontwikkeling van de productie van productiemiddelen. Deze twee wegen staan in de politieke en sociale conflicten in China lijnrecht tegenover elkaar. De zwakte van een overheersend pro-kapitalistisch blok in China maakt dat het systeem politiek moeilijk te besturen is.

“China is een arm land waarin je maar een paar arme mensen ziet”. China voedt 22 % van de wereldbevolking, hoewel het slechts over 6 % van de bebouwbare grond beschikt. En daarin schuilt nu net het mirakel. Wie de oorsprong hiervan legt in het grote tijdperk van de Chinese beschaving, zit fout. Het is waar dat de technologische ontwikkeling in China tot aan de industriële revolutie veel groter was dan in alle andere grote regio's ter wereld. Maar anderhalve eeuw lang boerde het land achteruit en kreeg het te kampen met grootschalige armoede, vergelijkbaar met de situatie in perifere landen zoals India en andere landen die door de imperialistische uitbreiding werden verwoest. China dankt zijn opmerkelijke herstel aan zijn revolutie. Ik zou Brazilië, “een rijk land waarin je alleen maar arme mensen ziet”, willen plaatsen aan de andere kant van het spectrum van de wereldwijde kapitalistische expansie.

De Chinese revolutie heeft het sociale systeem van het land gemoderniseerd. De Chinese maatschappij is wel degelijk modern en dat komt tot uiting in alle aspecten van het gedrag van haar burgers. Met “modern” bedoel ik de historische en culturele breuk die ervoor zorgt dat de mensen zichzelf verantwoordelijk voelen voor hun geschiedenis. Dat verklaart ook waarom we in China niet de paraculturele neurosen zien waardoor andere volkeren worden geplaagd, zoals in de moslimlanden, in hindoeïstisch India of in de Afrikaanse landen onder de Sahara. De Chinezen leven in het nu, ze koesteren geen nostalgische gevoelens voor de heropbouw van een mythologisch verleden, dat kenmerkend is voor hun tijdsgeest. Ze hebben geen “identiteitscomplex”. De Chinese moderniteit is een belangrijke troef voor de toekomst. De revolutie en de sprong naar

de moderniteit hebben het Chinese volk meer veranderd dan enig ander volk in de Derde Wereld. De Chinese volksklassen blaken van zelfvertrouwen. Ze weten hoe ze moeten vechten en ze weten dat strijd loont. Gelijkheid is een kernwaarde van de gemeenschappelijke ideologie. De sociale strijd is opmerkelijk en de Chinese arbeiders leggen een bijzondere strijdvaardigheid aan de dag. De overheid weet dat en onderdrukt dat ook. Ze probeert te voorkomen dat strijdfronten verder reiken dan de lokale horizon (door een verbod op autonome organisatie van de werkende klassen). Ze probeert het gevaar te beperken door terug te grijpen naar de kunst van de 'dialoog' en de manipulatie.

De toekomst van China blijft onzeker. De strijd voor het socialisme werd er nog niet gewonnen. Maar hij is ook (nog) niet verloren. Ik ben van mening, en ik heb hierboven geprobeerd dat aan te tonen, dat de strijd niet verloren is zolang het Chinese systeem niet alle boeren het recht op grond ontnemt. Tot dan kan de politieke en sociale strijd de richting van de evolutie beïnvloeden. De politieke klasse aan de macht spant zich in om de strijd te controleren en hanteert daarvoor als enig middel een bureaucratische dictatuur. Bepaalde delen van die klasse willen op dezelfde manier de opkomst van de burgerij verhinderen. De burgerij en de middenklassen als geheel gaan de strijd voor een democratie "Amerikaanse stijl" niet aan, zij aanvaarden zonder problemen het autocratische model "op zijn Aziatisch", op voorwaarde dat het hun toelaat hun consumptiehonger te stillen. De volksklassen verdedigen hun economische en sociale rechten. Zullen zij erin slagen hun strijd te verenigen, gepaste organisatievormen te ontwikkelen, een positieve alternatieve aanpak uit te werken en de democratische inhoud en middelen te bepalen in dienst van hun strijd?

Er is maar één alternatieve optie om tot een stabiele ontwikkeling te komen: prioriteit geven aan de uitbreiding van de interne markt op basis van sociale relaties die zodanig door de overheid gereguleerd zijn dat de sociale en regionale ongelijkheden tot het minimum beperkt blijven. Bijgevolg moeten de buitenlandse relaties hieraan logischerwijze ondergeschikt zijn.

India: een grootmacht?

Met meer dan een miljard inwoners en een meer dan gemiddelde economische groei wordt India tot de snel opkomende machten van de 21^e eeuw gerekend.

Ik heb daar mijn twijfels over. De reden is het niet onbelangrijke feit dat het onafhankelijke India de structuren, die het land van het koloniale kapitalisme heeft geërfd, niet radicaal heeft omgevormd. De Britse kolonisering maakte van India een afhankelijk, op kapitalistische leest geschoeid landbouwland. Daarvoor voerden de Britten systematisch alle mogelijke vormen van privé-eigendom van landbouwgrond in; de meerderheid van de boerenbevolking werd en bleef hiervan uitgesloten. Zij werd veroordeeld tot de status van arme, vaak landloze, boeren. De prijs die India voor deze "kapitalistische aanpak" van de landbouwontwikkeling betaalt, is de armoede waarin de overgrote meerderheid van de Indische bevolking leeft. Onafhankelijk India beperkte haar belofte aan de boeren tot een halfslachtige landbouwhervorming. Die keuze kwam duidelijk tot uiting in de "groene revolutie" die de dominante positie van de heersende klassen versterkte. Daar waar de lokale communistische besturen iets verder gingen (iets verder dan de Indiase grondwet toeliet), zoals in West-Bengalen en Kerala, bleven de positieve resultaten op sociaal en economisch vlak niet uit en kregen de voorstanders van de hervormingen de steun van het volk.

De rem die deze koloniale erfenis betekent voor de vooruitgang, wordt in India nog versterkt door de ideologie van het kastensysteem. De "lagere kasten" (de *dalit* genoemd) en de stammenvolkeren maken zo'n kwart van de Indiase bevolking uit (250 miljoen mensen dus). Ze hebben geen rechten, vooral niet op grond, en vormen een massa "half-slaven" die het collectieve eigendom zijn van de "anderen". Het voortbestaan van deze situatie versterkt de reactionaire ideeën en het gedrag van die "anderen". Dit zorgt ervoor dat de bevoorrechte minderheid de macht kan uitoefenen voor eigen gewin en zo meewerkt aan de neutralisering van elk protest van de uitgebuite meerderheid. Deze zit gevangen tussen de minderheid van uitbuiters en de onderdrukte bevolking met *dalit*-statuut.

In het onafhankelijke India zetten de regeringen van de Congrespartij een nationaal plan op, typisch voor zijn tijd en beïnvloed door de overwinningen van de nationale bevrijdingsbewegingen in Azië en Afrika na de Tweede Wereldoorlog. Van in het begin voerde de koloniale macht in het land – dat in die tijd ver vooruit was – een systematische de-industrialisering door in het voordeel van Groot-Brittannië, dat zelf volop in een industrialiseringsproces zat. Zodra India onafhankelijk werd, maakte het van de industrialisering een prioriteit. Dit proces, dat vooral in de eerste periode van Nehru's plannen min of meer systematisch werd voltrokken, bracht het Indiase industriële privékapitaal

samen met bedrijven uit de openbare sector. Dat moest de groei versnellen en de basisindustrieën versterken en zo de gaten vullen in het productiesysteem, dat het land van het kolonialisme had geërfd.

Deze verschillen tussen het Indiase nationale model en dat van communistisch China zijn de reden voor de duidelijk verschillende resultaten. De groeivoet van de Indiase industriële productie en landbouwproductie is veel lager dan de Chinese. Bovendien gaat de Chinese groei gepaard met een duidelijke verbetering van de levensstandaard van de volksklassen, wat niet het geval is in India. In India profiteren vooral de middenklassen van de groei (deze middenklassen vormden de minderheid, hoewel hun aantal in 30 jaar tijd gestegen is van 5 tot 15 % van de bevolking). De armoede van de volksklassen blijft onveranderd en vergroot zelfs nog lichtjes.

In tegenstelling tot China is India een multinationalaal land. En de Britten slaagden erin hun macht op te leggen door precies die kaart van verscheidenheid van volkeren (en staten) uit te spelen. Over de nationale bevrijdingsbeweging kunnen we zeggen dat het succes op dat vlak in geen enkel ander koloniaal land werd geëvenaard. Deze beweging verenigde de tien belangrijkste naties tot één "Natie". Hoe men deze Natie noemt, heeft geen belang: *Bharat* in het Hindi, vandaar het begrip *Bharatva*, wat kan vertaald worden als "Indiaasheid" – wat vanuit "wetenschappelijk" standpunt eerder betwistbaar lijkt. India verenigde van toen af inderdaad alle componenten en tot vandaag primeert het gevoel van samenhangigheid boven lokale kenmerken (bijvoorbeeld taal). De nationale bevrijdingsbeweging heeft maar één flater begaan: ze wilde ook de moslims in de schepping van de nieuwe Indiase natie betrekken. Hier waren het de Britten die het Indiase nationale plan verhinderden en de oprichting van de kunstmatige staten Pakistan en Bangladesh oplegden. Het blijft een feit dat de moslims die in India bleven (15 % van de bevolking), op alle vlakken van het sociale en politieke leven goed geïntegreerd zijn, ook al blijken ze soms "een probleem te vormen" (een probleem dat de culturele nationalistische Hindoes uitbuiten, zelfs wanneer de moslims hiertoe geen enkele aanleiding geven). De bron van het succes is de seculiere Indiase staat die zelfs door de culturele nationalistische Hindoes niet in vraag kon worden gesteld.

Ongetwijfeld kun je deze grotendeels positieve beoordeling nuanceren. De onderdrukking van de eisen van de Sikhs (die Indira Gandhi het leven kostte) en het politieke moeras van Kasjmir wijzen erop dat het systeem niet echt een antwoord heeft op de "nationale kwestie" (ook al karakteriseren ze het verschillend). Maar het blijft waar dat voor wat

betreft de grote naties van de "Indo-Ariërs" in het noorden en de "Dravida's" in het zuiden, de macht in Delhi de formules had gevonden om de problemen correct aan te pakken en van de federale eenheid (die in feite meer gecentraliseerd is dan in de Grondwet wordt gesuggereerd) dan ook een sterke realiteit te maken.

Het hedendaagse India bewijst de onbetwistbare superioriteit van de democratie en de futiliteit van argumenten ten voordele van autocratisch bestuur, waarvan vaak wordt beweerd dat het efficiënter zou zijn. Dit blijft een feit, ondanks de evidente beperkingen en de klasseninhoud van de burgerlijke democratie in het algemeen en de concrete realiteit die blijkt uit de ervaring van India. Het pleit voor de nationale bevrijdingsbeweging (de Congrespartij en de communisten) dat zij deze keuze hebben gemaakt. Waarschijnlijk was het de enige doeltreffende manier om de verschillende sociale en regionale belangen te besturen (ook al bleven ze beperkt tot de geprivilegieerde klassen) en de steun van het volk te krijgen voor het plan, dat de minderheid alle macht gaf.

De uitholling van het nationale volksplan was in India niet te vermijden, evenmin als elders. En dit was te wijten aan de inherente beperkingen en tegenstellingen. Dat en het verlies van legitimiteit van de macht die ermee gepaard ging, leidde tot een offensief van obscurantistische krachten met een welbepaalde naam: de Hindutva. Deze term verwijst naar de prioriteit die wordt gegeven aan het hindoe-geloof, dat staat voor de "echte identiteit" van de volkeren van het land, in tegenstelling tot het begrip "Bharatva," dat verwijst naar de natie. Uiteraard vecht deze "Hindoe"-bevestiging de koloniale erfenis van de grondeigendom niet aan, net zo min als het respecteren van het hiërarchische kastensysteem. In die zin dienen de obscurantistische illusies perfect de belangen van de compradore burgerij en de imperialisten. De "bijzonderheden" waarvan hun para-"nationaal" of para-"anti-imperialistisch" discours bol staat, zijn volslagen waardeloos. Zij wakkeren de heropleving aan van de praktijk van (in dit geval antimoslim) "communautarisme" dat de koloniale macht destijds hanteerde om de toenemende verzuchtingen van de seculiere, democratische, modernistische nationale bevrijding de kop in te drukken.

Die achteruitgang ging echter gepaard met een hernieuwde radicalisering van de sociale strijd. Bewijzen daarvan zijn het offensief van de naxalieten (communisten) en de plotse deelname van de *dalit* aan de politieke en sociale strijd. Het blijkt ook uit het feit dat alle middenklassen voorstander waren van de democratie en zelfs van het secularisme. Dit verklaart waarom de instorting van de bijna exclusieve legitimiteit

die de Congrespartij genoot, niet leidde tot een "definitieve overwinning" voor de rechtse krachten. De opbouw van een progressief sociaal alternatief houdt noodzakelijkerwijze in dat er passende antwoorden worden gegeven op vier uitdagingen.

Eerste uitdaging: een radicale oplossing voor het Indiase boerenprobleem op basis van het recht van alle boeren op grond onder zo gelijk mogelijke voorwaarden. Dit houdt op zijn beurt de afschaffing in van het kastensysteem en van de ideologie die dat systeem legitimeert. Met andere woorden: in India moet een even radicale revolutie gevoerd worden als in China!

Tweede uitdaging: de vorming van een verenigd arbeidsfront, dat in staat voor de integratie van de segmenten van de relatief stabiele werkende klassen en de minder stabiele delen. Deze uitdaging is dezelfde voor alle landen van de moderne wereld en in het bijzonder voor al de landen uit de periferie, waar de enorm vernietigende gevolgen zich laten voelen van de nieuwe verpaupering (massale werkloosheid, gebrek aan werkzekerheid, buitensporige toename van een informele sector waar gewerkt wordt in ellendige omstandigheden).

Derde uitdaging: het behoud van de eenheid van het Indiase subcontinent en de hereniging van de verscheidene volkeren die deel uitmaken van de Indiase natie, op een sterkere democratische basis. Het failliet van de strategieën van het imperialisme, dat zoals steeds probeert de "grote staten" te verscheuren omdat die zoveel beter dan microstaatjes de aanvallen van het imperialisme kunnen afslaan.

Vierde uitdaging: op internationaal vlak de heropbouw van het "front van de volkeren van het Zuiden" (de solidariteit tussen de volkeren van Azië en Afrika op de eerste plaats) in omstandigheden die uiteraard niet langer dezelfde zijn als tijdens de vorming van de Beweging van niet-gebonden landen in de Bandungperiode (1955-1979). De hoogste prioriteit moet gaan naar de sabotage van het VS-plan voor de militaire controle over de planeet en het dwarsbomen van de politieke manoeuvres van Washington, dat elke ernstige toenadering tussen India, China en Rusland probeert te verhinderen.

De politieke en sociale krachten die India's evolutie in bovenvermelde richtingen blokkeren, zijn niet gering. Ze vormen een "dominant blok", een vijfde van de bevolking – de industriële, commerciële en financiële burgerij en de grootgrondbezitters, de grote massa van welvarende boeren en de middenklassen, de hoge bureaucratie en technocratie. Deze 200 miljoen Indiërs zijn de exclusieve begunstigden van het nationale plan, dat tot dusver werd doorgevoerd. Ongetwijfeld zal

dit blok in deze tijd van extreem neoliberale triomf uiteenvallen, onder meer doordat de lagere middenklassen niet zo gemakkelijk meer de sociale ladder kunnen beklimmen, nu ze bedreigd worden door werkonzekerheid, zelfs door verarming of regelrechte armoede. Dit biedt links de kans tactieken te ontwikkelen om de coherentie van deze reactionaire krachten in het algemeen en van de compradore opstelling in het bijzonder – het doorgeefluik bij uitstek voor overheersing door het wereldimperialisme – te verzwakken. Het houdt echter ook kansen in voor de rechtse Hindoes, als links niet zou slagen.

Hierdoor bevindt dit minderheidsblok zich in een situatie die een herhaling uitsluit van het historische compromis tussen kapitaal en arbeid, waarop de sociaaldemocratie zich in het Westen ontwikkelde. Dat men door middel van politieke democratie dit dominante blok samenhoudt en bestuurt, doet niets af van zijn reactionaire klasseninhoud. Integendeel, het is de meest doeltreffende manier om het te bestendigen. Dit blok is grondig doordrongen van het hegemonisme van het wereldkapitalisme. En tot nog toe heeft geen enkele van de politieke krachten die er de uitdrukking van zijn, dit hegemonisme aangevochten. Dat is ook de reden waarom het “Indiase nationale project” broos en kwetsbaar blijft en niet in staat lijkt zijn eigen objectief te realiseren, namelijk de omvorming van India tot een “moderne kapitalistische grootmacht”.

Die kwetsbaarheid leidt tot het frequent voorkomende opportunistische gedrag van de Indiase politieke klasse, meestal gerechtvaardigd met korte termijn- en “real-politieke” argumenten. De Indiase politieke klasse lijkt voorlopig niet in staat – ondanks het tandengeknars van sommige partners – om de noodzakelijke tegenaanval uit te werken en uit te voeren tegen het VS-plan voor de totale (militaire) controle van de planeet en de collectieve imperialistische opstelling van de Triade (VS, Europa en Japan). Hiervoor zou een front tussen India, Rusland en China moeten worden opgericht. En die landen worden allemaal in gelijke mate bedreigd door “compradorisering”, als gevolg van de uitbreiding van het nieuwe imperialistische collectief. De Indiase leiders schatten dit onvoldoende goed in, net zoals ze ook de vastbeslotenheid van de regering om af te rekenen met rechts (Hindu en compradore) onvoldoende onderkennen. Ze blijven prioriteit geven aan hun “conflicten” met China. Ze blijven China beschouwen als een potentiële militaire tegenstander en een gevaarlijke financiële rivaal op de markten van het wereldkapitalisme. Ze denken zelfs dat zij “gebruik kunnen maken” van een mogelijke toenadering met de VS, om zo de belangrijkste Amerikaanse bondgenoot in Azië te worden.

Brazilië en andere opkomende landen

De situatie in Brazilië verschilt heel erg van die van China. Voor geen enkele van de problemen, overgeërfd uit het koloniale verleden, is er een begin van een oplossing. Vooral in de fundamentele kwestie van de landbouw ontbreekt elk initiatief. De macht van de arrogante burgerlijke klassen aan de macht – de kapitalisten en grondbezitters, de technocraten in hun dienst, segmenten van de middenklasse die voordeel hebben bij de economische groei – is onbetwistbaar. Het is dan ook niet verrassend dat de Westerse media de Braziliaanse president Lula kenmerken als “een modelstaatsman”. Zijn strategie – de neoliberale kapitalistische koers – van maatregelen om de rijkdom te herverdelen als middel ter bestrijding van de armoede (zonder de oorzaken aan te pakken) is nu net wat de intelligente sectoren van die politieke krachten, in dienst van het voortbestaan van de overheersing van de imperialistische oligopolies, voorstaan.

Vervolgens is er een groep “opkomende” of “potentieel opkomende” landen die – afgezien van hun onderlinge verscheidenheid – een dubbele handicap hebben. Dat zijn bepaalde landen in Zuidoost-Azië (Thailand en Maleisië in het bijzonder), Zuid-Afrika, Iran en Turkije. Eerst en vooral: dit zijn geen landen met continentale afmetingen en ze beschikken bijgevolg over minder middelen om met de imperialistische Triade te “onderhandelen”, als ze in de toekomst al niet helemaal van de onderhandelingstafel zullen worden geweerd (zoals Iran bijvoorbeeld). Anderzijds hebben deze landen, net als India en Brazilië, nooit een oplossing gevonden – zelfs geen gedeeltelijke – voor de erfenis uit de vroegere periodes van imperialistische overheersing, ook hier vooral in de kwestie van de landbouw. De klassen die in die landen aan de macht zijn, hebben zowat alle geloofwaardigheid verloren, in elk geval in de ogen van de volksklassen. Daarom zijn ze fragiel en kwetsbaar. Als een of andere “zegevierende revolutie” hen al niet van de macht verdrijft, lopen ze het risico naar links te moeten opschuiven als de sociale strijd weet hoe het een blok aan de macht moet helpen als alternatief voor diegenen, waarop hun macht nu berust.

Nog een ander land – eveneens in Azië – komt opzetten: Vietnam. Daar weegt de revolutionaire erfenis (die op veel gebieden te vergelijken is met die van China – een radicale landbouwhervorming) positief door. Het land evolueert in de richting van oplossingen die voor de volksklassen gunstiger zijn dan elders.

Wat met de andere landen uit het Zuiden?

Er is in het Zuiden nog een groep landen die moeilijk onderling kan worden vergeleken. Het enige gemeenschappelijke is dat ze allemaal "rijk" zijn (in termen van bbp per hoofd van de bevolking) en dat hun rijkdom uitsluitend voortkomt uit de exploitatie van overvloedig aanwezige natuurlijke rijkdommen – in het bijzonder gas en olie. Deze landen moeten een antwoord vinden op een uitermate netelige vraag: hoe kunnen ze zich losmaken uit de imperialistische globalisering die bijna uitsluitend gebaseerd is op deze "rijkdom", zodat ze kunnen industrialiseren en een nu onbestaande landbouw opstarten (of een voormalige doen heropleven)? Sommige van die landen kunnen dat bijna zeker niet alleen doen: de Arabische landen uit de Golfregio die over olie beschikken, Libië en Gabon.

Venezuela behoort ook tot die groep, maar is niettemin vastbesloten zich uit de imperialistische greep te bevrijden. Dat is erg moeilijk en dat blijkt ook. De verleiding van een halfslachtig compromis – namelijk de aanwending van een groot deel van de olie-inkomsten om de armoede te verminderen – is sterk. Het verlangen om meer en beter te doen is even duidelijk. Maar al deze landen moeten afrekenen met economisch uitzonderlijk sterke klassen aan de macht, die gekenmerkt worden door hun compradore cultuur en bijgevolg ultraconservatief zijn.

Voor de Triade behoren de landen van de voormalige Sovjet-Unie – met inbegrip van Rusland – tot de periferieën die zij overheerst. Op dezelfde manier als de landen van Oost-Europa – "het Latijns-Amerika van West-Europa" – de periferie vormen van de Europese Unie, vooral van Duitsland. Het is nog altijd mogelijk dat Rusland zich met succes zal verzetten tegen dat lot en Oekraïne, de Kaukasus en Centraal-Azië zal meetrekken. Maar dat zal enkel mogelijk zijn als het zelf uit de grenzen van een zuiver "nationaal kapitalistisch" plan treedt en een nieuw ongebonden sociaal plan opstelt, dat zich richt op het socialisme.

De nederlaag van Mexico is op dit ogenblik totaal, maar niet noodzakelijk definitief. Het onaanvaardbare NAFTA heeft dit land geannexeerd als "provincie buiten de VS", hoewel de heersende klasse zich nooit helemaal heeft willen onderwerpen. Mexico zal nooit meer uit het slop geraken, tenzij het zijn schitterende revolutionaire traditie – ingeluid in 1910 en toen opgeschort, en waarvan we konden hopen dat ze met de Nieuwe Zapatisten een tweede leven zou krijgen – weer oppakt.

Argentinië zal "onbestuurbaar" blijven. Dit land betaalt een hoge prijs voor de "vooruitgang" die het een eeuw geleden aan het hoofd

plaatste van de perifere landen die zich konden verrijken door aan te sluiten bij het kapitalistisch/imperialistisch systeem van die tijd. Het peronisme erfde deze illusies en probeerde die in stand te houden door snel te industrialiseren. Het slaagde niet, in die zin dat het niet in staat bleek de noodzakelijke voorwaarden te creëren om te verhinderen dat zijn gemoderniseerde systeem opnieuw werd ingelijfd of geïntegreerd in het wereldsysteem, dat nog altijd dat land regeert.

De landen uit het Zuiden die echt werden "uitgesloten" van de voordelen van de kapitalistische en imperialistische ontwikkeling, vormen ook een aparte groep. Zij moeten het hoofd bieden aan een aantal uitdagingen van verschillende aard. Het betreft de meerderheid van de Afrikaanse landen en de Arabische en islamitische wereld. Deze landen zijn voor het imperialisme alleen belangrijk vanwege hun natuurlijke rijkdommen (de felbegeerde landbouwgrond voor de *agro-business*, de olie en de mineralen). Het belangrijkste punt hier is dat de interventies van het imperialisme bijna altijd extreem brutaal zijn. Het verschil tussen deze wereld en het "gemarginaliseerde" Zuiden van de opkomende landen ligt in het feit dat in deze laatste de heersende klasse een plan heeft – ook al is het niet meer dan een nationaal burgerlijk plan – terwijl de andere landen geen enkel ander plan hebben dan zich te voegen naar de dagelijkse eisen van de bestaande globalisering.

Het beeld van de hedendaagse wereld laat zien dat er ondanks alles stappen worden gezet, en in de Latijns-Amerikaanse landen meer uitgesproken dan elders. De reden van hun succes – ondanks hun kwetsbaarheid – is tweeledig. De vooruitgang is het product van het sterke besef dat het continent zich moet losmaken van de extreme afhankelijkheid van de VS, die elke dag – vanaf de Monroe-doctrine (1823) tot en met Obama – werd bevestigd en herbevestigd. Maar deze vooruitgang zou uiteraard ondenkbaar zijn geweest zonder de actieve inzet van machtige volksbewegingen.

Opkomen en "lumpen-ontwikkeling"

Zonder een overheidsbeleid met een stevige basis in een comfortabel sociaal blok dat dit beleid legitimeert, in staat om op een coherente manier een plan uit te voeren voor het uitbouwen van een op zichzelf gericht, nationaal productiesysteem en de efficiëntie hiervan te verhogen door een systematische politiek die aan de

grote meerderheid van de volksklassen de deelname garandeert in de weldaden van de groei, is er van *emergence* geen sprake.

Tegenover de gunstige ontwikkeling die een project zou uittekenen voor een dergelijke authentieke opkomst, leidt de eenzijdige onderwerping aan de eisen van de ontwikkeling van het geglobaliseerde kapitalisme van de alomtegenwoordige monopolies tot niets anders dan wat ik een *lumpen-ontwikkeling*² zou noemen. Ik ontleen hier bewust het woord, waarmee de betreurde André Gunder Frank een gelijkaardige ontwikkeling analyseerde, weliswaar in andere omstandigheden van tijd en plaats. Vandaag is de *lumpen-ontwikkeling* het product van de versnelde sociale afbraak die gepaard gaat met het ontwikkelingsmodel (dat deze naam dan ook niet verdient), dat de monopolies van de imperialistische centra opleggen aan de maatschappijen in de periferie, die zij overheersen. Ze komt tot uiting in de duizelingwekkende groei van overlevingsactiviteiten (de zogenaamde “informele” sector) of met andere woorden in de verpaupering die inherent is aan de eenzijdige logica van de kapitaalaccumulatie.

Men zal opmerken dat ik *opkomen* geen “kapitalistisch” of “socialistisch” etiket heb gegeven. Want opkomen is een proces dat zowel in complementariteit als in conflictsituaties de logica van het kapitalistische economische beheer en de “niet-kapitalistische” (dus potentieel socialistische) logica van het maatschappelijk en politiek bestuur met elkaar verbindt.

Als we kijken naar de opkomende landen waar we momenteel ervaring mee hebben, lijkt een aantal van hen deze benaming zeker te verdienen. De *emergence* heeft er geen processen van *lumpen-ontwikkeling* tot gevolg. Er is geen verpaupering van de volksklassen, maar integendeel een – bescheiden of meer uitgesproken – vooruitgang van hun levensomstandigheden. Twee van deze ervaringen zijn duidelijk volledig kapitalistisch, deze van Korea en van Taiwan (ik zal hier geen discussie aangaan over de bijzon-

2 Zie het woord *lumpenproletariaat* dat Marx en Engels gebruiken in het *Communistisch Manifest*. “Het lumpenproletariaat, deze passieve verrotting van de onderste lagen van de oude maatschappij, wordt door een proletarische revolutie hier en daar in de beweging meegetrokken. Door heel zijn levenssituatie zal het eerder geneigd zijn zich tot reactionaire bewegingen te lenen.” Marx en Engels duiden er verlopen elementen, bandieten en dieven mee aan. Het lumpenproletariaat is niet in staat een georganiseerde politieke strijd te voeren. Zijn morele instabiliteit, zijn zucht naar avontuur laten de burgerij toe om de vertegenwoordigers van deze groep te gebruiken als stakingsbrekers, als leden van knokploegen, enz. (*Marxistische Studies*, nr. 41, 1998. Heruitgave van *Het Communistisch Manifest*.)

dere historische omstandigheden die het succes van het project in deze twee landen heeft mogelijk gemaakt). Twee andere kunnen zich beroepen op de geërfde aspiraties van revoluties die gevoerd werden in naam van het socialisme, China en Vietnam. We zouden Cuba ook tot deze groep kunnen rekenen als het land erin slaagt de tegenstellingen die het momenteel doormaakt, te beheersen.

Maar we kennen een aantal andere gevallen van opkomende landen die overduidelijk sterk verbonden zijn met een ontluikend proces van *lumpen-ontwikkeling*. India is hiervan het beste voorbeeld. Er zijn hier wel een aantal geledingen van de werkelijkheid die beantwoorden aan wat *emergence* vereist en voortbrengt. Er bestaat een staatsbeleid dat gunstig is voor de versterking van een consequent industrieel productiesysteem; we zien een expansie van de middenklassen, verbonden met dit productiesysteem; er is vooruitgang in de technologische capaciteiten en in het onderwijs en er bestaat een autonome internationale politiek op het wereldschaakbord. Maar er is ook versnelde verpaupering voor de overgrote meerderheid – tweederde van de samenleving. We hebben dus te maken met een tweeslachtig systeem waarin *emergence* en *lumpen-ontwikkeling* hand in hand gaan. We kunnen zelfs heel duidelijk de complementaire verhouding van deze beide aspecten van de werkelijkheid aantonen. Ik geloof, zonder in een ongerechtvaardigde veralgemening te vervallen, dat alle andere gevallen van landen die men beschouwt als opkomende landen, tot deze tweeslachtige familie behoren, of het nu gaat over Brazilië, Zuid-Afrika of andere.

Maar er zijn ook situaties – en dat is het geval voor veel andere landen uit het Zuiden – waarin we nog nauwelijks een teken kunnen ontwaren van enige *emergence*, terwijl de processen van *lumpen-ontwikkeling* zo goed als alleen het hele toneel van de werkelijkheid beheersen. Dat is onder meer het geval in Turkije, Iran en Egypte. Daarom bestempel ik ze als niet-opkomende landen, waarin de plannen voor een mogelijke ontwikkeling werden geaborteerd.

Het alternatief: naar een nieuwe golf van onafhankelijke initiatieven van het Zuiden

In onze analyse van de uitdagingen voor het Zuiden moeten we rekening houden met drie realiteiten: de volkeren, de naties en de staten.

Het is mogelijk een dominant blok op te bouwen dat bestaat uit verschillende onderdrukte en uitgebuite klassen, als alternatief voor het blok van de compradore burgerij en de overheid in haar dienst, die het uitbuitingssysteem van het imperialistische kapitalisme in stand houden.

De term "naties" verwijst naar het feit dat de imperialistische overheersing de waardigheid ontkent van "naties", gevormd door de geschiedenis van de maatschappijen in de periferieën. Die overheersing vernietigt hun eigenheid ten voordele van een verloederde "verwestering". De bevrijding van de volkeren is dan verbonden met de naties waar zij toe behoren. De slagzin "De naties willen bevrijding" is niet in strijd met de strijd van die volkeren. Integendeel, ze vormt hierop een aanvulling. Bevrijding betekent niet het herstel van het verleden – dat is de illusie van het achterom kijkende culturele nationalisme – maar de uitvinding van een nieuwe toekomst, gebaseerd op de radicale omvorming van de historische erfenis in plaats van op de kunstmatige import van een valse "moderniteit".

De verwijzing naar de staat is gebaseerd op de noodzaak zijn autonome kracht te erkennen in zijn relaties met het dominante blok, waarop hij zijn legitimiteit baseert, zelfs als dit blok volks en nationaal is. Niet alleen omdat de volksnationale vooruitgang moet worden beschermd tegen de permanente agressie van het nog altijd overheersende wereldimperialisme, maar ook – en misschien in het bijzonder – omdat "vooruitgang op het pad van de langdurige overgang" op zijn beurt de "ontwikkeling van de productiekrachten" vereist. Dat wil zeggen dat het noodzakelijk is om te doen wat het imperialisme de landen in de periferie juist verbiedt te doen: komaf maken met de erfenis van de mondiale polarisatie die onafscheidelijk verbonden is met de wereldomspannende uitbreiding van het historisch kapitalisme. Het programma is niet synoniem met "inhalen door imitatie van de modellen in de kapitalistische centra". Zulk inhaalmanoeuvre is onmogelijk en bovendien onwenselijk. Het vereist een andere benadering van de "modernisering/industrialisering", namelijk een benadering die steunt op de echte deelname van de volksklassen aan de invoering ervan en met als doelstelling dat de volksklassen er in ieder stadium van de vooruitgang onmiddellijk voordeel bij hebben.

"De staten willen onafhankelijkheid." Hier zit een dubbele doelstelling achter: onafhankelijkheid (een extreme vorm van autonomie) voor de werkende klassen en onafhankelijkheid van de druk, uitgeoefend door het kapitalistisch wereldsysteem. De "burgerij" (ruimer: de heer-

sende klasse die de machtsposities bij de staat bekleedt, wiens ambities altijd het pad van de burgerlijke evolutie volgen) is tegelijk nationaal en compradore van aard. Als de omstandigheden haar toelaten de graad van autonomie ten opzichte van het dominante imperialisme uit te breiden, zal ze het pad van "de nationale belangen" kiezen. In het andere geval zal ze zich als echte compradore burgerij onderwerpen aan de imperialistische eisen. In dit plan neemt de "nieuwe heersende klasse" (of "leidende groep") nog altijd een dubbelzinnige positie in, zelfs wanneer ze gesteund wordt door het blok van het volk, door het feit dat de "burgerlijke stroming" dit op z'n minst gedeeltelijk aanwakkert.

De juiste samenhang van deze drie realiteiten bepaalt het succes van de vooruitgang op de lange weg naar de bevrijding. Het is mogelijk om de vooruitgang van het volk, de bevrijding van de natie en de verovering van de staatsmacht verder te versterken. Als de tegenstelling tussen de volkswil en de overheid echter de kans krijgt zich te ontwikkelen, is het mogelijk dat elke vooruitgang wordt verijdeld.

Omdat noch het volk, noch de natie, noch de staten in de periferie een comfortabele plaats bekleden in het imperialistische systeem, blijft het Zuiden "het gebied van de stormen", waar permanent revoltes en opstanden uitbreken. En de recente geschiedenis is vooral een geschiedenis van revoltes en onafhankelijke (onafhankelijk van de heersende trends binnen het kapitalistische imperialistische systeem) initiatieven van de volkeren, de naties en de staten in de periferieën. Veel meer dan de vooruitgang van de productiekrachten en de relatief makkelijke sociale aanpassingen in de centra van het systeem zijn het deze initiatieven die – ondanks hun beperkingen en tegenstellingen – vorm hebben gegeven aan de meest cruciale veranderingen in de hedendaagse wereld.

De langdurige neergang van het afgedane kapitalisme/imperialisme en de langdurige overgang naar het socialisme zijn twee antagonistische polen. De neergang op zich zal de vooruitgang naar het socialisme niet op gang trekken. Integendeel, de logica dat het kapitaal deze uitdaging zal beantwoorden, leidt naar het hellende vlak van het barbarisme – "apartheid op wereldschaal". Niettemin schept deze neergang tezelfdertijd de voorwaarden voor een engagement om de weg in te slaan van de langdurige overgang naar het socialisme.

Hoe zijn deze twee mogelijke toekomstperspectieven met elkaar verbonden? De opbouw van een "andere wereld" is altijd ambivalent en draagt zowel het beste als het slechtste in zich en beide zijn mogelijk

Het is mogelijk een dominant blok op te bouwen dat bestaat uit verschillende onderdrukte en uitgebuite klassen, als alternatief voor het blok van de compradore burgerij en de overheid in haar dienst, die het uitbuitingssysteem van het imperialistische kapitalisme in stand houden.

De term "naties" verwijst naar het feit dat de imperialistische overheersing de waardigheid ontkent van "naties", gevormd door de geschiedenis van de maatschappijen in de periferieën. Die overheersing vernietigt hun eigenheid ten voordele van een verloederde "verwestering". De bevrijding van de volkeren is dan verbonden met de naties waar zij toe behoren. De slagzin "De naties willen bevrijding" is niet in strijd met de strijd van die volkeren. Integendeel, ze vormt hierop een aanvulling. Bevrijding betekent niet het herstel van het verleden – dat is de illusie van het achterom kijkende culturele nationalisme – maar de uitvinding van een nieuwe toekomst, gebaseerd op de radicale omvorming van de historische erfenis in plaats van op de kunstmatige import van een valse "moderniteit".

De verwijzing naar de staat is gebaseerd op de noodzaak zijn autonome kracht te erkennen in zijn relaties met het dominante blok, waarop hij zijn legitimiteit baseert, zelfs als dit blok volks en nationaal is. Niet alleen omdat de volksnationale vooruitgang moet worden beschermd tegen de permanente agressie van het nog altijd overheersende wereldimperialisme, maar ook – en misschien in het bijzonder – omdat "vooruitgang op het pad van de langdurige overgang" op zijn beurt de "ontwikkeling van de productiekrachten" vereist. Dat wil zeggen dat het noodzakelijk is om te doen wat het imperialisme de landen in de periferie juist verbiedt te doen: komaf maken met de erfenis van de mondiale polarisatie die onafscheidelijk verbonden is met de wereldomspannende uitbreiding van het historisch kapitalisme. Het programma is niet synoniem met "inhalen door imitatie van de modellen in de kapitalistische centra". Zulk inhaalmanoeuvre is onmogelijk en bovendien onwenselijk. Het vereist een andere benadering van de "modernisering/industrialisering", namelijk een benadering die steunt op de echte deelname van de volksklassen aan de invoering ervan en met als doelstelling dat de volksklassen er in ieder stadium van de vooruitgang onmiddellijk voordeel bij hebben.

"De staten willen onafhankelijkheid." Hier zit een dubbele doelstelling achter: onafhankelijkheid (een extreme vorm van autonomie) voor de werkende klassen en onafhankelijkheid van de druk, uitgeoefend door het kapitalistisch wereldsysteem. De "burgerij" (ruimer: de heer-

sende klasse die de machtsposities bij de staat bekleedt, wiens ambities altijd het pad van de burgerlijke evolutie volgen) is tegelijk nationaal en compradore van aard. Als de omstandigheden haar toelaten de graad van autonomie ten opzichte van het dominante imperialisme uit te breiden, zal ze het pad van "de nationale belangen" kiezen. In het andere geval zal ze zich als echte compradore burgerij onderwerpen aan de imperialistische eisen. In dit plan neemt de "nieuwe heersende klasse" (of "leidende groep") nog altijd een dubbelzinnige positie in, zelfs wanneer ze gesteund wordt door het blok van het volk, door het feit dat de "burgerlijke stroming" dit op z'n minst gedeeltelijk aanwakkert.

De juiste samenhang van deze drie realiteiten bepaalt het succes van de vooruitgang op de lange weg naar de bevrijding. Het is mogelijk om de vooruitgang van het volk, de bevrijding van de natie en de verovering van de staatsmacht verder te versterken. Als de tegenstelling tussen de volkswil en de overheid echter de kans krijgt zich te ontwikkelen, is het mogelijk dat elke vooruitgang wordt verijdeld.

Omdat noch het volk, noch de natie, noch de staten in de periferie een comfortabele plaats bekleden in het imperialistische systeem, blijft het Zuiden "het gebied van de stormen", waar permanent revoltes en opstanden uitbreken. En de recente geschiedenis is vooral een geschiedenis van revoltes en onafhankelijke (onafhankelijk van de heersende trends binnen het kapitalistische imperialistische systeem) initiatieven van de volkeren, de naties en de staten in de periferieën. Veel meer dan de vooruitgang van de productiekrachten en de relatief makkelijke sociale aanpassingen in de centra van het systeem zijn het deze initiatieven die – ondanks hun beperkingen en tegenstellingen – vorm hebben gegeven aan de meest cruciale veranderingen in de hedendaagse wereld.

De langdurige neergang van het afgedane kapitalisme/imperialisme en de langdurige overgang naar het socialisme zijn twee antagonistische polen. De neergang op zich zal de vooruitgang naar het socialisme niet op gang trekken. Integendeel, de logica dat het kapitaal deze uitdaging zal beantwoorden, leidt naar het hellende vlak van het barbarisme – "apartheid op wereldschaal". Niettemin schept deze neergang tezelfdertijd de voorwaarden voor een engagement om de weg in te slaan van de langdurige overgang naar het socialisme.

Hoe zijn deze twee mogelijke toekomstperspectieven met elkaar verbonden? De opbouw van een "andere wereld" is altijd ambivalent en draagt zowel het beste als het slechtste in zich en beide zijn mogelijk

(er bestaan geen geschiedkundige wetten vóór de gebeurtenissen zich hebben voorgedaan). Een eerste golf initiatieven van de volkeren, naties en staten in de periferie overspoelde de wereld in de 20^e eeuw, tot ongeveer 1980. Een tweede golf komt aangestormd. Sommige "opkomende" landen en andere, net als hun volkeren, verzetten zich tegen de tactieken waarmee de Triade van het collectieve imperialisme haar bewind wil bestendigen. De militaire interventie van Washington en de aan de VS onderworpen bondgenoten in de NAVO worden gedwarsboomd. Het financiële wereldsysteem stort in elkaar. Autonome regionale systemen komen in de plaats. De technologische monopolies van de oligopolies brokkelen af. De herovering van de controle over de natuurlijke rijkdommen staat op de agenda. Basisorganisaties en partijen van radicaal linkse signatuur gaan de strijd aan. In een aantal gevallen zijn ze er al in geslaagd af te rekenen met neoliberale programma's of ze zijn goed op weg om dat te doen. Deze initiatieven zijn hoofdzakelijk en fundamenteel anti-imperialistisch. Ze dragen het potentieel in zich om het pad van de langdurige socialistische omvorming in te slaan. Dit artikel is een vertaling van Samir Amin's bijdrage in *Pambazuka News*, nummer 580, 5 april 2012. Zie: <http://pambazuka.org/en/category/features/81307>.

Samir Amin is econoom en staat aan het hoofd van het Derde Wereldforum in Dakar. Hij is de auteur van een hele reeks boeken waaronder *Le développement inégal. Essai sur les formations sociales du capitalisme périphérique*, Éditions de Minuit, 1973; *La déconnexion*, La Découverte, 1986, en heel recent ook *Le monde arabe dans la longue durée: le printemps arabe?*, Le Temps des cerises, 2011.

Meer informatie en een volledige bibliografie in Samir Amin, *Beyond US hegemony*, Zed, Londen 2006, vooral hoofdstukken 2 (China) en 4 (India).

Detta avsnitt behandlar de viktigaste resultaten från den senaste undersökningen om
 den ekonomiska situationen för hushåll i Sverige. Undersökningen visar att
 den ekonomiska situationen för hushåll i Sverige har förbättrats sedan
 1995. Detta beror främst på att lönelönen har ökat och att
 arbetslösheten har minskat. Dessutom har den offentliga
 sektorn ökat och har bidragit till att den ekonomiska
 situationen för hushåll i Sverige har förbättrats. Detta
 innebär att hushåll i Sverige har fått en högre
 inkomst och har blivit rikare. Detta beror främst på
 att lönelönen har ökat och att arbetslösheten har
 minskat. Dessutom har den offentliga sektorn ökat
 och har bidragit till att den ekonomiska situationen
 för hushåll i Sverige har förbättrats. Detta innebär
 att hushåll i Sverige har fått en högre inkomst och
 har blivit rikare. Detta beror främst på att lönelönen
 har ökat och att arbetslösheten har minskat. Dessutom
 har den offentliga sektorn ökat och har bidragit till
 att den ekonomiska situationen för hushåll i Sverige
 har förbättrats. Detta innebär att hushåll i Sverige
 har fått en högre inkomst och har blivit rikare.

Detta avsnitt behandlar de viktigaste resultaten från den senaste undersökningen om
 den ekonomiska situationen för hushåll i Sverige. Undersökningen visar att
 den ekonomiska situationen för hushåll i Sverige har förbättrats sedan
 1995. Detta beror främst på att lönelönen har ökat och att
 arbetslösheten har minskat. Dessutom har den offentliga
 sektorn ökat och har bidragit till att den ekonomiska
 situationen för hushåll i Sverige har förbättrats. Detta
 innebär att hushåll i Sverige har fått en högre
 inkomst och har blivit rikare. Detta beror främst på
 att lönelönen har ökat och att arbetslösheten har
 minskat. Dessutom har den offentliga sektorn ökat
 och har bidragit till att den ekonomiska situationen
 för hushåll i Sverige har förbättrats. Detta innebär
 att hushåll i Sverige har fått en högre inkomst och
 har blivit rikare. Detta beror främst på att lönelönen
 har ökat och att arbetslösheten har minskat. Dessutom
 har den offentliga sektorn ökat och har bidragit till
 att den ekonomiska situationen för hushåll i Sverige
 har förbättrats. Detta innebär att hushåll i Sverige
 har fått en högre inkomst och har blivit rikare.

(er bestaan geen geschiedkundige wetten vóór de gebeurtenissen zich hebben voorgedaan). Een eerste golf initiatieven van de volkeren, naties en staten in de periferie overspoelde de wereld in de 20^e eeuw, tot ongeveer 1980. Een tweede golf komt aangestormd. Sommige "opkomende" landen en andere, net als hun volkeren, verzetten zich tegen de tactieken waarmee de Triade van het collectieve imperialisme haar bewind wil bestendigen. De militaire interventie van Washington en de aan de VS onderworpen bondgenoten in de NAVO worden gedwarsboomd. Het financiële wereldsysteem stort in elkaar. Autonome regionale systemen komen in de plaats. De technologische monopolies van de oligopolies brokkelen af. De herovering van de controle over de natuurlijke rijkdommen staat op de agenda. Basisorganisaties en partijen van radicaal linkse signatuur gaan de strijd aan. In een aantal gevallen zijn ze er al in geslaagd af te rekenen met neoliberale programma's of ze zijn goed op weg om dat te doen. Deze initiatieven zijn hoofdzakelijk en fundamenteel anti-imperialistisch. Ze dragen het potentieel in zich om het pad van de langdurige socialistische omvorming in te slaan. Dit artikel is een vertaling van Samir Amins bijdrage in *Pambazuka News*, nummer 580, 5 april 2012. Zie: <http://pambazuka.org/en/category/features/81307>.

Samir Amin is econoom en staat aan het hoofd van het Derde Wereldforum in Dakar. Hij is de auteur van een hele reeks boeken waaronder *Le développement inégal. Essai sur les formations sociales du capitalisme périphérique*, Éditions de Minuit, 1973; *La déconnexion*, La Découverte, 1986, en heel recent ook *Le monde arabe dans la longue durée: le printemps arabe?*, Le Temps des cerises, 2011.

Meer informatie en een volledige bibliografie in Samir Amin, *Beyond US hegemony*, Zed, Londen 2006, vooral hoofdstukken 2 (China) en 4 (India).

Is de nationalisering van YPF door Argentinië een aanval tegen de Spaanse staat?

De voorbije dagen lanceerde de pers een grootschalige aanval tegen de beslissing van de Argentijnse regering om Yacimientos Petroliferos Fiscales (YPF¹) te nationaliseren. Deze beslissing van een soevereine regering deed heel wat inkt vloeien. De belangrijkste Spaanse radio- en tv-zenders besteedden er meerdere uren aan. De algemene teneur was duidelijk: de nationalisering van YPF is een "aanval tegen de Spaanse staat".

Wij willen geen banale discussie over de vraag of Repsol² nu al dan niet een Spaanse onderneming is. Dat is niet echt belangrijk. Wanneer de mogelijke overname van Repsol door de Russische groep Lukoil bekend raakte in 2008, verklaarde de huidige Spaanse regeringsvoorzitter Mariano Rajoy³ nog dat "onze olie, ons gas en onze energie niet in de handen van een Russische onderneming mogen vallen, want dat zal ons herleiden tot een land dat in de laagste afdeling speelt. We zullen dat dan ook niet aanvaarden". Wat Rajoy in 2008 onaanvaardbaar vond voor Spanje, zou Argentinië nu moeten aanvaarden. Maar Argentinië is vast plan om niet langer in de laatste divisie te spelen.

Voor we dit probleem iets grondiger analyseren en om de beslissing van de Argentijnse regering iets begrijpelijker te maken moeten we verduidelijken hoe de petroleumkwestie in elkaar zit. Het gaat hier immers helemaal niet over een aanval tegen buitenlandse belangen.

- 1 De energieonderneming Yacimientos Petroliferos Fiscales (YPF) werd in 1922 opgericht als staatsbedrijf. Ze werd in 1993 geprivatiseerd en in 1999 overgenomen door het Spaanse bedrijf Repsol. Zo ontstond de gemengde onderneming Repsol YPF. In 2012 hernationaliseerde presidente Cristina Fernández de Kirchner het bedrijf.
- 2 Repsol is een Spaanse oliemultinational.
- 3 Mariano Rajoy is de voorzitter van de Spaanse regering. Een functie die men in andere landen meestal eerste minister noemt.

Integendeel, de Argentijnse regering wil enkel als staat haar eigen belangen verdedigen. Dat dit onaanvaardbaar is in neoliberale ogen, spreekt voor zich. Vertegenwoordigers van deze strekking menen dat de belangen van ondernemingen oneindig veel belangrijker zijn dan die van staten.

Oliewinning is een ingewikkeld proces. Om de persberichten die hierover door de media werden verspreid – en die overigens bol staat van de inhoudsloze holle slogans – te ontkrachten, moeten we dat proces in zijn verschillende fases ontrafelen.

Olieputten hebben maar een tijdelijk leven en produceren van in het begin steeds minder olie. Dat komt door de daling van de druk van het gas dat de olie naar boven stuwt.

De kosten en baten zijn zeer verschillend in elk van deze fases. De ontginning levert immers enkel winst op bij de extractie. Tijdens twee voorafgaande fases etappes moet geïnvesteerd worden en er moet op voorhand berekend worden welke werkingskost zich aandient tijdens de laatste fase. Want de putten worden niet zomaar achtergelaten, maar vol beton gestort om milieuschade te voorkomen.

Met deze elementaire kennis kunnen we nu onze analyse van de kwestie YPF aanvatten.

Toen Repsol YPF overnam, kreeg het een efficiënte onderneming in handen met meer dan 50 jaar ervaring. Dank zij YPF kon Argentinië volledig in haar eigen oliebehoeften voorzien. (Elk jaar werden er gemiddeld 80 putten geboord. Na de overname boorde Repsol er gemiddeld 8 per jaar.)

Aangezien de opbrengst van de putten daalt, moeten er elk jaar nieuwe putten worden geboord om dit verlies te compenseren. De voorbije 10 jaar is de productie tot de helft teruggevallen doordat er minder putten werden geboord. (Er werd geen geld vrijgemaakt om te investeren.) De oorspronkelijke zelfvoorziening van het land kwam in het gedrang; in 2011 moest voor 10 miljoen dollar aan olie worden ingevoerd.

Gezien de geleidelijke productiedaling had de Argentijnse regering al meer dan een jaar geleden aan Repsol gevraagd een investeringsplan op te stellen. Repsol weigerde niet formeel, maar deed wel niets. De contracten voorzagen overigens in een investeringsplan, maar ze bleven systematisch onuitgevoerd. Ook de afsluiting van de lege putten liet op zich wachten, met aanzienlijke milieuschade als gevolg. (In 2002 werd een eerste klacht genoteerd.)

Een laatste feit om in herinnering te brengen. Repsol heeft al die jaren enkel veel winst geperst uit de al functionerende olieputten en

Is de nationalisering van YPF door Argentinië een aanval tegen de Spaanse staat?

De voorbije dagen lanceerde de pers een grootschalige aanval tegen de beslissing van de Argentijnse regering om Yacimientos Petroliferos Fiscales (YPF¹) te nationaliseren. Deze beslissing van een soevereine regering deed heel wat inkt vloeien. De belangrijkste Spaanse radio- en tv-zenders besteedden er meerdere uren aan. De algemene teneur was duidelijk: de nationalisering van YPF is een "aanval tegen de Spaanse staat".

Wij willen geen banale discussie over de vraag of Repsol² nu al dan niet een Spaanse onderneming is. Dat is niet echt belangrijk. Wanneer de mogelijke overname van Repsol door de Russische groep Lukoil bekend raakte in 2008, verklaarde de huidige Spaanse regeringsvoorzitter Mariano Rajoy³ nog dat "onze olie, ons gas en onze energie niet in de handen van een Russische onderneming mogen vallen, want dat zal ons herleiden tot een land dat in de laagste afdeling speelt. We zullen dat dan ook niet aanvaarden". Wat Rajoy in 2008 onaanvaardbaar vond voor Spanje, zou Argentinië nu moeten aanvaarden. Maar Argentinië is vast plan om niet langer in de laatste divisie te spelen.

Voor we dit probleem iets grondiger analyseren en om de beslissing van de Argentijnse regering iets begrijpelijker te maken moeten we verduidelijken hoe de petroleumkwestie in elkaar zit. Het gaat hier immers helemaal niet over een aanval tegen buitenlandse belangen.

- 1 De energieonderneming Yacimientos Petroliferos Fiscales (YPF) werd in 1922 opgericht als staatsbedrijf. Ze werd in 1993 geprivatiseerd en in 1999 overgenomen door het Spaanse bedrijf Repsol. Zo ontstond de gemengde onderneming Repsol YPF. In 2012 hernationaliseerde presidente Cristina Fernández de Kirchner het bedrijf.
- 2 Repsol is een Spaanse oliemultinational.
- 3 Mariano Rajoy is de voorzitter van de Spaanse regering. Een functie die men in andere landen meestal eerste minister noemt.

Integendeel, de Argentijnse regering wil enkel als staat haar eigen belangen verdedigen. Dat dit onaanvaardbaar is in neoliberale ogen, spreekt voor zich. Vertegenwoordigers van deze strekking menen dat de belangen van ondernemingen oneindig veel belangrijker zijn dan die van staten.

Oliewinning is een ingewikkeld proces. Om de persberichten die hierover door de media werden verspreid – en die overigens bol staat van de inhoudsloze holle slogans – te ontcrachten, moeten we dat proces in zijn verschillende fases ontrafelen.

Olieputten hebben maar een tijdelijk leven en produceren van in het begin steeds minder olie. Dat komt door de daling van de druk van het gas dat de olie naar boven stuwt.

De kosten en baten zijn zeer verschillend in elk van deze fases. De ontginning levert immers enkel winst op bij de extractie. Tijdens twee voorafgaande fases etappes moet geïnvesteerd worden en er moet op voorhand berekend worden welke werkingskost zich aandient tijdens de laatste fase. Want de putten worden niet zomaar achtergelaten, maar vol beton gestort om milieuschade te voorkomen.

Met deze elementaire kennis kunnen we nu onze analyse van de kwestie YPF aanvatten.

Toen Repsol YPF overnam, kreeg het een efficiënte onderneming in handen met meer dan 50 jaar ervaring. Dank zij YPF kon Argentinië volledig in haar eigen oliebehoeften voorzien. (Elk jaar werden er gemiddeld 80 putten geboord. Na de overname boorde Repsol er gemiddeld 8 per jaar.)

Aangezien de opbrengst van de putten daalt, moeten er elk jaar nieuwe putten worden geboord om dit verlies te compenseren. De voorbije 10 jaar is de productie tot de helft teruggevallen doordat er minder putten werden geboord. (Er werd geen geld vrijgemaakt om te investeren.) De oorspronkelijke zelfvoorziening van het land kwam in het gedrang; in 2011 moest voor 10 miljoen dollar aan olie worden ingevoerd.

Gezien de geleidelijke productiedaling had de Argentijnse regering al meer dan een jaar geleden aan Repsol gevraagd een investeringsplan op te stellen. Repsol weigerde niet formeel, maar deed wel niets. De contracten voorzagen overigens in een investeringsplan, maar ze bleven systematisch onuitgevoerd. Ook de afsluiting van de lege putten liet op zich wachten, met aanzienlijke milieuschade als gevolg. (In 2002 werd een eerste klacht genoteerd.)

Een laatste feit om in herinnering te brengen. Repsol heeft al die jaren enkel veel winst geperst uit de al functionerende olieputten en

nieuwe investeringen verwaarloosd. De winst werd jaarlijks geïnvesteerd in landen waarin Repsol belangen heeft, vooral in Libië. Dat was regelrechte plundering en berokkenen van schade.

Het gaat hier om de fundamentele vraag of een soevereine staat het recht heeft zich al dan niet te verdedigen tegen de manoeuvres van een onderneming die ondertekende contracten met voeten treedt, de Argentijnse handelsbalans destabiliseert en een vroeger zelfvoorzienend land volledig afhankelijk maakt van de invoer van olie. Voor de neoliberale pleitbezorgers primeren de ondernemingen op de staat, maar dergelijke opvatting is onaanvaardbaar voor de Argentijnse burgers of die van om het even welk land.

Er is maar één mogelijke conclusie: de Spaanse regering heeft met de steun van de grote communicatielobby's de kwestie Repsol gebruikt om de aandacht af te leiden van wat echt belangrijk is: de ongebreidelde besparingen in de Spaanse economie en de aantasting van het welzijn van de Spaanse burgers. Ondertussen krijgt de Argentijnse regering die maatregelen neemt om de controle over de YPF-kantoren te verwerven, een storm van kritiek over zich: "Ze hebben ze als honden weggestuurd. Ze kregen een kwartier om de bureaus te verlaten." Maar de verbergt een andere volledig andere werkelijkheid: men moest zo wel optreden omdat men slecht bestuur vermoedde en kon verwachten dat men de bewijzen van fraude zou aten verdwijnen.

De wederzijdse investeringen tussen Argentinië en Spanje en ook de beslechting van geschillen zijn opgenomen in het Bilateraal Contract van 1992. Op deze wettelijke structuur kunnen zowel de Argentijnse regering als Repsol een beroep kunnen doen. Maar veel belangrijker is dat het naderende conflict, gezien de verschillen tussen de Spaanse eis en de diagnose van de Argentijnse overheid, veel meer een politiek dan een technisch karakter heeft. Financiële tekorten, milieuschade en de staat van de infrastructuur moeten eveneens in rekening gebracht worden om de waarde van YPF correct te kunnen schatten.

"Naarmate we een beter zicht op de intriges krijgen en de geheime informatie kunnen ontwarren, zullen de cijfers over de waarde⁴ van het bedrijf herzien worden", zei Kicillof, de Argentijnse viceminister van Economie. "We hebben ontdekt dat YPF ongeveer 9 miljard dollar schulden heeft." Dit betekent dat het passief van de onderneming bijna even groot is als het bedrag dat de Spaanse directie wilde eisen voor het

4 De waardebepaling is belangrijk om de eventuele schadeloosstelling van Repsol vast te stellen.

Centro Internacional de Arreglo de Diferencias Relativas a Inversiones (CIADI).⁵

Volgens de officiële mededeling van gisteren zullen de gouverneurs⁶ deelnemen aan de waardebeoordeling van YPF voor wat betreft de evaluatie van de achtergelaten infrastructuur. "Ze zullen moeten betalen voor de verwaarlozing van de infrastructuur, we zullen niet buigen", zo zei de Argentijnse minister van het Planbureau en hij voegde eraan toe: "We zullen provincie per provincie de milieuschade herstellen die veroorzaakt is door de pijpleidingen."

Kicillof spaarde ook de kritiek niet op de manier waarop Repsol YPF bestuurde, vooral het gebrek aan investeringen om de productie te verhogen. "De doelstellingen van YPF moeten in overeenstemming zijn met die van Argentinië", zei hij en voegde eraan toe dat het Spaanse management enkel geïnteresseerd was "in de maximale toename van de winst en de systematische afname van de olieproductie".

Tot slot van zijn uiteenzetting en vooraleer de vragen, onthullingen en aanvallen van de tegenpartijen te beantwoorden, verwees Kicillof naar de kritieken vanuit diverse sectoren die een negatieve perceptie van ondernemers vrezden. Zo bekritiseerde hij diegenen die "het spook van de juridische zekerheid" inroepen en hij herinnerde eraan dat Repsol "vooraleer het zich YPF toe-eigende, zelf heel klein was" en de opbrengsten van YPF "er tot de laatste druppel heeft uitgeperst".

Nu we meer klaarheid hebben over de situatie, moeten we ook elke media-aanval op de Argentijnse Republiek in twijfel trekken. De aanvallen betreffen hier in de eerste plaats het soevereine recht van een land op zelfbeschikking over de eigen natuurlijke rijkdommen. Dit recht wordt betwist in naam van de belangen van de grote bedrijven die voorrang moeten hebben op belangen van staten. Of erger nog, ze verbergen de bedrijfsbelangen achter een patriottisch belang door de beslissing van een soeverein land om energiebronnen te nationaliseren, te bestempelen als "een aanval op de Spaanse staat".

Dit artikel is verschenen in *La Mancha Obrera* op 21 april 2012.
Zie <http://www.lamachaobrera.es/?p=12865>.

5 Het CIADI of ICSID in het Engels (International Centre for Settlement of Investment Disputes) is een autonome internationale instelling voor de behandeling van investeringsgeschillen tussen staten of inwoners van andere staten. Meer dan 140 landen zijn er lid van.

6 Argentinië is een federale republiek met 23 provincies die worden geleid door verkozen gouverneurs.

nieuwe investeringen verwaarloosd. De winst werd jaarlijks geïnvesteerd in landen waarin Repsol belangen heeft, vooral in Libië. Dat was regelrechte plundering en berokkenen van schade.

Het gaat hier om de fundamentele vraag of een soevereine staat het recht heeft zich al dan niet te verdedigen tegen de manoeuvres van een onderneming die ondertekende contracten met voeten treedt, de Argentijnse handelsbalans destabiliseert en een vroeger zelfvoorzienend land volledig afhankelijk maakt van de invoer van olie. Voor de neoliberale pleitbezorgers primeren de ondernemingen op de staat, maar dergelijke opvatting is onaanvaardbaar voor de Argentijnse burgers of die van om het even welk land.

Er is maar één mogelijke conclusie: de Spaanse regering heeft met de steun van de grote communicatielobby's de kwestie Repsol gebruikt om de aandacht af te leiden van wat echt belangrijk is: de ongebreidelde besparingen in de Spaanse economie en de aantasting van het welzijn van de Spaanse burgers. Ondertussen krijgt de Argentijnse regering die maatregelen neemt om de controle over de YPF-kantoren te verwerven, een storm van kritiek over zich: "Ze hebben ze als honden weggestuurd. Ze kregen een kwartier om de bureaus te verlaten." Maar de verbergt een andere volledig andere werkelijkheid: men moest zo wel optreden omdat men slecht bestuur vermoedde en kon verwachten dat men de bewijzen van fraude zou aten verdwijnen.

De wederzijdse investeringen tussen Argentinië en Spanje en ook de beslechting van geschillen zijn opgenomen in het Bilateraal Contract van 1992. Op deze wettelijke structuur kunnen zowel de Argentijnse regering als Repsol een beroep kunnen doen. Maar veel belangrijker is dat het naderende conflict, gezien de verschillen tussen de Spaanse eis en de diagnose van de Argentijnse overheid, veel meer een politiek dan een technisch karakter heeft. Financiële tekorten, milieuschade en de staat van de infrastructuur moeten eveneens in rekening gebracht worden om de waarde van YPF correct te kunnen schatten.

"Naarmate we een beter zicht op de intriges krijgen en de geheime informatie kunnen ontwarren, zullen de cijfers over de waarde⁴ van het bedrijf herzien worden", zei Kicillof, de Argentijnse viceminister van Economie. "We hebben ontdekt dat YPF ongeveer 9 miljard dollar schulden heeft." Dit betekent dat het passief van de onderneming bijna even groot is als het bedrag dat de Spaanse directie wilde eisen voor het

4 De waardebepaling is belangrijk om de eventuele schadeloosstelling van Repsol vast te stellen.

Centro Internacional de Arreglo de Diferencias Relativas a Inversiones (CIADI).⁵

Volgens de officiële mededeling van gisteren zullen de gouverneurs⁶ deelnemen aan de waardebeoordeling van YPF voor wat betreft de evaluatie van de achtergelaten infrastructuur. “Ze zullen moeten betalen voor de verwaarlozing van de infrastructuur, we zullen niet buigen”, zo zei de Argentijnse minister van het Planbureau en hij voegde eraan toe: “We zullen provincie per provincie de milieuschade herstellen die veroorzaakt is door de pijpleidingen.”

Kicillof spaarde ook de kritiek niet op de manier waarop Repsol YPF bestuurde, vooral het gebrek aan investeringen om de productie te verhogen. “De doelstellingen van YPF moeten in overeenstemming zijn met die van Argentinië”, zei hij en voegde eraan toe dat het Spaanse management enkel geïnteresseerd was “in de maximale toename van de winst en de systematische afname van de olieproductie”.

Tot slot van zijn uiteenzetting en vooraleer de vragen, onthullingen en aanvallen van de tegenpartijen te beantwoorden, verwees Kicillof naar de kritieken vanuit diverse sectoren die een negatieve perceptie van ondernemers vrezden. Zo bekritiseerde hij diegenen die “het spook van de juridische zekerheid” invoeren en hij herinnerde eraan dat Repsol “vooraleer het zich YPF toe-eigende, zelf heel klein was” en de opbrengsten van YPF “er tot de laatste druppel heeft uitgeperst”.

Nu we meer klaarheid hebben over de situatie, moeten we ook elke media-aanval op de Argentijnse Republiek in twijfel trekken. De aanvallen betreffen hier in de eerste plaats het soevereine recht van een land op zelfbeschikking over de eigen natuurlijke rijkdommen. Dit recht wordt betwist in naam van de belangen van de grote bedrijven die voorrang moeten hebben op belangen van staten. Of erger nog, ze verbergen de bedrijfsbelangen achter een patriottisch belang door de beslissing van een soeverein land om energiebronnen te nationaliseren, te bestempelen als “een aanval op de Spaanse staat”.

Dit artikel is verschenen in *La Mancha Obrera* op 21 april 2012.

Zie <http://www.lamachaobrera.es/?p=12865>.

5 Het CIADI of ICSID in het Engels (International Centre for Settlement of Investment Disputes) is een autonome internationale instelling voor de behandeling van investeringsgeschillen tussen staten of inwoners van andere staten. Meer dan 140 landen zijn er lid van.

6 Argentinië is een federale republiek met 23 provincies die worden geleid door verkozen gouverneurs.

Over de ontdekking van het Higgs-deeltje

Al het maatschappelijke leven is in wezen praktisch. Alle mysteries die de theorie tot mysticisme verleiden, vinden hun rationele oplossing in de menselijke praktijk en in het begrijpen van deze praktijk.¹

In memoriam Ludo Martens (1946-2011)²

Op 4 juli 2012 heeft de Europese Organisatie voor atoomonderzoek (CERN³) te Geneve een bericht de wereld ingestuurd dat in de geschiedenisboeken zal komen: "De proefnemingen van CERN-experimenten nemen een deeltje waar waarvan de kenmerken in overeenstemming zijn met het zo lang verwachte boson van Higgs."⁴

Om de massa te verklaren van deeltjes die een massa bezitten hebben Robert Brout en François Englert van de Université libre in Brussel (ULB) in 1964 een mechanisme voorgesteld dat later het "mechanisme van Higgs" werd genoemd.⁵ Dit mechanisme werd gelijktijdig voorgesteld

1 K. Marx, *Stellingen over Feuerbach*, 8e stelling, 1845. <http://www.marxists.org/nederlands/marx-engels/1845/1845feuerbach.htm>.

2 Ludo Martens was voorzitter van de Partij van de Arbeid van België van 1979 tot 2008. De revolutionaire moraal zag hij als een kracht in handen van de onderdrukten, gebaseerd op de wetenschappelijke kennis van de wereld en op revolutionair optimisme.

3 CERN was oorspronkelijk een afkorting voor *Conseil Européen pour la Recherche Nucléaire* (Europese Raad voor Kernonderzoek). Bij de oprichting in 1954 koos men als naam "Europese organisatie voor kernonderzoek". Men blijft naar de instelling verwijzen met het oorspronkelijke letterwoord. Tegenwoordig duidt men het CERN ook aan als "Europees laboratorium voor deeltjesfysica".

4 CERN, Persmededeling. <http://press.web.cern.ch/press/pressreleases/Releases2012/PR17.12f.html>.

5 De inertie of traagheid van een lichaam wordt gevormd door haar verzet tegen een verandering van snelheid (versnelling). De inertie hangt af van de massa van het lichaam: hoe groter het lichaam, hoe groter de kracht die nodig zal zijn om zijn beweging te veranderen. De term massa wijst twee grootheden aan die bij een lichaam horen: de ene meet de inertie van het lichaam (*de inerte massa*) en de andere de bijdrage van het lichaam aan de zwaarte-

door Peter Higgs van Universiteit van Edinburg en zijn naam werd weerhouden om het mechanisme te benoemen en het deeltje dat er bij hoort, het boson van Higgs.

Onder het "standaardmodel" verstaat men de nauwkeurigste en de compleetste theorie die ooit werd uitgewerkt om de fundamentele wisselwerkingen in de natuur te begrijpen.⁶ Het mechanisme van Higgs is een essentieel onderdeel van het standaardmodel. Het toont hoe de wisselwerking over zeer kleine afstanden verloopt tussen elementaire deeltjes. De zwakke kernkracht is verantwoordelijk voor meerdere vormen van radioactief verval. De elektromagnetische kracht oefent een wisselwerking uit over grote afstanden (oneindig bereik). Het mechanisme van Higgs toont dat deze krachten een gemeenschappelijke oorsprong kunnen hebben.

Sheldon Glashow, Abdus Salam en Steven Weinberg, fysicatheoretici, werkten in 1973 een theorie uit die de elektromagnetische en zwakke kernkracht verenigde. Ze hebben er de Nobelprijs voor gekregen in 1979. Het bestaan van W- en Z-deeltjes (bosonen met massa) werd door deze theorie voorspeld. In 1983 werden deze deeltjes in het CERN ontdekt en de onderzoekers Carlo Rubbia en Simon van der Meer kregen er het jaar nadien de Nobelprijs voor.

In het artikel van professor Matt Strassler, "Waarom het Higgs-deeltje belangrijk is" worden de ideeën aan de basis van het mechanisme van Higgs, volledig ontwikkeld. Hier belichten we enkele punten over de ontdekking van 4 juli 2012.

We kennen vandaag nog maar de allereerste aspecten van deze nieuwe massawisselwerking uitgeoefend door het Higgs-deeltje. De CERN-mededeling van 4 juli sluit trouwens af met volgende woorden: "De formele

kracht (*gewicht*), bijvoorbeeld die van de aarde. De gelijkheid van twee grootheden is door onderzoek vastgesteld. Men identificeert ze dan. De massa speelt een rol in de beroemdste formule van de klassieke fysica (Newton): $\text{kracht} = \text{massa} \times \text{versnelling}$. De massa is hier een intrinsieke eigenschap van een lichaam, onafhankelijk van de externe omgeving. In het concept dat in 1964 werd ingevoerd en door de ontdekking van 4 juli 2012 bevestigd, is de massa van een elementair deeltje echter het resultaat van een wisselwerking van dit lichaam met het massawisselwerkingsveld, het veld van Brout-Englert-Higgs.

Een veld is een fysische realiteit die de hele ruimte inneemt en die op elk ogenblik en in elk punt een waarde heeft. Enkele voorbeelden: temperatuur, druk, dichtheid worden bepaald in elk punt in de tijd en in de ruimte. Zie ook J.-P. Kerckhofs en Jean Pestieau, "Licht en materie verklaard", *Marxistische Studies*, nr. 97, 2012, p. 75 e.v.

- 6 Tot 4 juli 2012 werden vier fundamentele natuurkrachten vooropgesteld: de zwaartekracht (groot bereik), de elektromagnetische kracht (groot bereik), de zwakke kernkracht (klein bereik) en de sterke kernkracht. Sinds 4 juli is er nu ook de massawisselwerking uitgeoefend door het mechanisme van Higgs. Het standaardmodel betreft al deze krachten, uitgezonderd de zwaartekracht. Zie de tabel met de elementaire deeltjes.

bepaling van de kenmerken van het nieuwe deeltje zal veel tijd vergen en een groot aantal gegevens vereisen. Maar wat ook de eigenschappen van het boson van Higgs zijn, we staan op het punt een grote stap vooruit te zetten in ons inzicht in de fundamentele structuur van de materie.”

Tabel van elementaire deeltjes

Fermionen			Bosonen		
Quarks	u up	c charm	t top	g gluon	Dragers van de interactiekrachten
	d down	s strange	b bottom	γ foton	
Leptonen	ν_e neutrino e	ν_μ neutrino μ	ν_τ neutrino τ	W boson W	
	e elektron	μ muon	τ tau	Z boson Z	
				H boson van Higgs	

Quarks en leptonen zijn fermionen

Ieder fermion (quark of lepton) heeft ook een overeenstemmend antideeltje. Zo heeft het elektron een tegendeeltje, het positron met een tegenovergestelde elektrische lading. Toch is het niet onmogelijk dat de neutrino's van elke type, met een elektrische lading gelijk aan nul, elkaars eigen tegendeeltje zijn.

De quarks verschijnen in drie varianten (kleuren genoemd). Zo verschijnt de quark u in deze drie varianten.

Bosonen zijn de dragers van de interactiekrachten

De gluonen verschijnen in acht verschillende varianten. Ze zijn de dragers van de sterke kernkracht waaraan alleen de quarks gevoelig zijn.⁷

Alle fermionen, behalve de neutrino's, zijn gevoelig voor de elektromagnetische kracht die door het foton wordt gedragen.⁸

Alle fermionen zijn gevoelig voor de zwakke kernkracht die door de Z - en W -bosonen wordt gedragen.⁹

Noteren we ook nog dat alle elementaire deeltjes, fermionen en bosonen, gevoelig zijn voor de zwaarte kracht die door het graviton wordt gedragen, een nog niet ontdekt boson.

De enige deeltjes met een massa gelijk aan nul (ongevoelig voor het mechanisme van Brout-Englert-Higgs) zijn de fotonen, de acht gluonen en het graviton.

Van de theorie naar het experiment (praktijk)

Het CERN is een openbaar multinational bedrijf met een Europese kern. De organisatie legt zich toe op fundamenteel onderzoek.¹⁰ Twin-

7 Deze kracht combineert over het algemeen quarks tot protonen, neutronen en kernen.

8 Deze kracht verbindt de elektronen in de atoomkernen en maakt van atomen en moleculen onderscheiden eenheden.

9 Deze kracht is verantwoordelijk voor de straling van neutrino's door de zon en kerncentrales.

10 Over het CERN, zie [http:// public.web.cern.ch/public/Welcome.html](http://public.web.cern.ch/public/Welcome.html). Te lezen: Maurice Jacob, 2001, *Au cœur de la matière : La physique des particules élémentaires*,

tig Europese landen zijn er lid van, ondermeer Duitsland, Frankrijk, het Verenigd Koninkrijk en Italië. De wetenschappelijke successen als collectieve onderneming verhinderen tot nog toe misplaatste rechtstreekse interventies van staten en multinationale bedrijven. In tegenstelling tot heel wat onderzoeksinstituten in de Verenigde Staten is het CERN niet verbonden met het militair-industrieel complex, geheimhouding en brevetten. Dat blijkt uit haar stichtingsverklaring: "De Organisatie verzekert de samenwerking tussen Europese staten op het vlak van zuiver wetenschappelijk en fundamenteel onderzoek en voor ander onderzoek dat hiermee een wezenlijk verbonden is. De Organisatie onthoudt zich van elke activiteit met militaire doeleinden en de resultaten van haar wetenschappelijk en theoretisch werk worden gepubliceerd of op een andere wijze algemeen toegankelijk gemaakt."¹¹

De natuurkundigen en hun instituten, of het nu om staten gaat of niet, zijn verantwoordelijk voor de financiering, de realisatie en de benutting van de experimenten waaraan ze meewerken. Het CERN investeert een belangrijk deel van haar begroting in de bouw van nieuwe deeltjesversnellers zoals de Large Hadron Collider (LHC) en het draagt slechts gedeeltelijk de kosten van de experimenten.

Het CERN stelt ongeveer 2.400 personen tewerk. In samenwerking met zijn partners van over de hele wereld werkt en bouwt het wetenschappelijke en technisch personeel van het laboratorium de deeltjesversnellers uit en staat het in voor het correct functioneren ervan. Het draagt ook bij aan de voorbereiding en uitvoering van de ingewikkelde wetenschappelijke experimenten en aan de analyse en de interpretatie van de resultaten.

Zowat 10.000 wetenschappers-bezoekers, of de helft van de fysici die zich wereldwijd toeleggen op de deeltjesfysica, komen naar het CERN om onderzoek te verrichten. 608 universiteiten of onderzoeksinstituten en 113 nationaliteiten zijn er vertegenwoordigd.

Een organisatie als het CERN kan niet werken zonder een planning die meerdere generaties overspant. De idee van de LHC is gelanceerd in het midden van de jaren tachtig. De bouw ervan duurde van 1998 tot 2008. (Tegelijkertijd werden ook vier grote detectoren gebouwd.) De conceptie ervan ging dus nog vooraf aan de in werking stelling van zijn voorganger, de Large Electron-Positron Collider (LEP of grote elektron-

Odile Jacob, Paris. ISBN: 978-2-7381-0980-4. De pagina's 23 tot 28 worden geciteerd op <http://studies.d-meeus.be/wikindx3/index.php?action=resourceView&id=994>.

11 Unesco, *Guide des archives...*, CERN.

Zie http://www.unesco.org/archives/sio/Fre/presentation_print_fr.php?idOrg=1003.

positronbotser). Hij startte op begin 1989 en werd gesloten in 2000 na het behalen van uitermate precieze resultaten die een stevige experimentele basis hebben gegeven aan het standaardmodel, zonder daarbij het boson van Higgs te rekenen.

In december 2011 werd aangekondigd dat het niet onmogelijk was dat er een deeltje met gelijkaardige eigenschappen als die van het boson van Higgs bestaat met een massa gelijk aan 125-126 GeV¹². Tussen december 2011 en de bekendmaking van de ontdekking op 4 juli 2012 werd een fantastisch collectief werk geleverd. Tientallen voorstellen werden gedaan door de basis en gecentraliseerd op het gepaste niveau en in de praktijk omgezet om de prestaties van de LHC en de CMS- en ATLAS-detectoren te verbeteren.¹³ Een dergelijk succes vereist twee voorwaarden.¹⁴ Eerst en vooral moet alle persoonlijke kennis, intuïtie en wilskracht verenigd worden. Vervolgens zijn er kolossale middelen nodig, – we spreken hier over miljarden euro – om dergelijke wetenschappelijke experimenten tot een goed eind te brengen. Die middelen komen uit de belastingen die door honderden miljoenen werkende mensen in de hele wereld betalen.

Fundamenteel onderzoek en imperialisme

Het experiment werpt ook een licht op uiteenlopende aspecten van de betrekkingen tussen Europa en de Verenigde Staten op het vlak van onderzoek en de verschillende houding die Europa en de Verenigde Staten aannemen op dit vlak.

De onderlinge relaties worden natuurlijk gekenmerkt door zowel samenwerking als concurrentie. Talrijke Amerikaanse onderzoekers doen mee aan de werkzaamheden van het CERN en de Verenigde Staten hebben in 1997 het statuut van waarnemer bekomen. De VS-politiek heeft nochtans lange tijd de voorrang gegeven aan zuiver nationale instrumenten.

12 1 GeV is een miljard elektronvolt. Eén eV is de energieverandering die een vrij deeltje met een lading gelijk aan die van een elektron (de elementaire lading *e*) ondervindt wanneer het in een elektrisch veld een weg aflegt tussen twee punten die een onderling potentiaalverschil van 1 volt hebben. In deze eenheid worden de massa's van de zwaarste elementaire deeltjes gemeten zoals de W, Z, H en t. (Zie de tabel van de elementaire deeltjes).

13 Over de CMS, zie <http://cms.web.cern.ch/>. Over ATLAS, <http://www.atlas.ch/>.

14 De collectieve dimensie van het CERN-onderzoek wordt ook aangeraakt in Peter Mertens, *Op mensenmaat: Stof voor een socialisme zonder blauwe plekken*, EPO, Antwerpen, 2009, p. 214 e.v.

De Europese Unie heeft ongetwijfeld imperialistische doelstellingen. Maar ze zijn op dit ogenblik bedeesder en minder militair dan die van de VS. De leidende kringen in de VS zitten verstrikt in een tegenstelling. Enerzijds willen ze erover opscheppen dat ze aan de top staan van het wetenschappelijk onderzoek, maar anderzijds willen ze tegelijkertijd hun militair overwicht en overheersing over een deel van de wereld in standhouden. En dat kost handenvol geld. De Tevatron, een krachtig instrument van het Fermilab, werd in 1983 in gebruik genomen maar heeft in september 2011 de deuren moeten sluiten.¹⁵ De bouw van de SSC (Superconducting Super Collider), waarin de VS alle hoop had gevestigd om als eerste het boson van Higgs te ontdekken, werd beslist in 1988, opgestart in 1991 en stilgelegd door het Congres in 1993.

Het CERN kenmerkt zich, in tegenstelling hiermee, als internationaal, niet commercieel en niet militair. De LHC werd gebouwd vanaf 1998 en in dienst genomen in 2008. Op 4 juli 2012, relatief kort na de ingebruikname, boekte hij al een uitermate belangrijk resultaat.

In een opmerkelijk artikel over het boson van Higgs¹⁶, lijkt Steven Weinberg, een van de spilfiguren in de uitwerking van het standaardmodel, de wetenschap in de bedenkelijke buurt van de oorlog te plaatsen: "Men kan dit soort uitgaven verdedigen, zelfs diegenen die zich niet bekommeren om het begrijpen van de natuurwetten. De ultieme grenzen verkennen van onze kennis van de natuur is in zekere zin als een oorlog: dat duwt de moderne technologie naar zijn limieten en mondt dikwijls uit in nieuwe technologie van groot praktisch belang." Men moet veronderstellen dat Weinberg deze technologische gevolgen liever wenst te bekomen door wetenschap dan door oorlog. De waarde van het fundamentele onderzoek kan nochtans ook op zichzelf worden verdedigd en het CERN toont dat men dit onderzoek op een andere manier kan verrichten.

Dat is het standpunt van François Englert, een van de bedenkers van het mechanisme van Brout-Englert-Higgs: "Zien [dat tienduizenden personen samenwerken aan de ontdekking van het boson van Higgs] geeft mij een fantastisch gevoel. Het geeft me van tijd tot tijd de indruk dat er in de menselijke natuur iets zit dat niet deelneemt aan de collectieve ramp waar we soms lijken op af te stevenen. (...) Vijftig nationaliteiten zonder probleem zien samenleven, elkaar onderling helpen, ver van een wereld die er slecht aan toe is, dat is heel hartverwarmend.

15 *The Economist*, "So long, and thanks for all the quarks", 1 oktober 2011. <http://www.economist.com/node/21530946>.

16 S. Weinberg, *The New York Times*, "Why the Higgs Boson Matters", 13 juli 2012. <http://www.nytimes.com/2012/07/14/opinion/weinberg-why-the-higgs-boson-matters.html>.

Men zou, ik lanceer hier de idee, de Nobelprijs voor de vrede moeten toekennen aan het CERN. Het verdient het zeker en vast. Naast de buitengewone technologische ontwikkeling die werd gerealiseerd is er het formidabele beeld van vereniging van de mensheid.”¹⁷

Dominique Meeùs (dominique@d-meeus.be), is doctor in de de wetenschappen (wiskunde) en verbonden aan het Instituut voor Marxistische Studies.

Jean Pestieau (jean.pestieau@gmail.com) is professor-emeritus in de fysica (UCL).

¹⁷ *La Libre Belgique*, 4 juli 2012. <http://www.lalibre.be/societe/sciences-sante/article/747810/le-boson-devrait-lui-donner-le-nobel.html>.

MATTHEW J. STRASSLER

Waarom het Higgs-deeltje belangrijk is¹

Op school of in boeken hebben de meesten onder ons geleerd dat alle materie rondom ons – alles wat we eten, drinken of ademen, alle levende wezen, en de aarde zelf – uit atomen is samengesteld. Er bestaan een honderdtal soorten atomen die men “scheikundige elementen” noemt. Meestal komen atomen samen voor als moleculen zoals de letters zich samenvoegen om woorden te vormen. We nemen deze feiten over de wereld aan als vaststaand, maar op het einde van de 19^e eeuw werden hierover nog verhitte discussies gevoerd. Pas rond 1900 kwam het nieuwe atoombeeld van de wereld tot stand. Toen kon de werkelijke afmeting van atomen langs verschillende beschouwingslijnen afgeleid worden en het elektron, dat kleiner is dan het atoom en in de buitenste rand ervan voorkomt, werd ontdekt.

Maar tot op vandaag blijven bepaalde zones van dit beeld vaag. Honderd jaar oude mysteries blijven onopgelost. De heisa rond het Higgs-boson raakt aan de grondslagen van ons bestaan. Sommige onduidelijke aspecten zullen binnenkort misschien uitgeklaard worden en details vrijgeven die we nu nog niet kunnen ontwaren.

Op school hebben we geleerd dat de massa van een atoom hoofdzakelijk wordt bepaald door zijn minuscule kern. De elektronen vormen een brede wolk rond de kern en ze maken nog geen duizendste uit van de atoommassa. Maar wie geen lessen fysica aan de universiteit heeft gevolgd, heeft niet geleerd dat de grootte van het atoom – de diameter – afhangt van de massa van het *elektron*. Als men de massa van het elektron kon verminderen zou men zien dat de atomen daardoor groter werden en veel brozer. De vermindering van de massa van een elektron

1 Dit artikel verscheen op 2 juli 2012 en werd lichtjes aangepast op 4 juli na de CERN-aankondiging over het Higgs-deeltje. [<http://profmattstrassler.com/articles-and-posts/the-higgs-particle/why-the-higgs-particle-matters/>].

met een factor van pakweg duizend, zou atomen zo broos maken dat ze zelfs zouden uiteenvallen door de vandaag nog overblijvende warmte van de oerknal die ons heelal heeft voortgebracht. De structuur zelf en het voortbestaan van gewone materie blijft blijkbaar een geheimzinnig verhaal: *waarom heeft het elektron in feite massa?*

Al van bij de eerste meting waren de natuurkundigen verwonderd en in verwarring over de massa van het elektron en haar oorsprong. De talrijke ontdekkingen van schijnbaar elementaire deeltjes in de voorbije eeuw hebben deze puzzel nog groter en ingewikkelder gemaakt. Zo werd er eerst ontdekt dat het licht zelf ook is samengesteld uit elementaire deeltjes of fotonen die geen massa bezitten. Nadien werd ontdekt dat de atoomkernen uit quarks bestaan, deeltjes met een massa. Sinds kort hebben we sterke aanduidingen dat de neutrino's, moeilijk waar te nemen deeltjes die overvloedig door de zon worden uitgestraald, eveneens een massa bezitten, al is ze heel klein. Het elektronenvraagstuk maakt dus deel uit van een groter probleem: waarom bezitten deeltjes zoals elektronen, neutrino's en quarks een massa terwijl de fotonen er geen hebben?

Midden vorige eeuw kwamen de natuurkundigen er achter hoe de formules op te stellen die het gedrag van de elektronen voorspellen en beschrijven. Al wisten ze niet waar de massa van het elektron vandaan kwam, ze hadden er geen probleem mee om de massa in hun vergelijkingen kunstmatig in te brengen. Ze meenden dat een volledige verklaring van de oorsprong ervan later wel zou komen. Terwijl ze ondertussen meer en meer leerden over de zwakke kernkracht², een van de vier gekende krachten van de natuur, dook er een ernstig probleem op.

De fysici wisten al dat elektrische krachten verbonden zijn aan fotonen, en toen ontdekten ze dat de zwakke kernkracht op net dezelfde manier is verbonden met de W- en de Z-deeltjes. De W- en Z-deeltjes verschillen echter van fotonen want *ze bezitten een massa*. Ze zijn even zwaar als een zinkatoom, meer dan honderduizend keer zwaarder dan elektronen. De fysici stelden jammer genoeg vast dat ze de massa's van de W- en Z-deeltjes niet konden inbrengen in hun vergelijkingen. Als ze dat toch deden, kwamen ze uit op onzinnige voorspellingen. Ze bestudeerden verder hoe de zwakke atoomkracht elektronen, quarks en neutrino's beïnvloedt en beseften dat de vroegere methode waarbij ze de massa van de elektronen kunstmatig inbrachten, niet meer werkte. Ook daardoor zouden de vergelijkingen fout zitten.

2 Zie de tabel met de elementaire deeltjes in het artikel van Jean Pestieau en Dominique Meeùs.

Om uit te leggen hoe de gekende elementaire deeltjes gewoon een massa konden hebben, waren frisse ideeën nodig.

Dit dilemma kwam geleidelijk op het voorplan eind van de jaren vijftig, begin van de jaren zestig van de vorige eeuw. Een mogelijke oplossing kwam toen al naar voor. Hier verschijnen Peter Higgs en anderen op het toneel: Robert Brout, François Englert, Gerald Guralnik, Carl Hagen en Tom Kibble. Ze stelden wat men nu het "Higgs-mechanisme" noemt, voor. Veronderstel, zo zeiden ze, dat er in de natuur een vandaag onbekend veld bestaat – zoals alle velden een soort substantie die overal aanwezig is in de ruimte – dat *niet gelijk is aan nul*, uniform verdeeld in de totale ruimte en tijd. Als dat veld – vandaag het Higgs-veld genoemd – van het goede type was, dan zou zijn aanwezigheid maken dat de W- en Z-deeltjes massa zouden verwerven. De fysici zouden de massa van het elektron opnieuw in hun vergelijkingen kunnen opnemen. De vraag naar het waarom van de massa van de elektronen schoven ze nog steeds voor zich uit maar ze konden nu vergelijkingen opstellen waarin de massa van het elektron niet gelijk is aan nul!

De veronderstelling van het Higgs-mechanisme werd in de daaropvolgende jaren op verschillende manieren getest. Onder meer door uitvoerige studies van de W- en Z-deeltjes weten we vandaag dat het de goede oplossing is voor het raadsel waar de zwakke kernkracht ons voor stelt. Maar we weten er nog helemaal niet het fijne van.

Wat is het Higgs-veld? Hoe moeten we het ons voorstellen? Het is voor ons even onzichtbaar als lucht waarneembaar is voor een kind of water voor een vis. Sterker nog: wanneer we opgroeien worden we bewust van de luchtcirculatie over ons lichaam, we kunnen ze voelen. Maar geen enkel zintuig geeft ons toegang tot het Higgs-veld. Het is niet alleen onwaarneembaar met onze zintuigen, maar bovendien kunnen we het niet rechtstreeks met wetenschappelijke instrumenten detecteren. Hoe kunnen we dan blijven hopen dat het echt bestaat? Hoe kunnen we blijven hopen om er wat dan ook over aan de weet te komen?

De analogie tussen de lucht en het Higgs-veld kunnen we nog uitbreiden: wanneer een van beide wordt verstoord, zal het trillen en golven voortbrengen. Met lucht kunnen gemakkelijk golven worden gemaakt. Het volstaat te roepen of in de handen te klappen. Het oor vangt deze golven gemakkelijk op onder de vorm van geluid. Golven maken in het Higgs-veld is veel lastiger en ze zijn moeilijker waar te nemen. Daarvoor is het gebruik van de reusachtige deeltjesversneller nodig, de Large Hadron Collider of LHC, in het CERN-laboratorium even buiten Genève in Zwitserland. Om die golven waar te nemen zijn wetenschap-

pelijke instrumenten zo groot als een building nodig, ATLAS en CMS genaamd.

Hoe gaat men te werk? Het klappen in de handen veroorzaakt altijd krachtige geluidsgolven. Maar dat is niet zo bij de botsingen van twee krachtige energiegeladen protonen. Die veroorzaken maar 1 keer op 10 miljard *zeer zachte* Higgs-golven. De *kans op succes is dus erg onzeker*. De voortgebrachte golf is de *zachtst mogelijke golf* van het Higgs-veld (technisch gezien gaat het om slechts één enkel "kwantum" van dit soort golf). Deze zachtst mogelijke golf noemt men het "Higgs-deeltje" of het "Higgs-boson".

In de media noemt men het soms het "Godsdeeltje". Deze term werd bedacht door een uitgever om een boek beter aan de man te brengen. Deze publicitaire slogan heeft dus niets van doen met wetenschap of godsdienst. Wetenschappers hanteren deze term niet.

Het Higgs-deeltje voortbrengen is nog het relatief gemakkelijkste onderdeel van het proces. De waarneming ervan is het moeilijkst. Een geluidsgolf reist vrij doorheen de kamer naar iemands oor maar het Higgs-deeltje valt sneller uiteen in andere deeltjes dan de tijd nodig om de woorden "Higgs-boson" uit te spreken. In werkelijkheid sneller dan de tijd die het licht nodig heeft om een atoom te doorkruisen. ATLAS en CMS kunnen alleen maar zo nauwgezet mogelijk de brokstukken meten van de ontploffing van het Higgs-deeltje en proberen te reconstrueren of een Higgs-deeltje aan de oorsprong van deze brokken zou kunnen liggen. Een beetje zoals een speurder te werk gaat die van nagelaten sporen gebruik maakt om een misdaad op te helderen.

In werkelijkheid is het nog moeilijker. Het volstaat niet om één Higgs-deeltje te produceren. De brokstukken ervan hebben niet genoeg eigen kenmerken. De botsing van twee protonen brengen dikwijls brokstukken voort die gelijken op wat zou kunnen afkomstig zijn van een Higgs-deeltje. Hoe kunnen we dan hopen te bepalen dat Higgs-deeltjes werden gevormd? De sleutel ligt in het feit dat de Higgs-deeltjes zeldzaam zijn maar de brokken een relatief regelmatige verschijningsvorm hebben terwijl de andere processen meer voorkomen maar willekeuriger zijn. Zoals het oor geleidelijk de zangtoon van een menselijke stem kan onderscheiden op een sterk gestoorde radio, zo lukken de onderzoekers erin de regelmatige klank van het Higgs-veld te herkennen in de willekeurige kakofonie voortgebracht door andere gelijkaardige processen.

Deze opdracht tot een goed einde brengen is uiterst moeilijk en ingewikkeld. Toch is het gelukt door de triomf van de collectieve vindingrijkheid van de mensheid.

Waarom heeft men deze Herculesopdracht ondernomen? Het fundamentele belang van het Higgs-veld is alleen te meten aan onze volledige onwetendheid over zijn oorsprong en kenmerken. We weten zelfs niet of er maar één dergelijk veld bestaat; er zouden er meerdere kunnen zijn. Het kan dat het Higgs-veld een ingewikkeld iets is, zelf voortgekomen uit andere velden. We weten niet waarom het niet gelijk is aan nul. We begrijpen evenmin waarom het zich anders gedraagt met verschillende deeltjes door aan het elektron een sterk verschillende massa te geven dan die van het quarktype dat we "topquark" noemen. De massa is niet alleen belangrijk voor de bepaling van de atoomgrootte maar ook voor veel andere eigenschappen van de natuur. Ons inzicht in het heelal en in onszelf kan niet volledig en afdoend zijn zolang het Higgs-veld een mysterie blijft. De studie van het Higgs-deeltje – de golven van het Higgs-veld – zal ons een eerste diepere blik bieden op de aard van dit veld. Zoals de kennis van de lucht kan worden afgeleid uit de geluidsgolven, de kennis van gesteenten uit de aardbevingen en de kennis van de zee uit de waarneming van de golven op het strand.

Sommigen zullen onvermijdelijk (en te goeder trouw) volgende vragen stellen: Dat alles kan wel inspirerend zijn, maar waarin zit, van uit praktisch oogpunt, het voordeel voor de samenleving? Het antwoord zal u misschien niet bevallen maar u zult het toch moeten aannemen. De geschiedenis toont dat de maatschappelijke voordelen van het onderzoek naar fundamentele vraagstukken dikwijls maar duidelijk worden na tientallen jaren, zelfs een eeuw later. U heeft vandaag ongetwijfeld een computer gebruikt. Maar ik betwijfel of iemand in de omgeving van Thompson de enorme verandering kon voorzien die de samenleving zou ondergaan onder invloed van de elektronica toen hij in 1897 het elektron ontdekte. We kunnen ons niet inbeelden hoe de technologie van de komende eeuw er zal uitzien of de impact op een verre toekomst onderkennen van de kennis die vandaag nog mysterieus is. Investeren in fundamenteel onderzoek heeft altijd iets van een beredeerde weddenschap. In het slechtste geval zullen we heel waarschijnlijk iets fundamenteels leren over de natuur met talrijke onvoorziene gevolgen. Een dergelijke kennis heeft natuurlijk geen duidelijke, in geld uit te drukken waarde. Ze kent geen prijs (in beide betekenissen van het woord.)

Ik heb mijn uiteenzetting uitermate vereenvoudigd, maar het had ook anders kunnen uitdraaien. Golven van het Higgs-veld hadden ook niet detecteerbaar kunnen geweest zijn, bijvoorbeeld zoals elke poging om golven te veroorzaken in een meer van asfalt of siroop zouden mis-

lukken omdat ze al uitsterven nog voor ze zich vormen. Maar we weten genoeg over de deeltjes van de natuur om te beseffen dat dit zich enkel had kunnen voordoen als er andere, nog niet ontdekte deeltjes en krachten hadden bestaan. Sommige ervan hadden dan zeker in de Large Hadron Collider kunnen onderzocht worden. Zelfs indien het of de Higgs-deeltjes toch bestonden, zou het moeilijker dan voorzien kunnen geweest zijn om ze te produceren. Of ze hadden onverwacht op een eigen typische manier hebben kunnen desintegreren. In al die gevallen zouden er nog vele jaren kunnen voorbijgegaan zijn voordat dat het Higgs-veld zijn geheimen begon prijs te geven. Om al die redenen waren we bereid geduld te oefenen, in de hoop al deze ingewikkelde aspecten niet aan de media te hoeven uitleggen.

Maar we hebben ons dus geen zorgen hoeven maken.

De ontdekking van het Higgs-deeltje is een keerpunt, een triomf voor wie het Higgs-mechanisme heeft voorgesteld en voor de operatoren van de ATLAS- en CMS-meettoestellen in de Large Hadron Collider. De ontdekking legt het raadsel van de massa van de gekende deeltjes nog niet bloot maar ze vormt een eerste aanzet tot de oplossing ervan. De toenemende energieniveaus en de botsingen in de komende jaren in de LHC, ATLAS en CMS zullen de uitvoerige en systematische studie van het Higgs-deeltje voortzetten. Wat we daaruit leren zal ons mogelijk helpen bij het oplossen van de mysteries over de massa-verschaffende oceaan waarin we rondzwemmen. En zal ons ook voortstuwen doorheen onze heroïsche reis die meer dan een eeuw geleden begon en misschien nog tientallen jaren of eeuwen verder zal reiken dan onze huidige horizon.

Matt Strassler (strassler@physics.rutgers.edu) is professor aan de Rutgers Universiteit in New Jersey in de Verenigde Staten van Amerika. Hij onderhoudt een uitstekende website waarop de fysica van de elementaire deeltjes op toegankelijke wijze wordt behandeld. Zie: <http://profmattstrassler.com/>.

Marxistische Studies

Abonnementenprijzen

Gewoon abonnement in België: € 24 - met domiciliëring € 22 - Buitenland: € 40 of \$ 60
Steunabonnement in België: € 60

Stort de nodige som op volgende rekening:

België: 001-1660379-09, IMAST vzw, Kazernestraat 68, 1000 Brussel.

Naam:

Adres:

Postcode:..... Gemeente:.....

Land:

Tel.:..... Fax:.....

Geboortedatum:..... Beroep:

E-mail:

- Wil **nummer** van Marxistische Studies ontvangen en betaalt € 7,50
(verzendingskosten zie www.marx.be)
- Neemt een **abonnement** vanaf nr.:
- 4 nummers € 24, € 40 of € 60 (zie hierboven)
- met domiciliëring (zie hieronder)

Betaling

Ik betaal de som van:

- Contant Storting of overschrijving
BIC: GEBABEBB / IBAN: BE 52 0011 6603 7909
- Kredietkaart OVISA MasterCard American Express

Kaart nr. | _ | _ | _ | _ | - | _ | _ | _ | _ | - | _ | _ | _ | _ | - | _ | _ | _ | _ |

Vervaldatum | _ | _ | / | _ | _ | / | _ | _ | Handtekening: _____

Domiciliëring voor Marxistische Studies:

Ik, ondergetekende, _____

geef hierbij aan IMAST vzw de toelating om, tot uitdrukkelijke herroeping, mijn abonnementsgeld te innen voor het debet van mijn rekeningnummer _____ - _____ - _____

Abonnement normaal

- € 5,50 per nummer
- € 22,00 per 4 nummers

Steunabonnement

- € 15 per nummer
- € 60 per 4 nummers

Datum _____ Handtekening: _____

2012/99

Voor de administratie

Domiciliëringnummer: _____ - _____ - _____ Identificatienummer van de schuldeiser IMAST vzw: 00.000 818 758

Terugsturen naar IMAST vzw, Kazernestraat 68, BE-1000 Brussel, België.

Tel.: 32 2 504 01 44

Fax: 32 2 513 98 31

E-mail: imast@marx.be

Wij gebruiken uw gegevens enkel om u te informeren over onze publicaties. Wenst u niet in ons bestand opgenomen te worden, meld het ons.

Kan ik meewerken aan de realisatie van Marxistische Studies?

Voor de realisatie van Marxistische Studies zoeken we tientallen vrijwillige medewerkers die instaan voor vertaling, eindredactie, correctie en tikken van teksten. En hiervoor komen we nog steeds handen tekort.

Een theoretisch marxistisch tijdschrift kan alleen bestaan indien we deze medewerkers vinden.

Neem gerust contact op met ons of stuur de bon terug. Ook als je in het buitenland woont, is medewerking snel en efficiënt te regelen met behulp van moderne computertechnologie.

Ik wil mijn bijdrage leveren door

- het tikken van teksten
- eindredactie op artikels zodat hun leesbaarheid vergroot
- nalezen en corrigeren van teksten zodat we een prima product afleveren
- vertaalwerk: we werken immers aan een internationale beweging
- van Nederlands naar Frans
- van Frans naar Nederlands
- van Engels naar Nederlands
- van Engels naar Frans
- van Spaans naar Nederlands
- van Spaans naar Frans
- van Duits naar Nederlands
- van Duits naar Frans

andere talen:

het lezen en speuren naar interessante bijdragen in buitenlandse tijdschriften

Naam en voornaam:

Adres:

Tel.:

Fax:

E-mail:

Terugsturen naar of bezorgen aan verkoper:

Marxistische Studies

IMAST vzw, Kazernestraat 68, BE-1000 Brussel, België.

Tel.: 32 2 504 01 44 Fax: 32 2 513 98 31 E-mail: imast@marx.be

Overall in Europa slaan de besparingen toe. En ondertussen zien we heldhaftige stakingen in Griekenland. Ook in Spanje is de strijd hevig. Toch kunnen we er niet onderuit. Wat "schermutselingen" zullen niet volstaan om regeringen op hun stappen te doen terugkeren. Volgehouden strijd is nodig om zelfs maar een kleine overwinning af te dwingen.

In België kregen drie maanden strijd tegen de plannen van de regering Di Rupo een orgelpunt op 30 januari 2012 met een algemene staking. Op een paar puntjes ging de regering door de knieën. Maar ze haalde toch haar voornaamste objectieven binnen: verlenging van de beroepsloopbaan, vermindering van de werkloosheidsuitkeringen en de gevolgen van de crisis voor 90 % afwentelen op de schouders van de werknemers. **Joris Van Gorp** legt uit hoe het komt dat deze opmerkelijk strijdbare beweging toch niet bij machte was om de regering op die drie punten te doen plooiën.

Ruben Ramboer interviewde **Samir Amin**. De Afrikaanse econoom is overtuigd dat de opkomende landen, en vooral China, de grote Westerse kapitaalgroepen ondermijnen. Hun monopolie op de technologie, op het hele financiële systeem en op de toegang tot grondstoffen ligt zwaar onder vuur. Kunnen deze opkomende landen vorm geven aan een alternatief voor het kapitalistische wereldsysteem? In elk geval niet zonder een breed front. Hij roept radicaal links dan ook op om zo'n front op te bouwen met alle werknemers en producenten die slachtoffer zijn van de grote multinationals en financiële instellingen.

Binnen links hopen sommigen de economische crisis in Europa op te lossen zonder te tornen aan de basis van het systeem. Ze willen de nationale en Europese markten afschermen van de internationale concurrentie. Dat noemen ze "demondiarlisering". **Henri Houben** en **Pol De Vos** zijn van mening dat dit soort protectionisme niets oplost. Integendeel, het zal tot vergeldingsmaatregelen leiden en, uiteindelijk, oorlogen. En het biedt geen perspectief voor een nieuwe maatschappij.

Viviana en **Alfred Hunter** gaan dieper in op het conflict tussen Spanje en Argentinië over de nationalisatie van de grootste Spaanse olie maatschappij. Uit hun analyse blijkt dat het vraagstuk van protectionisme zich niet op dezelfde manier stelt voor een imperialistisch land en een derdewereldland, dat zijn natuurlijke rijkdommen wil beschermen.

Ten slotte komen we terug op de ontdekking van het Higgs-deeltje door het CERN, de Europese organisatie voor nucleair onderzoek in Genève. Professor **Matt Strassler** licht het belang van deze ontdekking toe. **Jean Pestieau** en **Dominique Meeüs** gaan dieper in op de politieke en maatschappelijke aspecten. Een gigantische onderzoeksteam werkt al jarenlang aan deze ontdekking.